

แนวทางการบริหารจัดการโคเนื้อของประเทศไทย

โดย

นายอภัย สุทธิสังข์

รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 57

ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2557-2558

บทคัดย่อ

เรื่อง   แนวทางการบริหารจัดการโคเนื้อของประเทศไทย

ลักษณะวิชา   การเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย   นายอภัย สุทธิสังข์

หลักสูตร   วปอ. รุ่นที่ 57

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคของการบริหารจัดการโคเนื้อที่ผ่านมาของประเทศไทย วิเคราะห์สถานการณ์โคเนื้อในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารจัดการโคเนื้อของประเทศไทยอย่างยั่งยืน ขอบเขตของการวิจัยเน้นศึกษาโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของรัฐบาลและของกรมปศุสัตว์ วิชดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากข้อมูลทุติยภูมิของหน่วยงานและข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งจากภาครัฐการ มหาวิทยาลัย ผู้ประกอบการ และเกษตรกร ด้วยวิธีการศึกษาย้อนหลัง การวิเคราะห์สถานการณ์โคเนื้อในปัจจุบัน การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการลดลงของปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อ และแนวโน้มสถานการณ์โคเนื้อในอนาคต จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยได้นำปัจจัยที่ได้จากการถอดบทเรียนจากการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในอดีต ได้แก่ ปัจจัยด้านการตลาด ด้านความพร้อมของเกษตรกร และด้านตัวโค มาใช้กำหนดกรอบแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อร่วมกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องราคาโคเนื้อที่มีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ด้านต้นทุนการผลิตเรื่องอาหารสัตว์ การลดลงของพื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรและค่าจ้างแรงงานที่เพิ่มสูงขึ้น โดยได้นำปัจจัยดังกล่าวมาสังเคราะห์สรุปเป็นแนวทางการบริหารจัดการโคเนื้อของประเทศไทยในอนาคตอย่างยั่งยืน ภาครัฐจะต้องส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำหรือสนับสนุนการชดเชยดอกเบี้ยเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในช่วงที่การเลี้ยงโคเนื้อยังไม่ให้ผลผลิต ส่งเสริมการปรับระบบเลี้ยงเป็นแบบ มีการจัดการด้านอาหารสัตว์ และใช้ประโยชน์จากมูลโคอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่เลี้ยงสัตว์ที่ลดลงและการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรและเชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อให้เกิดความเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่การผลิต และส่งเสริมการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยการใช้หลักวิชาการมาช่วยในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาสายพันธุ์ รวมถึงส่งเสริมการบริหารจัดการต้นทุนทางด้านโลจิสติกส์ของกลุ่มเกษตรกรและเครือข่าย นอกจากนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสนับสนุนเกษตรกรรายย่อยให้รวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์ การพัฒนาปรับปรุงพันธุ์โคพื้นเมืองที่ให้ผลผลิตสูงเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมของประเทศ การใช้

บ

เทคโนโลยีชีวภาพเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตโคเนื้อ การพัฒนาด้านอาหารสัตว์และพืชอาหารสัตว์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การจัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลสารสนเทศโคเนื้อ ศูนย์สาธิตต้นแบบการเลี้ยงโคเนื้อครบวงจร นิคมสหกรณ์โคเนื้อ การศึกษาวิถีชีวิตของการทำอาชีพการเกษตร การขยายตลาดสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ในต่างประเทศ การกำหนดนโยบายผลักดันการส่งออกเนื้อโคแช่แข็ง แทนการส่งออกโคมีชีวิต และการผลักดันให้การพัฒนาโคเนื้อเป็นวาระแห่งชาติ รวมทั้งจัดตั้งกองทุนโคเนื้อ-กระบือและผลิตภัณฑ์ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดเงินทุนหมุนเวียนของเกษตรกร

คำนำ

โคเนื้อมีความสำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย เกี่ยวข้องกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเป็นจำนวนมาก มีมูลค่าทางเศรษฐกิจหลายหมื่นล้านบาทต่อปี ในอดีตชาวนาไทยเลี้ยงโคเพื่อใช้แรงงานเป็นหลัก เมื่อหมดอายุใช้งานจึงปลดระวางเป็นโคเนื้อ แต่ปัจจุบันการเลี้ยงโคเปลี่ยนไปเป็นการเลี้ยงเพื่อการบริโภค แม้ว่าคนไทยจะบริโภคเนื้อโคน้อยกว่าเนื้อไก่และเนื้อหมู แต่ปริมาณเนื้อโคที่ผลิตได้ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์ที่เพิ่มขึ้น ทั้งจากความต้องการของประชากรในประเทศ นักท่องเที่ยวต่างประเทศ และความต้องการของตลาดต่างประเทศ ในขณะที่การผลิตโคเนื้อของไทยไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยเฉพาะการผลิตโคเนื้อต้นน้ำที่ต้องใช้เงินลงทุนต่อฟาร์มสูง และระยะเวลาคืนทุนใช้เวลานาน ทำให้เกษตรกรหันไปประกอบอาชีพเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่ผลผลิตมีราคาสูง คืนทุนเร็ว หรือรัฐบาลประกันรายได้ จำนวนโคเนื้อจึงลดลงเป็นอย่างมากจนเกิดปัญหาการขาดแคลนโคเนื้อ

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารจัดการโคเนื้อของประเทศไทย จึงเป็นการเสนอภาพความพยายามแก้ไขปัญหาการผลิตโคเนื้อในอดีตที่ผ่านมาของรัฐบาล และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคเนื้อในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งในเรื่องพื้นที่เลี้ยงสัตว์และแรงงาน ทำให้จำนวนโคเนื้อของประเทศลดลง และปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้นในอนาคต ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทยในอนาคตอย่างยั่งยืน

(นายอภิ สุทธิสังข์)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 57

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ 1	
บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
วิธีการดำเนินวิจัย	2
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	3
บทที่ 2	
แนวคิด แผนงาน โครงการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
นโยบายรัฐบาล	4
แผนยุทธศาสตร์โคเนื้อ	5
โครงการที่เกี่ยวข้องกับโคเนื้อ	10
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	31
สรุป	35
บทที่ 3	
สถานการณ์โคเนื้อ	36
ด้านการผลิตโคเนื้อ	36
ด้านการตลาด	38
ด้านการควบคุมป้องกันโรค	45
ด้านการศึกษาวิจัยและพัฒนาโคเนื้อ	49
ด้านการบริหารจัดการองค์กร	59
สรุป	64

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4	
การวิเคราะห์ข้อมูล	66
แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ	66
แนวโน้มปริมาณ โคน้ำในปัจจุบันและอนาคต	73
เงื่อนไขปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง	76
แนวทางส่งเสริมการเลี้ยงโคน้ำอย่างยั่งยืน	87
สรุป	91
บทที่ 5	
สรุปและข้อเสนอแนะ	93
สรุป	93
ข้อเสนอแนะ	101
บรรณานุกรม	104
ประวัติย่อผู้วิจัย	107

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2-1 จำนวนเกษตรกร แม่โค และวันรับมอบแม่โคในโครงการโคเนื้ออีสานเขียว	12
3-1 ปริมาณการผลิตโคเนื้อของโลก ปี 2553-2558	36
3-2 จำนวนเกษตรกรและโคเนื้อของไทย ณ วันสำรวจ ปี 2553-2557	37
3-3 ปริมาณการบริโภคเนื้อโคของโลกปี 2553-2558	38
3-4 ปริมาณการส่งออกเนื้อโคของโลกปี 2553-2558	39
3-5 ปริมาณการนำเข้าเนื้อโคของโลกปี 2553-2558	40
3-6 ปริมาณการผลิต การส่งออก การนำเข้า และการบริโภคเนื้อโค ของไทยปี 2553 – 2558	41
3-7 การเลี้ยงโคนม และโคเนื้อ ระยะเวลาชำระหนี้ 1 ปี	62
4-1 จำนวนโคเนื้อและผลผลิตโคเนื้อของไทย ปี 2548 - 2557	75
4-2 แนวโน้มประมาณ โคเนื้อและผลผลิตโคเนื้อของไทย ในอนาคต (ปี 2557 – 2567)	76
4-3 ต้นทุนการเลี้ยงแม่โคพันธุ์พื้นเมืองเพื่อผลิตลูกจำหน่าย	80
4-4 ต้นทุนการเลี้ยงแม่โคพันธุ์ลูกผสมบราห์มันเพื่อผลิตลูกจำหน่าย	82
4-5 ราคาพืชเศรษฐกิจที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา ระหว่างปี 2544 – 2557	86

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่	
2 - 1 ผลผลิตและมูลค่าที่เกษตรกรจะได้รับตลอดระยะเวลา 5 ปี ตามระเบียบ ธคก.	28
4 - 1 จำนวนโคเนื้อและราคาโคเนื้อมีชีวิต ระหว่างปี 2544 - 2557	77
4 - 2 จำนวนพื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะและพื้นที่ปลูกหญ้า ระหว่างปี 2551 - 2556	84

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โคเนื้อในประเทศไทยลดลงเป็นอย่างมากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาจาก 8.03 ล้านตัว ในปี 2549 คงเหลือ 4.31 ล้านตัว ในปี 2557 เนื่องจากความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์ที่เพิ่มขึ้น ทั้งจากความต้องการของประชากรในประเทศ นักท่องเที่ยวต่างประเทศ และความต้องการของตลาดต่างประเทศ ในขณะที่การผลิตโคเนื้อของประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยเฉพาะการผลิตโคเนื้อต้นน้ำที่ต้องใช้เงินลงทุนต่อฟาร์มสูง และระยะเวลาคืนใช้เวลานาน (ใช้เวลาประมาณ 3 ปี ในการให้ผลตอบแทน) ทำให้เกษตรกรหันไปประกอบอาชีพเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่ผลผลิตมีราคาสูง คืนทุนเร็วหรือรัฐบาลประกันรายได้ส่งผลให้จำนวนโคเนื้อลดลงเป็นอย่างมาก จนในปัจจุบันเกิดปัญหาการขาดแคลนโคเนื้อแม่โคเนื้อราคาแพงเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีกำลังซื้อแม่โคเนื้อมาเลี้ยงได้ส่งผลกระทบต่อระบบการผลิตโคเนื้อของประเทศ ซึ่งนับเป็นปัญหาด้านการเศรษฐกิจที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่ง ที่ผ่านมารัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาการผลิตโคเนื้อ มีการส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อในหลายโครงการ เช่น โครงการอีสานเขียว โครงการโคล้านตัว เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อและพัฒนาการผลิตโคเนื้อของประเทศ แต่โครงการดังกล่าวประสบผลสำเร็จเป็นส่วนน้อยเนื่องจากผลตอบแทนการเลี้ยงโคเนื้อไม่ทันกับภาระหนี้สินที่เกิดขึ้น และนโยบายขาดความต่อเนื่องเมื่อเปลี่ยนรัฐบาลนโยบายก็เปลี่ยนแปลงไป ทำให้อาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรขาดความมั่นคงและยั่งยืน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาแนวนโยบายและการบริหารจัดการโคเนื้อที่ผ่านมาในอดีต สถานการณ์โคเนื้อของประเทศในปัจจุบัน และพยากรณ์แนวโน้มสถานการณ์โคเนื้อของประเทศ เพื่อที่จะกำหนดแนวทางการบริหารจัดการโคเนื้อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคของการบริหารจัดการโคเนื้อที่ผ่านมาในอดีตของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์โคเนื้อในปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ทำให้จำนวนโคเนื้อลดลงอย่างรวดเร็ว
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โคเนื้อในอนาคต และแนวทางการบริหารจัดการโคเนื้อของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โคเนื้อในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต 10 ปีข้างหน้า (ปี 2558 -2567)
2. ศึกษาวิจัยเน้น โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของรัฐบาล และของกรมปศุสัตว์
3. ศึกษาวิจัยด้านการผลิตโคเนื้อ การแปรรูปซากโคเนื้อ และการจำหน่ายโคเนื้อและผลิตภัณฑ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากข้อมูลทุติยภูมิของหน่วยงาน และข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ สอบถามผู้ทรงคุณวุฒิทั้งด้านการผลิตโคเนื้อ การแปรรูป ซากโคเนื้อและการจำหน่ายโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ โดยมีขั้นตอนและวิธีการศึกษาดังนี้

1. ศึกษานโยบายและการบริหารจัดการโคเนื้อในอดีต ได้แก่ โครงการอีสานเขียว และโครงการโคล้านตัว ด้วยวิธีการศึกษาย้อนหลัง (Retrospect Study) เพื่อถอดบทเรียนปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคของนโยบายหรือโครงการดังกล่าว
2. ศึกษาสถานการณ์โคเนื้อในปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่เป็นสาเหตุทำให้จำนวนโคเนื้อลดลงอย่างรวดเร็ว ด้วยวิธีวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis)
3. ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โคเนื้อในอนาคต (Scenario Analysis)
  - 3.1 นำปัจจัยตามข้อ 2 มาวิเคราะห์สถานการณ์ในอนาคต โดยประเมินสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นใน 10 ปีข้างหน้า (ปี 2558 – 2567)
  - 3.2 นำปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคจากการถอดบทเรียนในข้อ 1 มากำหนดแนวทางการบริหารจัดการโคเนื้อของประเทศไทยในอนาคต

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ถอดบทเรียนความสำเร็จและอุปสรรคของการพัฒนาโคเนื้อในอดีตของประเทศ
2. ได้ทราบถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญทำให้จำนวนโคเนื้อลดลง
3. แนวทางการบริหารจัดการ โคเนื้อของประเทศไทยในอนาคต

บทที่ 2

แนวคิด แผนงาน โครงการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นโยบายรัฐบาล

นโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557 ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ โคนือของประเทศไทย ได้แก่ ด้านการเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจ และการรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร

ข้อ 6.4 คู่มือเกษตรกรให้มีรายได้ที่เหมาะสมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การลดต้นทุนการผลิต การช่วยเหลือในเรื่องปัจจัยการผลิตอย่างทั่วถึง การช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อย

ข้อ 6.15 ในด้านเกษตรกรรม ดำเนินการใน 2 เรื่องใหญ่ คือ การปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การแบ่งเขตเพื่อปลูกพืชผลแต่ละชนิด และการสนับสนุนให้สหกรณ์ของกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตสินค้าเกษตรเพิ่มบทบาทในฐานะผู้ซื้อพืชผลจนถึงการแปรรูปและส่งออกได้

ข้อ 9.2 ส่งเสริมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน คำนึงถึงขีดจำกัดและศักยภาพในการฟื้นตัว สร้างโอกาสในการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม เพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนและความมั่นคงทางด้านอาหาร

และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ในประเด็นยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน กำหนดแนวทางการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ โคนือ ดังนี้

ข้อที่ 5.2.6 ส่งเสริมการผลิตที่คงไว้ซึ่งความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

ข้อที่ 5.3.5 เพิ่มมูลค่าผลผลิตด้านปศุสัตว์ให้สูงขึ้น โดยเพิ่มศักยภาพกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐาน ปลอดภัย และเพิ่มสมรรถนะการควบคุม ป้องกันโรค ปรับรูปแบบและวิธีการเลี้ยงให้มีมาตรฐานตามหลักวิชาการ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้บริโภค รวมทั้งส่งเสริมการทำปศุสัตว์ชนิดอื่น ๆ ที่มีมูลค่าสูงให้มากขึ้น

ข้อที่ 5.5.2 ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรด้วยระบบเกษตรกรรมยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยเพื่อสร้างความมั่นคงความหลากหลาย การพึ่งพาตนเอง สำหรับนโยบายในส่วนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ การดูแลเรื่องการรักษาพ่อแม่พันธุ์สัตว์ภายในประเทศที่มีปริมาณลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว เช่น พันธุ์โค และกระบือ ให้มีการเร่งรัดกำหนดมาตรการในการควบคุมการลดปริมาณและเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตให้มีปริมาณเพิ่มขึ้นและเพียงพอกับความต้องการ และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตตามนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) ซึ่งเป็นการบริหารจัดการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยหลักการของการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมเป้าหมายที่สำคัญ คือ ต้องการปรับสมดุลของอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของสินค้าเกษตรในแต่ละพื้นที่ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีการวิเคราะห์และคัดเลือกพื้นที่เหมาะสมกับการเลี้ยงโคเนื้อตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นเขตส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อสร้างรายได้ใหม่ และคัดเลือกพื้นที่ปลูกข้าวนอกเขตเหมาะสม เพื่อส่งเสริมการปลูกพืชอาหารสัตว์

แผนยุทธศาสตร์โคเนื้อ

จากสถานการณ์จำนวนโคเนื้อที่ลดลงเป็นอย่างมากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ประกอบกับการส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อที่ผ่านมาประสบปัญหาเนื่องจากนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาโคเนื้อขาดความต่อเนื่อง เมื่อเปลี่ยนรัฐบาล นโยบายก็เปลี่ยนแปลงไป ทำให้อาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรขาดความมั่นคงและยั่งยืน ดังนั้น เพื่อให้มีแผนแม่บทสำหรับใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาโคเนื้ออย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเอกภาพ กรมปศุสัตว์จึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์โคเนื้อ พ.ศ. 2555 – 2559 เพื่อเป็นกรอบแนวทางการพัฒนาโคเนื้อของประเทศ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. วิสัยทัศน์

“การเลี้ยงโคเป็นอาชีพที่มั่นคงผลผลิตมีคุณภาพถูกสุขอนามัย และเพียงพอต่อความต้องการของตลาด”

2. พันธกิจ

- 2.1 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อ
- 2.2 สร้างความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มการผลิต (Cluster) และการตลาด
- 2.3 วิจัยและปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อคุณภาพดีที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

2.4 สร้างความมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรโดยการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

2.5 สร้างขบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานและถูกสุขอนามัย

3. วัตถุประสงค์

3.1 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

3.2 เพื่อเก็บรักษาแม่โคเนื้อพันธุ์ดีไม่ให้ถูกทำลาย

3.3 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร

3.4 เพื่อผลิตโคเนื้อและเนื้อโคคุณภาพส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ

3.5 เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารสัตว์

4. เป้าหมาย

4.1 เสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ปีละ 20,000 ราย

4.2 เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรเก็บรักษาแม่โคเนื้อพันธุ์ดีไว้ขยายพันธุ์ เพื่อผลิตโคเนื้อคุณภาพ ปีละ 200,000 ตัว

4.3 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อจากร้อยละ 55 เป็นร้อยละ 65 ต่อปี ผลิตโคเนื้อเพิ่มขึ้น ปีละ 0.2 ล้านตัว

4.4 ผลิตโคเนื้อและเนื้อโคคุณภาพ (Premium Grade) เพิ่มขึ้น ทดแทนการนำเข้าร้อยละ 10 ต่อปี

4.5 ส่งออกโคเนื้อและเนื้อโคไปจำหน่ายต่างประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ต่อปี

5. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

5.1 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่สามารถประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อได้อย่างยั่งยืน

5.2 ปริมาณการนำเข้าโคเนื้อและเนื้อโคจากต่างประเทศที่ลดลง

5.3 ปริมาณโคเนื้อและเนื้อโคที่ส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศที่เพิ่มขึ้น

6. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโคเนื้อ มี 5 ด้านดังนี้

6.1 ยุทธศาสตร์ด้านการผลิตโคเนื้อ

6.2 ยุทธศาสตร์ด้านการควบคุมป้องกันโรคระบาดสัตว์

6.3 ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาระบบการตลาด

6.4 ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาวิจัย

6.5 ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการองค์กร

7. กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินการขับเคลื่อน

7.1 ด้านการผลิตโคเนื้อ มีกลยุทธ์ดังนี้

- 7.1.1 ฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีด้านการผลิตโคเนื้อ
- 7.1.2 สนับสนุนให้เกษตรกรเก็บรักษาแม่โคเนื้อพันธุ์ดีไว้ขยายพันธุ์ เพื่อผลิตโคเนื้อคุณภาพ
- 7.1.3 เพิ่มการผลิตเนื้อโคคุณภาพสำหรับตลาดระดับสูงโดยใช้วิธีการผสมเทียมและโคพ่อพันธุ์
- 7.1.4 สนับสนุนให้เกษตรกรผลิตพืชอาหารสัตว์เพื่อจำหน่าย หรือผลิตเพื่อการเลี้ยงโคเนื้อของตนเอง
- 7.1.5 สนับสนุนการถ่ายพยาธิลูกโคเนื้อของเกษตรกรเพื่อลดอัตราการตายของลูกโคเนื้อ
- 7.1.6 พัฒนาฟาร์มโคเนื้อของเกษตรกรให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ
- 7.1.7 สนับสนุนให้มีการผลิตเนื้อโคพื้นเมือง ในรูปเนื้อโคธรรมชาติ (Natural Beef) หรือเนื้อ โคอินทรีย์ (Organic Beef)

7.2 ด้านการควบคุมป้องกันโรคระบาดสัตว์ มีกลยุทธ์ดังนี้

- 7.2.1 เพิ่มการผลิตวัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญให้มีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอ
- 7.2.2 กระจายอำนาจโรงงานผลิตวัคซีนให้ภาคเอกชนดำเนินการ โดยภาคราชการทำหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลด้านคุณภาพ
- 7.2.3 เพิ่มประสิทธิภาพด่านชายแดนในการป้องกันโรคและควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์
- 7.2.4 ควบคุมโรคจากการนำเข้าโคมีชีวิต และเนื้อโคจากต่างประเทศ
- 7.2.5 ฝึกอบรมให้ความรู้ในด้านการควบคุม ป้องกันโรคระบาดสัตว์แก่เจ้าหน้าที่ประเทศเพื่อนบ้าน
- 7.2.6 จัดทำเครื่องหมายและขึ้นทะเบียนโคเนื้อแห่งชาติ (NID : National Identification)

7.3 ด้านพัฒนาระบบการตลาด มีกลยุทธ์ดังนี้

- 7.3.1 ตลาดโคมีชีวิต
  - 7.3.1.1 สนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยรวมตัวเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์ โดยสร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงด้านการผลิตกับด้านการตลาด
  - 7.3.1.2 จัดทะเบียนฟาร์มเกษตรกรที่เลี้ยงโคและจัดตั้งศูนย์สารสนเทศโคเนื้อ เพื่อให้ทราบข้อมูลด้านการผลิตและความต้องการของตลาดโคเนื้อ

7.3.1.3 พัฒนาการโคมีชีวิต ให้มีระบบตรวจสอบย้อนกลับได้ (Traceability)

7.3.1.4 ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการขยายตลาดขายพันธุ์โคเนื้อและเนื้อโคคุณภาพในต่างประเทศ โดยเน้นประเทศเขต Asean เป็นอันดับแรก

7.3.2 ตลาดโคเนื้อ

7.3.2.1 แนะนำ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ให้มีการบริโภคเนื้อโคขุนที่ผลิตภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น

7.3.2.2 พัฒนาโรงฆ่าโคให้ได้มาตรฐาน สะอาด ถูกสุขอนามัย พร้อมทั้งมีเครื่องหมายรับรองคุณภาพ

7.3.2.3 ปรับปรุงรูปแบบการจำหน่ายเนื้อโคตลาดสด โดยกำหนดให้เก็บรักษาเนื้อสัตว์ในตู้เย็นเพื่อการจำหน่าย เพื่อสร้างระบบอาหารปลอดภัย (Food Safety)

7.3.2.4 ศึกษา วิจัยการแปรรูปเนื้อโคเป็นอาหารประเภทพร้อมบริโภค (Ready To Eat)

7.3.2.5 สร้างเครื่องหมายสินค้า (Bland) จากเนื้อโคพื้นเมือง ในรูปเนื้อธรรมชาติ (Natural beef) หรือเนื้ออินทรีย์ (Organic Beef)

7.3.2.6 พัฒนาความรู้ให้แก่ผู้ประกอบการ หรือเจ้าของโรงฆ่า และผู้คัดแต่งเนื้อโค ให้มีความรู้ ความสามารถ ในการเก็บรักษาเนื้อโคหลังถูกฆ่า แยกชนิดของเนื้อตามคุณภาพ (Grading)

7.3.2.7 ความคุมการนำเข้าเนื้อโคจากต่างประเทศ เพื่อป้องกันราคาเนื้อโคประเทศตกต่ำ

7.3.2.8 ส่งเสริม สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์จำหน่ายและศูนย์กระจายสินค้าเนื้อโคขุนคุณภาพของสหกรณ์โคเนื้อในเมืองใหญ่ๆ และแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ

7.4 ด้านการศึกษาวิจัย มีกลยุทธ์ดังนี้

7.4.1 ศึกษาวิจัยและทดสอบพันธุ์โคที่เหมาะสมกับประเทศไทย และกระจายพันธุ์สู่เกษตรกร

7.4.2 ศึกษาวิจัยด้านอาหารสัตว์ พันธุ์พืชอาหารสัตว์ และการใช้อาหารสัตว์ เผยแพร่สู่เกษตรกรเพื่อลดต้นทุนการผลิต

7.4.3 ศึกษาวิจัยเทคโนโลยีชีวภาพการพัฒนาโคเนื้อ เช่น การ Cloning

7.4.4 ศึกษาวิจัยระบบการจัดการภายหลังการฆ่า เช่น การเก็บรักษา การบ่มซาก

7.4.5 ศึกษาวิจัยระบบและกลไกการตลาดโคเนื้อทั้งในประเทศและต่างประเทศ

7.4.6 การกระจายความรู้จากผลการศึกษาสู่เกษตรกร และผู้ประกอบการ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

7.5 ด้านการบริหารจัดการองค์กร มีกลยุทธ์ดังนี้

7.5.1 ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อรวมตัวเป็นสถาบันเกษตรกร และสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาโคเนื้อทั้งระบบการผลิตและการตลาด

7.5.2 จัดตั้งศูนย์สารสนเทศโคเนื้อ เพื่อทำหน้าที่

7.5.2.1 ประสานความร่วมมือด้านข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีหน้าที่รวบรวมข้อมูลการนำเข้า ส่งออก และการค้าเนื้อโค โคนเนื้อ ผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์จากโคเนื้อความเคลื่อนไหวทั้งภายในและภายนอกประเทศ

7.5.2.2 บริหารจัดการรวบรวมข้อมูลให้เป็นปัจจุบันที่สุด กลั่นกรองและเผยแพร่สู่ผู้เลี้ยงโคเนื้อทั่วไป

7.5.2.3 วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อซึ่งได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะ ในทางลบอันเนื่องจากการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีต่อรัฐบาล

7.5.3 ปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ

7.5.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเนื้อโคคุณภาพของสหกรณ์โคเนื้อ โดยการนำระบบการบริหารจัดการแบบ Cluster มาขับเคลื่อนตลอดห่วงโซ่การผลิตและการตลาด

8. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ด้านเศรษฐกิจ

8.1.1 สามารถผลิตโคเนื้อได้เพิ่มขึ้น ดังนี้

8.1.1.1 ผลิตโคเนื้อได้เพิ่มขึ้นปีละ 0.2 ล้านตัว มูลค่าตัวละ 8,000 บาท เป็นเงิน 1,600 ล้านบาท ระยะเวลา 4 ปี รวมเป็นเงิน 6,400 ล้านบาท

8.1.1.2 ผลิตเนื้อโคได้เพิ่มขึ้นจากน้ำหนักโคมีชีวิตตัวละ 300 กก. เพิ่มเป็น 350 กก. จำนวน 0.02 ล้านตัว คิดเป็นน้ำหนักเพิ่มรวม 10 ล้านกิโลกรัม กิโลกรัมละ 35 บาท คิดเป็นมูลค่า 350 ล้านบาท รวม 4 ปี รวมเป็นเงิน 1,400 ล้านบาท

8.1.1.3 ผลิตเนื้อคุณภาพได้เพิ่มขึ้นสามารถใช้ทดแทนเนื้อโคนำเข้าจากต่างประเทศ ปีละ 200 ตัน มูลค่าเป็นเงิน 38 ล้านบาท ระยะเวลา 4 ปี รวมเป็นเงิน 152 ล้านบาท

8.1.1.4 มีการส่งออกโคมีชีวิตไปจำหน่ายต่างประเทศเพิ่มขึ้นปีละ 19,000 ตัว มูลค่าตัวละ 15,000 บาท คิดเป็นเงิน 285 ล้านบาท ระยะเวลา 4 ปี รวมเป็นเงิน 1,140 ล้านบาท

8.2 ด้านสังคม

8.2.1 มีแผนแม่บทในการพัฒนาโคเนื้อที่รัฐบาลสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อ สนับสนุนให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพที่มั่นคงได้

8.2.2 สนับสนุนให้เกิดการรวมตัวของเกษตรกรเพื่อ ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน และรวมกันแก้ไขปัญหาด้านการผลิต การตลาด และการพัฒนาระบบการเลี้ยงโคเนื้อ

8.2.3 ลดปัญหาด้านสังคม จากการเคลื่อนย้ายแรงงานจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง

8.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

8.3.1 มีการผลิตได้เพิ่มขึ้นปีละ 0.2 ล้านตัว สามารถผลิตปุ๋ยคอกทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี ได้ปีละ 0.4 ล้านตัน ช่วยปรับปรุงคุณภาพของดินให้ดีขึ้นปีละ 0.4 ล้านไร่

8.3.2 มีการนำฟางข้าว วัสดุเหลือใช้จากโรงงานอุตสาหกรรม เช่น เปลือกสับปะรด เปลือกข้าวโพด มาใช้เป็นอาหารโคเนื้อ ช่วยลดปัญหาการเผาฟางข้าว ลดปัญหาด้านมลพิษ และรักษาดังแวดล้อม

โครงการที่เกี่ยวข้องกับโคเนื้อ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งมีกรมปศุสัตว์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงต่อการส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อของประเทศ นอกจากนี้มีกระทรวงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมโคเนื้อในทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงต่างประเทศ เป็นต้น ในอดีตที่ผ่านมา มีโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อหลายระดับ ตั้งแต่โครงการระดับรัฐบาล และระดับหน่วยงาน (กระทรวง/กรม) โดยโครงการที่สำคัญๆ มีดังต่อไปนี้

1. โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของรัฐบาล

การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อระดับกระทรวงมี 2 โครงการที่สำคัญ ได้แก่ โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือเรียกสั้นๆ ว่า “โครงการโคเนื้ออีสานเขียว” และโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อด้านครอบครัว

1.1 โครงการโคเนื้ออีสานเขียว

โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ “โครงการโคเนื้ออีสานเขียว” เริ่มดำเนินโครงการในปี พ.ศ. 2532 โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินงาน 3 หน่วยงานด้วยกัน คือ กรมปศุสัตว์ ศูนย์อำนวยการช่วยเหลือประชาชนตามพระราชดำริเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ศขร.) และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.)

กรมปศุสัตว์ มีหน้าที่ให้บริการวิชาการด้านการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ

- ฝึกอบรมเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการทุกราย
- ให้บริการทางด้านวิชาการแก่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ
- ให้บริการตรวจและรักษาโรคแก่โคของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ

ให้บริการผสมเทียมแม่โคของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการต่อเนื่องไปจนสิ้นสุด

โครงการ

ธ.ก.ส. มีหน้าที่ให้การสนับสนุนด้านเงินกู้แก่เกษตรกรทุกรายอย่างเพียงพอ เพื่อเป็นค่าลงทุนด้านเงินกู้แก่เกษตรกรเป็นค่าลงทุนในการเลี้ยงโคตามโครงการ

- ติดตามกำกับแนะนำและตรวจสอบการใช้เงินกู้ให้เกษตรกรทุกรายใช้เงินกู้ตามข้อกำหนดและวัตถุประสงค์ของโครงการ

- ประเมินผลการดำเนินงานของโครงการ เป็นระยะๆ เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคและหาทางแก้ไขให้โครงการดำเนินไปด้วยดี

- ให้ความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินงานตามโครงการบังเกิดผลที่ดี

ศูนย์อำนวยการช่วยเหลือประชาชนตามพระราชดำริเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ศขร.) มีหน้าที่นำเข้าแม่พันธุ์โคเนื้อเพื่อส่งมอบให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

- เลี้ยงดูแม่โคเนื้อในฟาร์มกักกันโรคก่อนส่งมอบให้แก่เกษตรกร รวมทั้งการจัดให้มีปัจจัยพื้นฐานบุคคลากรที่จำเป็นเพื่อให้การเลี้ยงแม่โคเนื้อในฟาร์มกักกันโรคดังกล่าวเป็นไปด้วยดี

- ให้ความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ในหน่วยงาน 8 กระทรวงหลัก ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการเริ่มโครงการระยะแรกในปี 2532 เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 850 ราย (จังหวัดชัยภูมิ บุรีรัมย์ และ นครราชสีมา) เลี้ยงแม่โครายละ 5 ตัว รวมเป็นแม่โคทั้งหมด 4,250 ตัว (รับมอบโคไปเลี้ยงเมื่อปี 2533)

ต่อมาในปี 2534 ส่งมอบแม่โคของโครงการในระยะที่ 2 โดยได้ขยายพื้นที่ของโครงการเพิ่มอีก 14 จังหวัด มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 1,561 ราย แม่โค 7,805 ตัว ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1 จำนวนเกษตรกร แม่โค และวันรับมอบแม่โคในโครงการโคนเนื้ออีสานเขียว

จังหวัด	จำนวนเกษตรกร (ราย)	จำนวนแม่โค (ตัว)	วันที่รับมอบแม่โค
ระยะที่ 1			
1. ชัยภูมิ	250	1,250	มีนาคม 2533
2. บุรีรัมย์	400	2,000	มีนาคม 2533
3. นครราชสีมา	200	1,000	กันยายน 2533
รวม	850	4,250	
ระยะที่ 2			
1. สุรินทร์	100	500	สิงหาคม 2534
2. กาฬสินธุ์	100	500	สิงหาคม 2534
3. มหาสารคาม	100	500	สิงหาคม 2534
4. มุกดาหาร	100	500	พฤศจิกายน 2534
5. ศรีสะเกษ	97	485	พฤศจิกายน 2534
6. นครพนม	88	440	พฤศจิกายน 2534
7. เลย	100	500	ธันวาคม 2534
8. หนองคาย	100	500	ธันวาคม 2534
9. สกลนคร	100	500	มกราคม 2535
10. อุครธานี	53	465	มกราคม 2535
11. ขอนแก่น	183	915	มกราคม 2535
12. ร้อยเอ็ด	100	500	มกราคม 2535
รวม	1,561	7,805	

สำหรับโคที่ใช้ในโครงการนี้เป็นโคสาว อายุ 12-15 เดือน มีสายเลือดบราห์มันไม่ต่ำกว่า 87.5% ประเภทโคเพื่อการค้า (Commercial Grade = ไม่มีใบรับรองพันธุ์ประวัติจากสมาคมฯ) จากประเทศออสเตรเลีย ในราคาตัวละ 22,500 บาท โดยเกษตรกรจะกู้เงินจาก ธ.ก.ส. รายละ 140,000 บาท เพื่อใช้ในโครงการนี้ คัดดอกเบ็ญในอัตราร้อยละ 9 ต่อปี มีระยะปลอดการชำระดอกเบี้ยใน 3 ปีแรก (แต่

ต้องนำไปชำระรวมยอดในปีที่ 4 และปีถัดไป) และมีระยะเวลาชำระเงินต้นและดอกเบี้ยทั้งหมดภายในเวลาไม่เกิน 10 ปี หลักประกันเงินกู้ใช้วิธีค้ำประกันกลุ่มๆ ละไม่ต่ำกว่า 5 คน

จากการคาดการณ์ของโครงการ คาดหวังว่าในปีที่ 2 ของโครงการ เกษตรกรจะได้ลูกโครายละ 4 ตัว (80% ของจำนวนแม่) เป็นเพศผู้ 2 ตัว และเพศเมีย 2 ตัว ลูกเพศผู้ทั้งสองตัวนั้นเมื่ออายุประมาณ 1 ปีเศษ ให้ทำการขุนและจะสามารถจำหน่ายเป็นโคเนื้อได้ในปีที่ 4 ของโครงการในราคาตัวละ 10,260 บาท (380 ก.ก. x 27 บาท) ส่วนลูกเพศเมียให้เลี้ยงไว้จนอายุไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือประมาณ ปีที่ 5 ของโครงการ ให้จำหน่ายเป็นโคแม่พันธุ์ 1 ตัว ให้เก็บไว้เป็นแม่พันธุ์ทดแทนให้ฝูง พร้อมกับจะมีการคัดแม่โคเก่าที่ไม่ดีในฝูงออกไป 1 ตัว ซึ่งคาดว่าจะจำหน่ายได้ในราคา 8,800 บาท (400 ก.ก. x 22 บาท) และดำเนินการในลักษณะนี้ต่อเนื่องไปทุกๆ ปี โดยตั้งแต่ปีที่ 6 เป็นต้นไป คาดหวังว่าเกษตรกรจะมีเงินเหลือหลังจากผ่อนชำระดอกเบี้ยและเงินต้นประจำปีแล้วประมาณปีละ 20,000 บาท และเมื่อครบ 10 ปีของโครงการ เกษตรกรก็จะหมดภาระหนี้สินและหลังจากนั้นก็จะมีรายได้สุทธิเป็นของตัวเองไม่ต่ำกว่า 60,000 บาทต่อปี

ปัญหาที่เกิดขึ้น

ประมาณปลายปี 2535 เกษตรกรในโครงการระยะที่ 1 ซึ่งรับโคไปเมื่อปี 2533 และจะต้องถึงกำหนดที่ต้องชำระดอกเบี้ยงวดแรกในปี 2536 เริ่มเกิดความวิตกกังวลว่าจะไม่มีเงินไปชำระดอกเบี้ย เพราะผลผลิตลูกโคไม่ได้ตามโครงการที่เขียนไว้ และหากจะขายแม่โคในโครงการเพื่อนำเงินส่งคืนเงินกู้ทั้งหมด ก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากราคาโคมีชีวิตตกต่ำลงมาก ราคาที่ขายได้ตัวละประมาณ 10,000 บาทเท่านั้น ดังนั้น เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2535 จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาโครงการอีสานเขียว โดยมีชื่อว่า “กรรมการเฉพาะกิจวัวอีสานเขียว” หลังจากที่ได้มีการประชุมเพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหาในหลายครั้ง ในวันที่ 25 ตุลาคม 2535 ได้มีการประชุมใหญ่ของเกษตรกรในโครงการโคเนื้ออีสานเขียวจาก 4 จังหวัด คือ นครราชสีมา สุรินทร์ บุรีรัมย์ และชัยภูมิ พร้อมทั้งได้เชิญนักหนังสือพิมพ์ นักการเมืองอธิบดีกรมปศุสัตว์ สภานายความ ผู้อำนวยการศูนย์พันธุ์สัตว์โรคสัตว์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่เข้าร่วมประชุมด้วย ที่ประชุมมีมติว่าจะขอคืนวัวในโครงการพร้อมทั้งยกเลิกสัญญา โดยไม่มีเงื่อนไข โดยในวันที่ 28 ตุลาคม 2535 ตัวแทนเกษตรกรได้เข้าพบนายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัย เพื่อยื่นเรื่องดังกล่าว

เกษตรกรขอคืนโคและยกเลิกการเข้าร่วมโครงการจำนวน 554 ราย ขอคืนโค 4,414 ตัว เป็นแม่โค 2,669 ตัว และลูกโค 1,745 ตัว โดยคณะรัฐมนตรีได้ประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2536 มีมติดังนี้

1. เห็นชอบแผนแก้ไขปัญหาโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(อีสานเขียว) ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอเป็นกรณีพิเศษ และอนุมัติ

งบประมาณ พ.ศ. 2536 งบกลางและรายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นในวงเงิน 144.43 ล้านบาท เพื่อดำเนินการ ดังนี้

1.1 ค่าชดเชยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อเป็นค่าเงินต้นและดอกเบี้ยแทนเกษตรกรที่ต้องการเลิกโครงการภายในวงเงิน 104.73 ล้านบาท

1.2 งบประมาณให้กรมปศุสัตว์ใช้ในการเลี้ยงดูโคที่เกษตรกรนำมาคินในช่วงเวลาปี 2536 เป็นเงิน 14.45 ล้านบาท

1.3 ค่าชดเชยดอกเบี้ยให้แก่ ธ.ก.ส. ในช่วง 3 ปีแรกของโครงการแทนเกษตรกรที่ประสงค์จะเลี้ยงโคต่อเป็นเงิน 8.07 ล้านบาท

1.4 แม่โคของเกษตรกรที่ประสงค์จะร่วมโครงการต่อ ตัวโคที่มีปัญหาระบบสืบพันธุ์ผิดปกติ จะติดต่อให้บริษัทผู้นำเข้าทำการเปลี่ยนแม่โคตัวใหม่ให้ ส่วนแม่โคที่ยังผสมไม่ติดซึ่งตรวจสอบแล้วว่าแก้ไขได้ กรมปศุสัตว์จะนำไปเลี้ยงดูผสมพันธุ์ให้จนตั้งท้องจึงนำมาส่งคืนแก่เกษตรกร จัดงบประมาณให้เป็นเงิน 1.44 ล้านบาท

2. เพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการจำหน่ายลูกโคที่ผลิตได้ จึงจัดสรรงบประมาณเป็นเงิน 15.74 ล้านบาท ไว้สำหรับซื้อลูกโค

3. ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่เห็นควรให้กรมปศุสัตว์ร่วมกับ ธ.ก.ส. เร่งจำหน่ายฝูงโคทั้งหมดแก่ภาคเอกชนที่สนใจโดยเร็ว ไปพิจารณาดำเนินการต่อไปด้วย

4. ให้กรมปศุสัตว์ติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนงานนี้อย่างใกล้ชิด สำหรับเงินรายได้จากการจำหน่ายโคพันธุ์ดีแก่เกษตรกรให้นำส่งคืนคลังโดยเร็วต่อไป

สำหรับการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรที่ต้องการเลี้ยงโคต่อ กรมปศุสัตว์มีแนวทางให้ความช่วยเหลือ ดังนี้

1. จัดหาโคพ่อพันธุ์ที่ดี จำนวน 100 ตัว เพื่อใช้เสริมการบริการการผสมเทียม
2. สนับสนุนวัสดุในการจัดทำฟางปรุงแต่ง เพื่อเป็นอาหารหยาบสำหรับโค ในช่วงหน้าแล้ง (90วัน) โดยให้เกษตรกรจัดทำรายละ 4 ตัน
3. สนับสนุนแร่ธาตุผงเพื่อบำรุงสุขภาพแม่โคแก่เกษตรกร รายละ 30 กิโลกรัม
4. สนับสนุนอาหารเสริมชนิดก้อน (ยูเรีย-กากน้ำตาล-แร่ธาตุ) ให้แก่เกษตรกร รายละ 90 กิโลกรัม
5. จัดส่งคณะทำงานเฉพาะกิจ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านผสมเทียม อาหารสัตว์ และโรคสัตว์ ไปตรวจสอบและแก้ไขปัญหาแม่ทุกตัวของเกษตรกรที่มีปัญหาด้านการผสมติด

หลังจากนั้น ในปี 2536 มีเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจากจังหวัดกาฬสินธุ์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และมหาสารคาม ขอคืนโคของโครงการในระยะที่ 2 ซึ่งทางรัฐบาลพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่สมควรรับคืนโคแก่ควาให้ความช่วยเหลือ โดยมีการปรับหนี้สินให้เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมั่นใจในโครงการเลี้ยงโค ดังต่อไปนี้

ด้านการเงิน

1. ให้งดการคิดดอกเบี้ยเกษตรกรประมาณ 3 ปี โดยขอให้รัฐบาลจ่ายเงินชดเชยให้ ธ.ก.ส. แทน
2. ลดอัตราดอกเบี้ยจากเดิมร้อยละ 9 เหลือร้อยละ 5 โดยครอบคลุมถึงเกษตรกรในโครงการอีสานเขียวระยะที่ 1 ด้วย
3. ขยายระยะเวลาการชำระหนี้ออกไปจากเดิม 12 ปี เป็น 15 ปี โดยเกษตรกรจะชำระดอกเบี้ยตั้งแต่ปีที่ 5 เป็นต้นไปและชำระเงินต้นในปีที่ 7 เป็นต้นไป สำหรับมาตรการช่วยเหลือทางการเงินนี้ กรมปศุสัตว์ และ ธ.ก.ส. กำลังดำเนินการจัดทำรายละเอียดเสนอกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงการคลัง พิจารณานำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป เพราะมาตรการด้านการเงินนี้อยู่ นอกเหนืออำนาจของกรมปศุสัตว์ และ ธ.ก.ส. ที่จะอนุมัติ

ด้านการผลิต

กรมปศุสัตว์จะเข้าไปส่งเสริมการผลิตของเกษตรกร คือ การส่งเสริมโคฟอพันธุ์ดีให้ผสมกับแม่พันธุ์เกษตรกรเพื่อเสริมการผสมเทียม การส่งเสริมด้านอาหารสัตว์ การฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรและการป้องกันรักษาโรคสัตว์ เพื่อให้แม่โคของเกษตรกรให้ผลผลิตสม่ำเสมอและเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในโครงการ

ด้านการตลาด

กรมปศุสัตว์ได้รับงบประมาณเป็นเงินทุนหมุนเวียนเพื่อซื้อลูกโคของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้ออีสานเขียวเป็นเงิน 12.3 ล้านบาท โดยจะเริ่มดำเนินการรับซื้อขึ้นต้นดังนี้ คือ ลูกโคเพศผู้รับซื้อในราคา กิโลกรัมละ 30 บาท และลูกโคเพศเมียรับซื้อในราคา กิโลกรัมละ 40 บาท

วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา

นโยบายส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อโครงการโคเนื้ออีสานเขียวของรัฐบาลไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ ได้แก่

ภาวะราคาโคตกต่ำเป็นอย่างมาก แม่โคที่ซื้อจากโครงการในปี 2533-2534 ราคา 22,500 บาท ในปี 2536 ราคาเหลือประมาณ 10,000 บาท ลูกโคอย่างนมตัวละ 2,000 – 3,000 บาท ทำให้

ไม่คุ้มค่าการลงทุน เกษตรกรมีภาระหนี้เงินต้นและดอกเบี้ยสูง รายได้จากการเลี้ยงโคไม่เพียงพอ สำหรับการชำระหนี้ดังกล่าว จึงเกิดการขอกิน โคและยกเลิกการเข้าร่วมโครงการ

ปัญหาเรื่องตัวแม่โค โคที่นำมาใช้ในโครงการนี้ไม่ใช่โคที่ดีนัก เป็นประเภทโคเพื่อการค้า หรือที่เรียกว่า Commercial grade ไม่มีการจดทะเบียนรับรองพันธุ์ประวัติจากสมาคมประจำพันธุ์ บริษัทที่ประมูลได้จะไปกว้านซื้อโคจากฟาร์มต่างๆ ในประเทศออสเตรเลียหลายๆ ฟาร์มมารวมกัน โดยไม่มีการคัดเลือกที่จริงจังนัก เพราะต้องการโคจำนวนมากในครั้งเดียวกัน ดังนั้น โคที่เกษตรกรได้รับจึงมีคุณภาพไม่ค่อยสม่ำเสมอ บางคนได้โคที่ดีบางคนได้โคที่มีปัญหาเพราะใช้วิธีการจับฉลาก

โคที่รับมาตามโครงการอายุเพียง 12 - 15 เดือน สำหรับโคพันธุ์บราห์มันถือว่าอายุน้อยเกินไปที่จะเป็นแม่พันธุ์ เพราะระบบการสืบพันธุ์ยังไม่สมบูรณ์เต็มที่ ดังนั้น โคส่วนหนึ่งจึงไม่เป็นสัดในระยะที่มาถึงเมืองไทยใหม่ๆ ซึ่งโคบราห์มันที่ไม่ได้ปรับปรุงพันธุ์และคัดเลือกอย่างเข้มงวดมาก่อน จะเริ่มเป็นสัดได้ก็เมื่ออายุประมาณ 2 ปี ไปแล้ว

เกษตรกรบางรายไม่ได้เลี้ยงดูโคของตนให้สมบูรณ์พอ ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น บางรายไม่ได้เตรียมแปลงหญ้าให้พร้อมก่อนรับโค บางรายไม่ได้เป็นเกษตรกรจริงแต่เป็นข้าราชการหรือค้าขายจึงไม่มีเวลาพอที่จะดูแลโค หรือบางรายใช้ชื่อเกษตรกรอื่นๆ หลากๆ คน เพื่อตนจะได้รับโคหลายตัวแต่เวลาเลี้ยงจริงมีอาหารให้โคไม่เพียงพอ เป็นต้น เมื่อร่างกายแม่โคไม่สมบูรณ์พอระบบสืบพันธุ์และรังไข่ก็ไม่เจริญไปด้วย และโดยปกติของโคบราห์มัน หลังจากคลอดลูกใหม่ร่างกายจะชubbมลง ซึ่งในช่วงนี้จำเป็นต้องเสริมอาหาร มิฉะนั้นแล้วแม่โคจะไม่เป็นสัดภายใน 2 เดือน ซึ่งเป็นผลให้ไม่ได้ลูกปีละตัว

ในโครงการนี้ใช้การผสมเทียมเป็นหลัก โดยปกติจะมีปัจจัยต่างๆ มาเกี่ยวข้องในความสำเร็จของการผสมเทียมหลายประการ คือตัวแม่โคเองต้องสมบูรณ์ ไม่มีความผิดปกติของระบบสืบพันธุ์ ตัวเกษตรกรเองจะต้องชำนาญในการสังเกตการเป็นสัดและสนใจในการไปแจ้งเจ้าหน้าที่เจ้าหน้าที่ผสมเทียมจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องและกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมในการผสมตลอดทั้งคุณภาพน้ำเชื้อที่ใช้ก็มีผลด้วยเช่นกัน ดังนั้น การผสมเทียมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ไม่ได้ลูกโคตามเป้าหมายของโครงการ

1.2 โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อล้านครอบครัว

ในปี 2547 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายสมศักดิ์ เทพสุทิน) ได้เสนอโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ 1 ล้านตัว (พ.ศ. 2548 – 2551) เพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรที่ยากจน โดยเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพเสริมและเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร เพื่อผลิตเนื้อโคให้เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศและสามารถส่งออกได้ และเพื่อผลิตปุ๋ยคอกทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี ต่อมาได้มีการ

ปรับปรุงโครงการให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล โดยเปลี่ยนชื่อเป็นโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อด้านครอบครัว ในสมัยนายวันมูหะมัดนอร์ มะทา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยคณะรัฐมนตรีลงมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 ในวงเงินงบประมาณ 4,426 ล้านบาท ซึ่งมีเป้าหมายดำเนินการดังนี้

1. ฝึกอบรมเกษตรกรผู้นำ ทำหน้าที่ให้บริการผสมเทียม จำนวน 20,000 ราย
2. ให้มีผลผลิตโคเนื้อเพิ่มขึ้นจาก 50% เป็น 70% โดยใช้วิธีผสมเทียม
3. สนับสนุนให้เกษตรกร 1 ล้านราย เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 2 ล้านตัว

วิธีดำเนินการ

1. แบ่งบุคคลออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1 กลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงแม่โคเนื้อเพื่อผลิตลูก โดยให้กรมปศุสัตว์ขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่เลี้ยงแม่โค และมีความประสงค์จะเข้าโครงการ โดยทางราชการให้บริการผสมเทียม และทำสัญญาเพื่อจำหน่ายลูกโคที่เกิดจากการผสมเทียมให้บริษัทส่งเสริมธุรกิจเกษตรกรไทย จำกัด (สรท.) นำไปให้เกษตรกรยืมเลี้ยง เมื่อโคโตแล้วให้ส่งคืนบริษัท โดยคืนเป็นเงินสดหรือตัวโคก็ได้

1.2 กลุ่มเกษตรกรที่ทำหน้าที่ผสมเทียมโดยทางกรมปศุสัตว์รับสมัครเกษตรกรที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไปฝึกอบรมวิธีการผสมเทียม การช่วยเหลือการคลอดลูกโค ตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่มีเครือข่ายในการสอนการผสมเทียม รวมทั้งหน่วยวิชาการทหารพัฒนา โดยใช้เวลาการฝึกอบรม 15 วัน เกษตรกรที่ผ่านการฝึกและออกไปให้บริการผสมเทียม ทางราชการจะจ่ายค่าตอบแทนให้

1.3 กลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงโครุ่นหลังหย่านมและโคขุน โดยเกษตรกรกลุ่มนี้จะต้องสมัครเข้าร่วมโครงการ และเข้ารับการฝึกอบรมเรื่องการจัดการเลี้ยงโคเนื้อ การจัดการการปลูกพืชอาหารสัตว์ การป้องกันกำจัดโรค การจัดทำระบบบัญชีฟาร์ม และการทำความเข้าใจเรื่องเงื่อนไขสัญญาการเข้าร่วมโครงการ โดยบริษัท สรท. จะรับซื้อลูกโคที่เกิดจากการผสมเทียมจากกลุ่ม ก. มาให้ยืมเลี้ยงในโอกาสต่อไป

2. แบ่งวิธีดำเนินการออกเป็น 2 กิจกรรมหลักได้แก่

2.1 กิจกรรมผสมเทียม มีเป้าหมายให้สามารถผลิตโคเนื้อเพิ่มขึ้นจาก 50% เป็น 70% โดยวิธีผสมเทียม โดยใช้อาสาสมัครผสมเทียม 20,000 ราย ให้บริการผสมเทียมแก่แม่โคของเกษตรกรอย่างทั่วถึง โดยมีการดำเนินการดังนี้

2.1.1 กรมปศุสัตว์ร่วมกับสัตวแพทยสภากำหนดหลักสูตรและหลักเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรอาสาสมัครผสมเทียม และการทดสอบอาสาสมัครผสมเทียมที่ผ่านการฝึกอบรม เพื่อให้มีคุณภาพได้มาตรฐานในการบริการผสมเทียม

2.1.2 ประชุมหารือกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีความพร้อม ในการฝึกอบรมอาสาสมัครผสมเทียม เพื่อกำหนดค่าใช้จ่ายการฝึกอบรมและช่วงเวลาดำเนินการ ฝึกอบรม ผสมเทียม เป็นรุ่นๆ ซึ่งมีสถาบันการศึกษาสมัครเข้าร่วมโครงการ 60 แห่ง โดยสัตวแพทยสภา จะตรวจสอบความพร้อมของสถาบันที่ขอเข้าร่วมโครงการ

2.1.3 กรมปศุสัตว์ได้แจ้งให้จังหวัดออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อ คัดเลือกเกษตรกรที่สมัครเข้ารับการฝึกอบรมเป็นอาสาผสมเทียม ตามคุณสมบัติที่สัตวแพทยสภา กำหนดเมื่อเกษตรกรผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการแล้ว จะส่งให้สถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่ฝึก การผสมเทียมสอบสัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อเข้ารับการฝึกอบรมการผสมเทียมภาคทฤษฎีและ ภาคปฏิบัติ ระยะเวลา 15 วัน

2.1.4 เกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมด้านผสมเทียมแล้ว กรมปศุสัตว์จะ จัดหาอุปกรณ์การผสมเทียมให้ยืม จำนวนคนละ 1 ชุด ได้แก่ ถังสนาม และปืนฉีดน้ำเชื้อ ส่วน ยานพาหนะ และอุปกรณ์อื่นๆ อาสาผสมเทียมจะต้องจัดหาเอง

2.1.5 กรมปศุสัตว์ได้สำรวจรายชื่อเกษตรกร และจำนวนโคเนื้อที่ เกษตรกรเลี้ยงตามช่วงอายุเป็นรายบุคคล เพื่อให้สามารถเข้าถึงแหล่งผลิตลูกโค ในทุกระดับการผลิต

2.1.6 กรมปศุสัตว์รับสมัครเกษตรกรที่มีแม่โค/โคสาวเลี้ยงอยู่แล้ว เพื่อ ขอรับบริการผสมเทียมปรับปรุงพันธุ์โค โดยใช้น้ำเชื้อพันธุ์ดีที่กรมปศุสัตว์รับรอง แม่โคจะได้รับการ ตรวจสอบสุขภาพ ตรวจโรคที่สำคัญ ได้แก่ โรคแท้งติดต่อ วัณโรค (TB) และ Para TB ตลอดจนการทำ วัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อย และเฮโมรายิกเซพติซีเมีย

2.1.7 กรมปศุสัตว์จัดอบรมพัฒนาความรู้พื้นฐาน ระยะเวลา 1 วัน แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงแม่โค และประสงค์จะเข้าร่วมโครงการเพื่อผลิตลูกขายเข้าโครงการ

2.1.8 กรมปศุสัตว์ติดตามลูกเกิด และจ่ายเงินค่าตอบแทนผลสำเร็จจากการ ผสมเทียม และมีลูกเกิด ในอัตราตัวละ 150 บาท

2.2 กิจกรรมเลี้ยงโครุ่น โคขุน มีเป้าหมายโดยจัดหาโคให้เกษตรกรยืมไปเลี้ยง 1 ล้านครอบครั้ว โดยมี สรท. หรือ SPV เป็นผู้จัดการ

2.2.1 กระทรวงการคลังโดยสำนักเศรษฐกิจการคลัง ได้ดำเนินการขอมอด ทะเบียนจัดตั้งบริษัทส่งเสริมธุรกิจการเกษตรกรไทย จำกัด ซึ่งบริษัทจะทำหน้าที่จัดหาซื้อลูกโคหลัง หย่านมมาให้เกษตรกรยืมไปเลี้ยง และจะรับซื้อ โคคืนจากเกษตรกร

2.2.2 กรมปศุสัตว์ร่วมกับสมาคมโคเนื้อแห่งประเทศไทย อาจารย์จาก มหาวิทยาลัยและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และผู้เกี่ยวข้อง จัดประชุมพิจารณาต้นทุนการผลิตลูกโคหย่า นม และราคารับซื้อโคในตลาดปัจจุบัน เพื่อกำหนดราคาที่บริษัทควรรับซื้อจากเกษตรกร

2.2.3 กรมปศุสัตว์อบรมเกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการฯ กิจกรรมเลี้ยงโค รุ่น โคขุนระยะเวลา 1 วัน โดยเกษตรกรจะต้องมีคุณสมบัติและยื่นความประสงค์เข้าร่วมโครงการฯ กับ บริษัท สรท. ก่อน เมื่อเกษตรกรผ่านการอบรมแล้ว บริษัท สรท. จึงจะจัดหาโคให้เกษตรกรยืมเลี้ยง ต่อไป

2.3 การดำเนินงานของบริษัทส่งเสริมธุรกิจเกษตรกรไทยจำกัด (สรท.) หรือรู้จัก ในนามบริษัท SPV. (Special Purpose Vehicle)

2.3.1 กำหนดหลักเกณฑ์และคุณสมบัติของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

2.3.2 รับสมัครเกษตรกรที่มีคุณสมบัติตามข้อ 1 เข้าร่วมโครงการ

2.3.3 จัดหาลูกโคหลังหย่านมเพศผู้และเพศเมีย ให้เกษตรกรยืมไปเลี้ยง

รายละเอียดไม่เกิน 2 ตัว

2.4 เงื่อนไขการจัดหาโค ได้แก่

2.4.1 จัดหาลูกโคเพศผู้หลังหย่านม (อายุ 8-12 เดือน) ให้เกษตรกรยืมไป เลี้ยง รายละเอียดไม่เกิน 2 ตัว ขุนด้วยหญ้าและอาหารข้น เป็นเวลา 1-1½ ปี โดยหญ้า พืชอาหารสัตว์ และ วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่เกษตรกรสามารถผลิตได้เองหรือหาได้ภายในท้องถิ่นมาเป็นอาหารใช้ เลี้ยงโค บริษัท สรท. จะรับคืนโคเพื่อขุนต่อหรือจำหน่ายให้โรงฆ่าสัตว์ต่อไป

2.4.2 จัดหาโคเพศเมียหลังหย่านม (อายุ 8-12 เดือน) ให้เกษตรกรยืมไป เลี้ยงรายละเอียดไม่เกิน 2 ตัว ขุนด้วยหญ้าและอาหารข้น เป็นเวลา 1-1½ ปี โดยใช้อาหารข้นที่เกษตรกร สามารถผลิตได้เองหรือหาได้ภายในท้องถิ่นมาเป็นอาหารใช้เลี้ยงโค บริษัท สรท. จะรับคืนโค เพื่อ จำหน่ายหรือนำไปให้เกษตรกรยืมไปเลี้ยงเป็นแม่พันธุ์ผลิตลูกต่อไป

หน่วยงานเจ้าของโครงการ

1. กรมปศุสัตว์

1.1 ฝึกอบรมเกษตรกร ที่เข้าร่วมโครงการ 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1.1 อาสาสมัครเทียมหลักสูตร 15 วัน

1.1.2 เกษตรกรเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกระยะเวลา 1 วัน

1.1.3 เกษตรกรเลี้ยงโครุ่น /โคขุนระยะเวลา 1 วัน

1.2 ให้บริการผสมเทียม

1.3 ดูแลด้านสุขภาพสัตว์

1.4 ส่งเสริมการปลูกพืชอาหารสัตว์

2. บริษัทส่งเสริมธุรกิจเกษตรกรไทย (สรท.หรือ บริษัท Special Purpose Vehicle/SPV)

2.1 กำหนดหลักเกณฑ์ และคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ กิจกรรมกล้วย
โคขุน/โคขุน

2.2 จัดหาโคหลังหย่านมเพศผู้ หรือเพศเมียให้เกษตรกรยืมเลี้ยง

2.3 บริหารจัดการระบบตลาดการแปรรูปโคที่ผลิตจากโครงการ

หน่วยงานผู้เข้าร่วมและสนับสนุนโครงการ

1. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
2. กรมปศุสัตว์
3. กรมการประกันภัย
4. กรมการค้าภายใน
5. กรมโรงงานอุตสาหกรรม
6. กรมพัฒนาธุรกิจการค้า
7. องค์กรในชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ตั้งแต่ปี 2551 เป็นต้นไป เกษตรกรรวม 1.54 ล้านราย มีรายได้ 34,534-34,596.6 ล้านบาท/
ปีดังนี้

1. อาสาสมัครเทียม 20,000 ราย จะมีรายได้ 21,600 - 25,775 บาท/คน/ปี คิดเป็นเงิน 432 - 515.5 ล้านบาท/ปี
2. เกษตรกรเลี้ยงแม่โคผลิตลูก 0.54 ล้านราย มีรายได้ 48,900 บาท/คน/ปีคิดเป็นเงิน 26,406 ล้านบาท/ปี
3. เกษตรกรเลี้ยงโคขุนหย่านม 0.8 ล้านราย มีรายได้ 9,600 บาท/คน/ปีคิดเป็นเงิน 7,680 ล้านบาท/ปี
4. เกษตรกรเลี้ยงโคขุน 0.2 ล้านราย มีรายได้ 10,400 บาท/คน/ปีคิดเป็นเงิน 2,080 ล้านบาท/ปี

ผลการดำเนินงาน

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในช่วงมีการปฏิรูปการปกครองทำให้โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ 1 ล้านครอบครัวได้หยุดการส่งเสริมรัฐบาลและได้มีมติคณะรัฐมนตรีให้มีการซื้อโคคืนจากเกษตรกรที่ได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา

1. การประเมินผลโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อล้านครอบครัวปรากฏผลดังนี้

1.1 ความสำเร็จของนโยบายการดำเนินโครงการ บริษัท ส่งเสริมธุรกิจเกษตรกรไทย จำกัด สามารถจัดหาโคให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้เพียงจำนวน 10,883 ราย จำนวนโค 21,684 ตัว

ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด เนื่องจากระยะแรกของโครงการฯ ลูกโคที่เกิดจากการผสมเทียมตามแผนงานของกรมปศุสัตว์ยังมีจำนวนไม่มาก ประกอบกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคคาดหวังว่าราคาลูกโคในตลาดจะปรับตัวสูงขึ้น จากความต้องการซื้อลูกโคของบริษัทตามโครงการฯ จึงยังไม่ยอมให้ขายโคให้บริษัท ส่งเสริมธุรกิจเกษตรกรไทย จำกัด

1.2 ผลตอบแทนในการเลี้ยงโคของเกษตรกรตามโครงการฯ พบว่าผลตอบแทนในการเลี้ยงโคที่เกษตรกรได้รับตามโครงการอยู่ในระดับต่ำหรือขาดทุนเพราะสถานการณ์ราคาโคมีชีวิตในปี 2550 ตกต่ำ ราคาโคมีชีวิตเฉลี่ยอยู่ที่ 38.30 บาทต่อกิโลกรัม และมีแนวโน้มจะลดลงอีก

1.3 ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการฯ พบว่ามีความพึงพอใจต่อโครงการอยู่ในระดับต่ำ โดยมีเกษตรกรที่แสดงความพึงพอใจน้อยและไม่พึงพอใจต่อโครงการถึงร้อยละ 63.10 เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคครบตามระยะเวลาที่กำหนดแล้ว แต่ราคาโคมีชีวิตตกต่ำ บริษัทส่งเสริมธุรกิจเกษตรกรไทย จำกัด ยังไม่สามารถรับโคไปจำหน่ายและจัดสรรผลตอบแทนให้แก่เกษตรกรได้

1.4 ความพร้อมในการดำเนินธุรกิจของบริษัท ส่งเสริมธุรกิจเกษตรกรไทย จำกัด ไม่มีบุคลากรและสำนักงานเป็นของบริษัทเอง ต้องอาศัยสถานที่อุปกรณ์สำนักงาน และบุคลากรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรช่วยในการบริหารจัดการทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จึงไม่มีความพร้อมในการดำเนินธุรกิจ

2. บริษัทส่งเสริมธุรกิจเกษตรกรไทย จำกัด ได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อพิจารณาความเหมาะสมการจ่ายเงินชดเชยเกษตรกรและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งคณะทำงานได้ประชุมเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2550 มีมติดังนี้

2.1 การจ่ายเงินชดเชยค่าเสียโอกาสในการเลี้ยงโคให้เกษตรกรในโครงการตัวเลขไม่เกิน 1,000 บาท มีความถูกต้องเหมาะสม และสอดคล้องกับข้อเท็จจริง เนื่องจาก

2.1.1 จากงานวิจัยทางวิชาการของกรมปศุสัตว์ เกษตรกร 1 ราย สามารถเลี้ยงโคเนื้อแบบไล่ด่อนทุ่งได้จำนวน 50 ตัว โดยจะเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าจ้างอัตราอัตราวันละ 150 บาท หรือเฉลี่ยค่าจ้าง 3 บาท/ตัว/วัน ดังนั้น ถ้าเกษตรกรเลี้ยงโคตามสัญญาของโครงการประมาณ 1ปี ก็จะเสียค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงประมาณ 1,095 บาท/ตัว

2.1.2 บริษัท สรท. ซึ่งรับซื้อโคคินจากเกษตรกรผู้เลี้ยงตั้งแต่ 1 มกราคม 2550-30 พฤศจิกายน 2550 จำนวน 1,603 ตัว จัดว่าเป็นโคคุณภาพดีเมื่อนำไปจำหน่ายแล้วสามารถนำไปจัดสรรรายได้ให้เกษตรกรเฉลี่ยได้เพียงตัวเลข 1,220 บาท สำหรับโคที่เหลืออยู่ในโครงการขณะนี้จัดว่าเป็นโคที่มีคุณภาพปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ ขณะเดียวกันราคาโคมีชีวิตราคาต่ำมาก ถ้าคำนวณราคาท้องตลาด ปัจจุบันจะทำให้ขาดทุน เกษตรกรไม่ได้รับจัดสรรรายได้ ดังนั้น ถ้าจ่ายเงินชดเชยค่าเสียโอกาสใน

การเลี้ยงโคให้เกษตรกรในโครงการตัวละไม่เกิน 1,000 บาท จะใช้เงินประมาณ 18 ล้านบาท ซึ่งเงินชดเชยจำนวนดังกล่าวใช้จ่ายเงินทุนของบริษัท ส่งเสริมธุรกิจเกษตรกรไทย จำกัด โดยรัฐไม่ต้องรับภาระจัดหางบประมาณเพิ่มเติม

2.2 การจ่ายเงินชดเชยค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในโครงการฯ ให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เห็นควรให้จ่ายเงินชดเชยค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในโครงการให้แก่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตามที่ได้จ่ายจริงเป็นจำนวน 46,438,810 บาท ดังนี้ (1) ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ เป็นเงิน 40,258,620 บาท (2) ระบบงานคอมพิวเตอร์ เป็นเงิน 6,081,730 บาท (3) ระบบบัญชีและรายงาน เป็นเงิน 48,760 บาท (4) ค่าใช้จ่ายอำนาจการ เป็นเงิน 50,000 บาท ทั้งนี้ การจ่ายเงินชดเชยค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในโครงการฯ ให้ ธ.ก.ส. จะใช้จ่ายจากเงินทุนของบริษัท สทท. โดยรัฐไม่ต้องรับภาระจัดหางบประมาณเพิ่มเติม

2. โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของกรมปศุสัตว์

2.1 โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เป็นโครงการพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โครงการหนึ่งที่กรมปศุสัตว์ได้รับพระราชทานให้ดำเนินการ เนื่องจากการเสด็จพระราชดำเนินออกตรวจเยี่ยมราษฎรในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา อำเภอสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี (ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว) เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2522 ทรงทราบว่าราษฎรจำนวนมากขาดแคลน โค-กระบือ และต้องเช่าโค-กระบือมาใช้แรงงานในราคาแพงมาก และบางครั้งเมื่อจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรแล้วก็เกือบจะไม่ได้อะไรเลย เพราะต้องจ่ายเป็นค่าเช่าโค-กระบือไปเกือบหมด จึงได้ทรงมีพระราชดำริ ให้จัดตั้งธนาคารโค-กระบือขึ้น ในปี พ.ศ. 2522 เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจนได้มีโอกาสได้โค-กระบือไว้ใช้แรงงานเป็นของตนเอง สำหรับชื่อของธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำรินี้ ทางกรมปศุสัตว์ ได้ใช้ชื่อย่อว่า “ชคก.” และใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า “Royal Cattle Buffalo Bank for Farmer”

วัตถุประสงค์ของโครงการ ชคก.

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของ ชคก. คือ เพื่อช่วยให้เกษตรกรที่ยากจนทั่วประเทศได้มีโค-กระบือไว้ใช้แรงงาน และเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เป็นการช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

การให้บริการ

การให้ยืมเพื่อการผลิต หมายความว่า การให้เกษตรกรผู้ยากจนยืมแม่โคหรือแม่กระบือของ ชคก. โดยมีเงื่อนไขว่าเมื่อลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรกมีอายุครบสิบแปดเดือนแล้ว ให้เกษตรกรผู้ยืมส่งลูกโคหรือลูกกระบือนั้นคืน ชคก. เพื่อให้ปศุสัตว์จังหวัดนำไปให้บริการแก่เกษตรกรรายอื่นหรือจำหน่ายเพื่อนำเงินส่ง ชคก. ส่วนลูกโคหรือลูกกระบือที่เกิดใหม่ในลำดับถัดไป จะตกเป็น

ของเกษตรกรผู้ยืมเมื่อสัญญายืมมีอายุครบ 5 ปี ให้แม่โคหรือแม่กระบือดังกล่าวตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรผู้ยืมพร้อมลูกโคหรือลูกกระบือที่เกิดใหม่ในระดับตัวที่ 2, 3, 4 ... ต่อๆ ไป หากเกษตรกรผู้ยืมทำสัญญายืมแม่โคหรือแม่กระบือไป 3 ปีแล้ว ไม่มีลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรกซึ่งต้องคืนแก่ ชคก. ชคก. จะถอนการให้ยืมและเกษตรกรผู้ยืมจะต้องนำแม่โคหรือแม่กระบือที่ยืมดังกล่าวนั้นส่งคืน ชคก. เพื่อให้ปศุสัตว์จังหวัดนำไปให้บริการแก่เกษตรกรรายอื่นยืมต่อไป เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความบกพร่องทางระบบสืบพันธุ์ของแม่โคหรือแม่กระบือ ไม่ใช่เป็นความบกพร่องที่เกิดจากเกษตรกรผู้ยืมให้ทดแทนแม่โคหรือแม่กระบือให้เกษตรกรผู้ยืม และทำสัญญาใหม่

หากเกษตรกรผู้ยืมตามวรรคก่อน ยืมแม่โคหรือแม่กระบือไป และแม่โคหรือแม่กระบืออยู่ระหว่างการตั้งท้องในระยะเวลาครบกำหนด 3 ปี ชคก. อนุญาตให้เกษตรกรยืมตามสัญญายืมต่อไป หรือหากเกษตรกรผู้ยืมได้ลูกโคหรือลูกกระบือที่เกิดตัวแรก ต่อมาลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรกนั้นตายหรือสูญหายก่อนครบกำหนดส่งคืน ชคก. ให้เกษตรกรผู้ยืมนำลูกโคหรือลูกกระบือที่เกิดลำดับถัดไป เมื่อมีอายุครบสองปีนำส่ง ชคก. แทนลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรกที่ตายหรือสูญหายนั้น

การให้เช่าซื้อ

หมายความว่า การให้เกษตรกรเช่าซื้อโคหรือกระบือของ ชคก. โดยเกษตรกรจะต้องชำระค่าเช่าซื้อให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลา ดังนี้

โคเนื้อหรือกระบือ ให้ชำระค่าเช่าซื้อภายในระยะเวลา 3 ปี โดยผ่อนชำระในปีที่ 1 ร้อยละ 40 ของราคาโคเนื้อหรือกระบือ ปีที่ 2 ร้อยละ 30 ของราคาโคเนื้อหรือกระบือ และปีที่ 3 ชำระค่าเช่าที่เหลือทั้งหมด

โคนม ให้ชำระค่าเช่าซื้อภายในระยะเวลา 5 ปี โดยผ่อนชำระในแต่ละปี ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของราคาโคนม

ในระหว่างการชำระค่าเช่าซื้อโคเนื้อหรือโคนมหรือกระบือของเกษตรกร หากมีลูกสัตว์เกิดให้ถือว่าลูกสัตว์นั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรผู้เช่าซื้อ

การให้ยืมพ่อพันธุ์ หมายความว่า การให้เกษตรกรยืมพ่อพันธุ์โคหรือพ่อพันธุ์กระบือของ ชคก. โดยมีเงื่อนไขว่าจะให้ยืมพ่อพันธุ์โคหรือพ่อพันธุ์กระบือในหมู่บ้านที่มีแม่พันธุ์โคหรือแม่พันธุ์กระบือของ ชคก. ไม่ต่ำกว่า 50 ตัว โดยให้เกษตรกรที่ได้รับบริการแม่พันธุ์โคหรือแม่พันธุ์กระบือคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ และให้บริการผสมพันธุ์แก่แม่โคหรือแม่กระบือของ ชคก. ในหมู่บ้าน

การให้เช่าเพื่อใช้แรงงาน หมายความว่า การให้เกษตรกรเช่าโคหรือกระบือเพศผู้เพื่อใช้แรงงาน โดยเกษตรกรจะต้องชำระค่าเช่าโคหรือกระบือตัวละ 300 บาทต่อปี

การให้บริการอื่นๆ หมายความว่า การให้บริการเกี่ยวกับโคหรือกระบือแก่เกษตรกรนอกเหนือจากวิธีการที่ระบุไว้ ซึ่งปศุสัตว์จังหวัดและ ธคก. ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรให้บริการเป็นกรณีพิเศษ เช่น การขอซื้อโคหรือกระบือของ ธคก.

ทั้งนี้ การให้บริการตามข้อ 1, 2, 3 และ 4 ให้บริการเกษตรกรรายละ 1 ตัว

คุณสมบัติของเกษตรกร

ธนาคาร โค – กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ได้กำหนดคุณสมบัติของเกษตรกรที่จะรับบริการตามโครงการ ธคก. ดังนี้

- มีสัญชาติไทยและมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์
- มีอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน หรือเลี้ยงสัตว์
- มีฐานะยากจน โดยเกษตรกรมีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ จปฐ. 1 (ฉบับที่เป็นปัจจุบัน)

ของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะนำรายได้มาประกอบการพิจารณาหรือได้รับการรับรองจากหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นๆว่าสมควรได้รับความช่วยเหลือ

- มีความประพฤติดีและยินดีให้ความร่วมมือกับทางราชการ
- ยังไม่เคยได้รับโคหรือกระบือจากโครงการอื่นๆ มาก่อน
- มีความเหมาะสมและความสามารถที่จะดูแลเลี้ยงดูโคหรือกระบือได้

การขอรับบริการ

ให้เกษตรกรผู้มีความประสงค์จะขอรับบริการ กรอกแบบตามที่กำหนดแสดงความจำนงในการขอรับบริการ โดยมีผู้รับรองคุณสมบัติ ประกอบด้วย 1) ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล 2) กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้ ฐานะยากจน ซึ่งจะนำรายได้มาประกอบการพิจารณาขอให้กรมการพัฒนาชุมชน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ) รับรองรายได้แนบมาด้วย และส่งแบบแสดงความจำนงของเกษตรกรให้ปศุสัตว์จังหวัด โดยปศุสัตว์จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการ จำนวน 3 คน ทำหน้าที่พิจารณาตรวจสอบและคัดเลือกเกษตรกรที่แจ้งความประสงค์จะเข้าร่วมโครงการ โดยรับรองคุณสมบัติของเกษตรกรดังกล่าวแล้วเสนอสำนักงานปศุสัตว์เขตเพื่อพิจารณาลั่นกรอง สภาพ สถานะความเหมาะสม เพื่อเสนอ ธคก. พิจารณาให้ความช่วยเหลือต่อไป

แนวทางการดำเนินโครงการ

เพื่อสนองพระราชดำริ ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท โดยสนับสนุนและส่งเสริมเกษตรกรในโครงการ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรพอเพียง และเกษตรผสมผสาน ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งโค-กระบือถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งต่อการประกอบอาชีพการเกษตรของเกษตรกร

สนับสนุนการบริหารจัดการโครงการฯ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม เน้นให้เกิดชุมชนหรือหมู่บ้านที่มีส่วนร่วมในการกำกับดูแลกันเองในชุมชนนั้นๆ เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนและเกิดความยั่งยืน

การดำเนินงานธนาคาร โค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำรินโยบายการดำเนินงานในลักษณะเกษตรพอเพียงหรือเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ ซึ่งเป็นระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมหลักแต่ละชนิดต้องสามารถเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่กันอย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งมีความสมดุลของสภาพแวดล้อมและเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับเกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกในปัจจุบันหลังจากทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วจะมีวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ซึ่งถูกปล่อยทิ้งโดยเปล่าประโยชน์หรือนำไปใช้อย่างไม่คุ้มค่า การส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโค-กระบือจึงเป็นการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากโค-กระบือสามารถใช้วัสดุเหลือใช้ดังกล่าวเป็นอาหารในการเจริญเติบโต เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร และมีรายจ่ายลดลงจากการนำมูลสัตว์ไปใช้เป็นปุ๋ยในไร่ ช่วยคืนความสมบูรณ์สู่ธรรมชาติ แต่ปัญหาของเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันคือการขาดแคลนโค-กระบือ เนื่องจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมามีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและทันสมัย ซึ่งส่วนใหญ่นำเข้ามาจากต่างประเทศ และได้ละเลยรูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมโดยสิ้นเชิง เกษตรกรหันมาใช้เครื่องทุ่นแรงในการทำการเกษตร เลิกใช้แรงงานจากสัตว์ และได้ขายโค-กระบือที่เคยเลี้ยง เมื่อภาวะน้ำมันเชื้อเพลิงมีราคาแพงขึ้น ต้นทุนการผลิตสูง และสินค้าเกษตรมีราคาตกต่ำ เกษตรกรเริ่มมีฐานะยากจน มีหนี้สินมากไม่สามารถพึ่งตนเองได้ เมื่อหันกลับมาใช้แรงงานจากสัตว์ พบว่า โค-กระบือมีราคาแพงเกษตรกรไม่สามารถหาซื้อได้ ดังนั้น การสนับสนุนโค-กระบือ ให้กับเกษตรกรตามโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ จึงเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยเหลือเกษตรกรให้มีสัตว์ไว้ใช้แรงงานและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเป็นการช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นตามแนวพระราชดำริ อีกทั้งให้เกษตรกรสามารถเลือกใช้สมุนไพรต่างๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการรักษาสัตว์ป่วยหรือถ่ายพยาธิ และเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงสัตว์เข้าสู่กระบวนการเกษตรธรรมชาติหรือเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นกระแสเรียกร้องและความตื่นตัวของผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าปลอดสารพิษ นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนนโยบายการพัฒนาโคเนื้อของรัฐบาลที่เน้นให้เกษตรกรรายย่อยเลี้ยงโค-กระบือร่วมกับการปลูกพืชในระบบเกษตรผสมผสาน เพื่อผลิตลูกโค-กระบือจำหน่าย โดยการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างพืชและสัตว์ อีกทั้งรัฐบาลยังได้เล็งเห็นความสำคัญของการเลี้ยงโค-กระบือเป็นอย่างมาก เนื่องจากโค-กระบือเป็นสินค้าเกษตรที่ไม่เคยมี

ปัญหาด้านการตลาด เหมือนสินค้าเกษตรอื่นๆ และยังเป็นสินค้าเกษตรที่ผู้เลี้ยงสามารถกำหนดราคาจำหน่ายเองได้

จากรายงานสรุปข้อมูลผลการดำเนินงานของธนาคาร โค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (กองงานพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ กรมปศุสัตว์, 2558) ตั้งแต่ปี 2522 – เม.ย. 2558 ชก. ให้บริการเกษตรกรรวมทั้งสิ้น 212,596 ราย โดยมีเกษตรกรคงเหลืออยู่ในทะเบียนของ ชก. 112,480 ราย จำนวนโค 78,064 ตัว กระบือ 35,547 ตัว รวมโค-กระบือ 113,611 ตัว

2.2 โครงการฟาร์มต้นแบบ ภายใต้โครงการ ชก.

สืบเนื่องจากปัญหาจำนวนโค-กระบือของประเทศไทยลดลงอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ. 2556 กรมปศุสัตว์ได้จัดทำโครงการฟาร์มต้นแบบ ภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับรูปแบบการเลี้ยงโค-กระบือจากการเลี้ยงแบบปล่อยแทะเล็มหญ้าทั่วไป เป็นการเลี้ยงแบบประณีต (Intensive) เลี้ยงในฟาร์มที่มีโรงเรือนขนาดพอดีกับจำนวนโค-กระบือ และปลูกพืชอาหารสัตว์หรือมีแหล่งพืชอาหารสัตว์เพียงพอกับความต้องการของสัตว์ เพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิเช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และพลังงานทดแทน เป็นรายได้ที่เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งของเกษตรกร โดยคณะกรรมการบริหารโครงการ ชก. ได้อนุมัติให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฟาร์มต้นแบบขี้มแม่โค-กระบือเพื่อการผลิตได้รายละเอียด 5 ตัว สร้างฟาร์มต้นแบบโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เพื่อเป็นจุดสาธิตการเรียนรู้ตาม โมเดลการผลิตโค-กระบือ และการใช้ประโยชน์อย่างครบวงจร

รายละเอียดการดำเนินกิจกรรมในโครงการ

สร้างฟาร์มต้นแบบโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เพื่อเป็นจุดเรียนรู้และสาธิตการเลี้ยงโคตาม โมเดลการผลิตโคและการใช้ประโยชน์อย่างครบวงจร จำนวน 100 แห่ง ในพื้นที่ฝนตกชุกและอยู่ในเขตชลประทาน 19 จังหวัดนาร่อง ได้แก่ จังหวัดระยอง จันทบุรี ตราด ชุมพร สุราษฎร์ธานี ระนอง กระบี่ นครศรีธรรมราช พังงา พัทลุง สงขลา สตูล ตรัง อ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา และลพบุรี และพื้นที่นอกเขตชลประทานเพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินการจำนวน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม เพชรบูรณ์ และกาญจนบุรี

ประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหารือรายละเอียดโครงการเพื่อรับทราบแนวทางและพิจารณาคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย

จังหวัดพื้นที่เป้าหมายพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการ โดยเกษตรกรต้องได้รับการรับรองจากท้องถิ่น สถานที่ตั้งฟาร์มต้นแบบต้องมีการคมนาคมสะดวก มีแรงงานเพียงพอ และมีความสามารถในการเลี้ยงสัตว์

ชคก./คณะทำงานฯ ร่วมกับสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ
ที่แจ้งทำความเข้าใจถึงแนวทางและเงื่อนไขการดำเนินโครงการให้เกษตรกรรับทราบ

สร้างฟาร์มต้นแบบการผลิตโคและการใช้ประโยชน์อย่างครบวงจรตามแบบที่
กำหนด ประกอบด้วย แปลงหญ้าขนาดไม่น้อยกว่า 1 ไร่ คอกโคขนาด 32 ตารางเมตร (บ่อแก้สขนาด
เล็ก 1 บ่อ หากเกษตรกรประสงค์เพิ่มเติมเอง โดยสำนักพัฒนาอาหารสัตว์เป็นผู้ให้คำแนะนำ)

สนับสนุน โค-กระบือของโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตาม
พระราชดำริ จำนวน 5 ตัวต่อแห่ง โดยทำสัญญาืมเพื่อการผลิตตามระเบียบของ ชคก.

สำนักพัฒนาอาหารสัตว์ให้ความรู้ด้านการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ และสนับสนุนก่อน
พันธุ์ โดยเน้นพันธุ์หญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1

กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรที่เป็นจุด
เรียนรู้ โดยเชื่อมโยงการใช้ประโยชน์ตั้งแต่การจัดการแปลงหญ้า การเลี้ยงโคแบบยืนโรง และการใช้มูล
โคทำแก๊สชีวภาพใช้ปรุงอาหารในครัวเรือน รวมทั้งนำแก๊สมาใช้ประโยชน์ในการจัดการแปลงหญ้า

สำนักเทคโนโลยีชีวภาพการผลิตปศุสัตว์ให้บริการผสมเทียม และสำนักพัฒนา
พันธุ์สัตว์ พิจารณาสับสนับสนุนพ่อพันธุ์

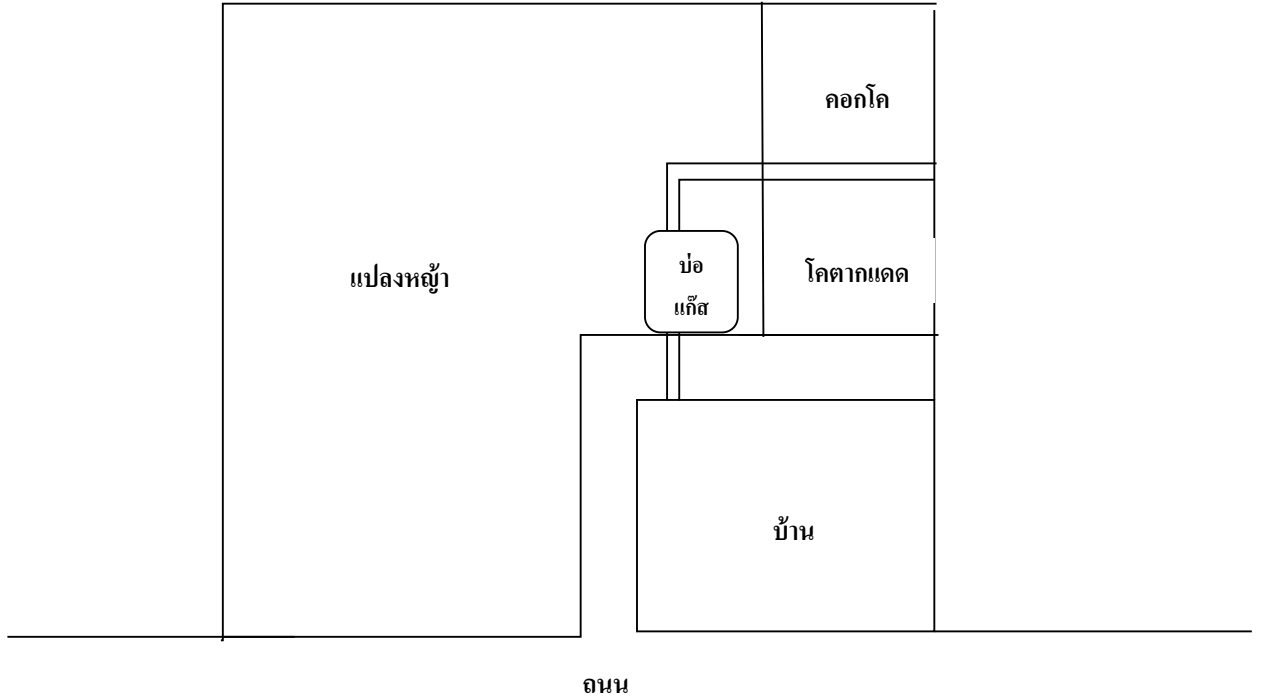
สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพสัตว์
กองงานพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษเก็บข้อมูลและประเมินผลการดำเนินการ
โมเดลการเพิ่มขีดความสามารถการผลิตโคและการใช้ประโยชน์อย่างครบวงจร
มีคอกและบริเวณที่โคอยู่สบายได้มาตรฐาน เป็นเอกลักษณ์ของคอกโคโครงการ
ธนาคารโค – กระบือเลี้ยงโค-กระบือเพศเมียอย่างน้อย 5 ตัว

ตัดหญ้าให้โคกิน ไม่นำโคไปผูกล่ามหรือปล่อยให้หากินนอกคอก

มีแปลงหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 อย่างน้อย 1 ไร่

ได้ใช้โคใส่บ่อแก้สทุกวันหรือขายขี้โคได้ทุกวัน (มีหรือไม่มีก็ได้)

แผนภาพที่ 2-1 ผลผลิตและมูลค่าที่เกษตรกรจะได้รับตลอดระยะเวลา 5 ปี ตามระเบียบ ชคก.

เกษตรกรได้รับโคเป็นกรรมสิทธิ์ตามสัญญาขี้มเพื่อการผลิตของ ชคก. (5 ปี)
 รายละเอียด 15 - 20 ตัว คิดเป็นมูลค่า 375,000 – 500,000 บาท

เกษตรกรได้ปุ๋ยมูลสัตว์คิดเป็นมูลค่ากว่า 20,000 บาท/ครัวเรือน/ปี
 เป็นการเพิ่มรูปแบบทางเลือกในการเลี้ยงโคของ ชคก. และขยายการดำเนินการในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนโคเนื้อ

สำหรับผลการดำเนิน โครงการฟาร์มต้นแบบฯ ในปี 2556 - 2557 คัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการในระยะนำร่องจำนวน 193 ราย สร้างฟาร์มต้นแบบเพื่อเป็นจุดเรียนรู้และสาธิตการเลี้ยงโคตามโมเดลการผลิตโคและการใช้ประโยชน์อย่างครบวงจร จำนวน 193 แห่ง ชคก.สนับสนุนแม่โค-กระบือจำนวนรวม 965 ตัว การประเมินผลการดำเนินโครงการ พบว่าการสรุปจากภาพรวมตามแบบประเมินที่คณะผู้ประเมินได้กำหนดขึ้น โดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์และสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฟาร์มต้นแบบฯ ทั้ง 3 จังหวัด แล้วประมวลผลเชื่อมโยงเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์โครงการฟาร์มต้นแบบฯ ได้ดังนี้

1. การเพิ่มจำนวนประชากรโคของประเทศ จะเห็นว่ารูปแบบการดำเนินโครงการฟาร์มต้นแบบฯเป็นแนวทางใหม่ที่แตกต่างจากการดำเนินการตามระเบียบโครงการธนาคาร โค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริเดิม จะเห็นว่าในพื้นที่ 3 จังหวัดสามารถดำเนินการได้ไม่แตกต่างกัน ในเรื่องของการคัดเลือกเกษตรกร การสร้างคอกและโรงเรือน การรับมอบโค ส่วนการเตรียมการด้านอาหาร

สัตว์ส่วนหนึ่งยังไม่สอดคล้องตามที่กำหนดไว้ในโครงการฯ ซึ่งจะไม่สามารถเป็นฟาร์มต้นแบบในการจัดการอาหารสัตว์ที่ดีให้กับฟาร์มเครือข่ายได้ และอาจส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์พันธุ์ของแม่โคทำให้ระยะเวลาให้ผลตอบแทน (ลูกโค) นานขึ้น เกษตรกรอาจเกิดความท้อถอยและล้มเลิกโครงการฯ อย่างไรก็ตาม ถ้ามีการปรับปรุงรูปแบบและเตรียมความพร้อมด้านอาหารหยาบที่ดีก่อนก็จะสามารถแก้ปัญหาได้ และจากมุมมองของเกษตรกรที่ร่วมโครงการฯ เห็นว่าในการเลี้ยงแม่พันธุ์โคจำนวน 5 ตัวย่อมดีกว่าการเลี้ยง 1 ตัว เพราะใช้เวลาดูแลไม่แตกต่างกันมากแต่พอเห็นถึงผลตอบแทนที่คุ้มค่ากว่า รวมทั้งแนวโน้มนำราคาโคเนื้อที่มีชีวิตที่นับจะสูงขึ้น จะเป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรยังคงเลี้ยงโคแม่พันธุ์ต่อเนื่องเพื่อผลิตลูกจำหน่ายและขยายฝูงโคให้มีขนาดใหญ่ขึ้นในอนาคต

2. การบูรณาการองค์ความรู้และการใช้ประโยชน์จากโค จะเห็นว่าโค-กระบือ ตามโครงการธนาคารโคกระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานให้กรมปศุสัตว์ดำเนินการนั้นนับเป็นทรัพยากรที่ได้มาโดยไม่ได้ใช้งบประมาณของทางราชการ ในขณะที่หน่วยงานกรมปศุสัตว์มีทรัพยากรบุคคล องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโคเนื้อ-กระบือมากมาย สามารถที่จะร่วมมือกันขับเคลื่อนเพื่อให้โครงการประสบผลสำเร็จได้ ซึ่งนอกจากการใช้องค์ความรู้เพื่อการผลิตลูกโคจำหน่ายแล้ว ในอนาคตอาจต้องมีการเพิ่มองค์ความรู้การเลี้ยงขุน การแปรรูป และทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า รวมทั้งองค์ความรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากผลพลอยได้ เช่น มูลโค เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. การส่งเสริมอาชีพ และเพิ่มทางเลือกอาชีพให้เกษตรกร ผลการประเมินเชิงเศรษฐกิจจะเห็นว่าเกษตรกรจะมีรายได้ทั้งที่เกิดจากตัวโคคือน้ำหนักที่เพิ่มขึ้น ผลผลิตลูกที่จะเกิดในอนาคตซึ่งจะมีมูลค่าแตกต่างกันตามชนิดพันธุ์ที่เกษตรกรจะเลือกผสมพันธุ์ รวมทั้งมูลโคจำนวนมากที่เกิดจากระบบการเลี้ยงแบบขังคอกซึ่งสามารถจำหน่ายเป็นรายได้เสริมและนับวันจะมีความต้องการใช้มากขึ้น ในขณะที่การเลี้ยงโคมีต้นทุนต่ำ กับทั้งรูปแบบการเลี้ยงตามโครงการฯ นี้จะทำให้เกษตรกรมีเวลาไปทำกิจกรรมอื่นๆ ร่วมด้วย ซึ่งจะทำให้เป็นอาชีพเสริมหรืออาชีพทางเลือกได้

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การดำเนินโครงการฟาร์มต้นแบบฯ สัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้นคณะผู้ประเมินมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

การติดตามประเมินผลโครงการฟาร์มต้นแบบฯ ควรมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เห็นการพัฒนาการรวมทั้งปัญหาอุปสรรค เนื่องจากการประเมินครั้งนี้เป็นการประเมินในระยะเริ่มต้นโครงการฟาร์มต้นแบบฯ ซึ่งได้ดำเนินงานมาเป็นระยะเวลา 2-3 เดือนเท่านั้น จึงยังไม่สามารถวิเคราะห์ถึงผลสำเร็จของโครงการและผลกระทบทางเศรษฐกิจได้ รวมทั้งในระยะการขยายฟาร์มเครือข่ายก็ควรมีคณะติดตามและนิเทศโครงการฯอย่างต่อเนื่อง

การเตรียมการด้านพืชอาหารสัตว์ให้เพียงพอทั้งปริมาณและคุณภาพถือว่าเป็นหัวใจหลักอย่างหนึ่งที่จะสนับสนุนให้โครงการประสบความสำเร็จ

การสนับสนุนพันธุ์โค พบว่าโคที่เกษตรกรได้รับค่อนข้างมีความแตกต่างกันทั้งขนาด น้ำหนัก อายุ ซึ่งการสนับสนุนพันธุ์โคที่มีขนาดและน้ำหนักเหมาะสมตามรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะของโค โครงการธนาคารโค- กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เช่น ควรมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 250 กิโลกรัม เป็นต้น จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และให้ผลตอบแทนเป็นไปตามระยะเวลาที่โครงการกำหนด

การทำงานอย่างบูรณาการของหน่วยงานกรมปศุสัตว์ที่รับผิดชอบด้านต่างๆ รวมทั้งการบูรณาการกับหน่วยงานอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นระดับจังหวัด ระดับอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งภาคเอกชนก็มีความสำคัญ ซึ่งจะมีส่วนสนับสนุนต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของการดำเนินโครงการฯ

เพื่อให้การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการฟาร์มต้นแบบฯ ในเชิงเศรษฐกิจมีความแม่นยำ จึงควรกำหนดให้ฟาร์มต้นแบบมีการจัดทำบัญชีฟาร์มทุกฟาร์ม

3. โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของหน่วยงานอื่น

ภายหลังจากที่รัฐบาลได้มีการเปิดเขตการค้าเสรี (FTA) กับประเทศออสเตรเลีย (1 มกราคม 2548) และประเทศนิวซีแลนด์ (1 กรกฎาคม 2548) รัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ (กองทุน FTA) และได้ให้สถาบันวิจัยต่างๆ ทำการศึกษาวิจัยผลกระทบที่เกิดจากการเปิดเขตการค้าเสรีต่อสินค้าการเกษตรในประเทศ เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวตั้งเสนอ โครงการขอความช่วยเหลือ โดยกองทุน FTA จะสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนปลอดดอกเบี้ยไว้ในกรณีที่ผู้เสนอโครงการใช้เงินกองทุนไปดำเนินการแล้วเกิดรายได้และสามารถเลี้ยงตัวเองได้ และให้โครงการคืนเงินกองทุนเพื่อนำไปช่วยเหลือสินค้าเกษตรอื่นๆ ต่อไป โคและกระบือเป็นสินค้าเกษตรชนิดหนึ่งที่หลายสถาบันวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าได้รับผลกระทบจากการเปิดเขตการค้าเสรีเนื่องจากเกี่ยวข้องกับเกษตรกรมากกว่า 1.5 ล้านครอบครัวและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจมากถึง 170,000 ล้านบาท ดังนั้น สหกรณ์และสมาคมโคเนื้อจึงได้เสนอโครงการโคเนื้อเพื่อลดผลกระทบจากการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี ไปที่กองทุน FTA กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อาทิเช่น

3.1 โครงการปรับโครงสร้างสินค้าเนื้อโคขุนและระบบตรวจสอบย้อนกลับ โดยจะเป็นการจัดทำศูนย์กระจายสินค้าเนื้อโคขุนคุณภาพสู่ตลาดเนื้อชั้นสูง เพื่อกระจายสินค้าให้ลูกค้าเร็วขึ้น พร้อมทั้งพัฒนาระบบ ข้อมูลการตรวจสอบย้อนกลับและการเชื่อมต่อข้อมูลให้กับลูกค้าเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

3.2 โครงการคัดเลือกพ่อพันธุ์กำแพงแสนเพื่อใช้ผลิตน้ำเชื้อ เพื่อคัดเลือกพ่อพันธุ์กำแพงแสนที่เป็นพันธุ์แท้เพื่อใช้ผลิตน้ำเชื้อ และนำน้ำเชื้อไปจำหน่ายให้เกษตรกรในราคาถูก เพื่อช่วยเพิ่มขีดความสามารถให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทยทัดเทียมกับต่างประเทศ เพื่อเพิ่มโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสน และลดการนำเข้าน้ำเชื้อ และเนื้อโคคุณภาพดีจากต่างประเทศ กระจายพันธุ์โคเนื้อคุณภาพที่ผ่านการคัดเลือกพันธุ์กรรมอย่างเป็นระบบ และถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยงโคเนื้อ และเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร

3.3 โครงการจัดตั้งตลาดกลางโคเนื้อพันธุ์กำแพงแสน เพื่อใช้เป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยน โคพันธุ์กำแพงแสน และพันธุ์อื่นๆ ที่มีการจัดการด้านสุขภาพตามหลักวิชาการและกำหนดราคาอย่างยุติธรรม โดยใช้คุณภาพและน้ำหนักโคเป็นตัวกำหนด เป็นศูนย์กลางให้บริการด้านต่างๆ แก่สมาชิก เช่น การตอน การทำเครื่องหมาย ทำลายเขา และผสมเทียม เป็นต้น เป็นสถานที่ดูงานและฝึกงานของเกษตรกรและนักศึกษา และเป็นสถานที่จัดเตรียมโคเพื่อขายไปต่างประเทศ

3.4 โครงการปรับปรุงพันธุ์กรรมโคเนื้อของประเทศโดยการใช้พ่อพันธุ์ชั้นดี เพื่อปรับปรุงพันธุ์โคในฝูงของเกษตรกร ช่วยทำให้โคเนื้อในประเทศมีพันธุ์กรรมในการเจริญเติบโตและการให้เนื้อที่ดี รวมทั้งช่วยส่งเสริมการส่งออกพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์โคเนื้อชั้นดีสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

3.5 โครงการจัดตั้งโรงฆ่ามาตรฐาน และการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการผลิตเนื้อโคธรรมชาติ

3.6 โครงการเพิ่มมูลค่าเพิ่มเนื้อโคขุนเกรดคุณภาพ เพื่อรองรับตลาด AEC เป็นต้น

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ระบบผลิตโคเนื้อ

นันทนา ช่วยชูวงศ์ และคณะ (2549) ศึกษากระบวนการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองภาคใต้และโอกาสทางการตลาดในจังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคพื้นเมืองส่วนใหญ่เลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริมร่วมกับการทำนา สวนยางพารา สวนผลไม้ หรือสวนปาล์ม น้ำมันเฉลี่ยครัวเรือนละ 7-8 ตัว ส่วนใหญ่เลี้ยงโคมานานกว่า 10 ปี โดยเลี้ยงโคพื้นเมืองเป็นหลักวัตถุประสงค์เลี้ยงเพื่อเป็นรายได้เสริม โดยขายในรูปโคเนื้อ บางรายเลี้ยงเป็นโคชน มีการเพาะพันธุ์โคที่มีสายเลือดของโคชนจำหน่าย ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับโคพื้นเมือง สภาพการเลี้ยงโคในช่วงฤดูแล้ง เกษตรกรปล่อยโคแทะเล็มตามทุ่งนาหรือทุ่งหญ้าสาธารณะ โดยปล่อยรวมกันเป็นฝูง หรือผูกคอกในสวนยางพารา หรือสวนปาล์มน้ำมัน ในฤดูฝนช่วงที่น้ำท่วมขัง จะนำโคไปเลี้ยงบริเวณที่ดอนและเกี่ยวหญ้ามาให้กิน เกษตรกรส่วนใหญ่นำโคขังคอกในตอนกลางคืน ลักษณะโรงเรือนส่วนใหญ่เป็นแบบชั่วคราว หลังคามุงด้วยสังกะสีหรือจาก มีลวดหนามหรือไม้ไผ่กั้นเป็นรั้ว ไม่มีการเทพื้นคอก บาง

ราชอาณาจักรได้ทุนบ้านเลี้ยงชังโค ในด้านสุขภาพหรือยละ 70 – 79 มีการทำวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย มีการกำจัดพยาธิภายนอกและภายในด้วยยาถ่ายพยาธิ เกษตรกรบางรายใช้สมุนไพรร่วมในการกำจัดพยาธิ ร้อยละ 86.40 และ 73.80 ในทั้งสองจังหวัดไม่เคยจับบันทึกหรือทำทะเบียนประวัติโค การผสมพันธุ์ส่วนใหญ่ใช้วิธีผสมโดยใช้พ่อพันธุ์โคพื้นเมือง ส่วนการผสมเทียมพบในสุราษฎร์ธานีมากกว่านครศรีธรรมราช

สุเจตน์ ชื่นชม และคณะ (2549) ศึกษากระบวนการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในเขตภาคตะวันตก (จังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม และราชบุรี) ของประเทศไทย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำไร่ และเลี้ยงโคพื้นเมืองเป็นอาชีพเสริม ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ดังนั้นการเลี้ยงโคพื้นเมืองจึงใช้พื้นที่สาธารณะ ริมถนน และอื่นๆ เป็นพื้นที่เลี้ยง เกษตรกรมีแหล่งเงินทุนเป็นของตนเอง แต่ยังขาดการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย ทำให้เกษตรกรไม่ทราบต้นทุนที่แท้จริงในการเลี้ยงโคพื้นเมือง พืชอาหารสัตว์ที่พบในเขตภาคตะวันตกมีความแตกต่างกันตามแต่พื้นที่และฤดู

สมปอง สรวมศิริ และคณะ (2549) ศึกษากระบวนการผลิตและโอกาสทางการตลาดของการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในเขตจังหวัดภาคเหนือ (จังหวัดลำพูนและลำปาง) พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรมีอาชีพหลักคือการทำนาและเลี้ยงโค โดยเกษตรกรเลี้ยงโคมานานเฉลี่ย 10 ปี เริ่มเลี้ยงโคโดยการซื้อโคมา หรือได้โคมาจากระบบการเลี้ยงฝาก โดยมีจำนวนโคที่เริ่มต้นเลี้ยงเฉลี่ย 9 ตัว ขณะที่ปัจจุบันมีโคเฉลี่ย 19.8 ตัว การเลี้ยงโคของเกษตรกรเป็นการเลี้ยงแบบปล่อยโคทะเล็มตามพื้นที่สาธารณะในตอนเช้า และตอนกลับเข้าคอกในตอนเย็น ซึ่งส่วนใหญ่ในคอกมีโรงเรือนซึ่งมีหลังคา บางรายในฤดูฝนนำโคไปเลี้ยงในป่าหรือบนภูเขา โดยพืชที่โคกินเป็นพืชที่ขึ้นตามธรรมชาติ เกษตรกรไม่มีการปลูกพืชอาหารสัตว์หรือมีการจัดการแปลงหญ้าใดๆ ทั้งสิ้น แต่ส่วนใหญ่มีฟางเสริมให้โคกิน และการเลี้ยงโคใช้แรงงานในครอบครัวเพียง 1 คนเป็นส่วนใหญ่ การผสมพันธุ์มักใช้พ่อโคในฝูง และเกษตรกรร้อยละ 50 ได้ลูกโคปีละ 1 – 5 ตัว มีการทำวัคซีน (โรคปากและเท้าเปื่อย และโรคคอบวม) และถ่ายพยาธิ โดยมีการถ่ายพยาธิเพียงปีละครั้งเป็นส่วนใหญ่ ทุนที่ใช้เลี้ยงโค ร้อยละ 48.8 ใช้ทุนส่วนตัว โดยส่วนใหญ่ใช้ทุนไม่เกิน 10,000 บาท/ปี มีเกษตรกรร้อยละ 13 ที่ต้องกู้เงินจาก ธ.ก.ส. และร้อยละ 10.2 กู้เงินจากแหล่งทุนอื่นมาเป็นทุนในการเลี้ยงโค รายได้จากการเลี้ยงโคร้อยละ 50 ประเมินว่ามีรายได้ 5,001 – 20,000 บาท/ปี ส่วนรายจ่ายในการเลี้ยงโคร้อยละ 26.2 ประเมินว่ามีรายจ่ายน้อยกว่า 2,000 บาท/ปี ร้อยละ 29.5 ประเมินมีรายจ่าย 2,001 – 5,000 บาท/ปี เกษตรกรในจังหวัดลำพูนและลำปางมีผลกำไรจากการเลี้ยงโคเฉลี่ย 18,591 และ 15,318.28 บาท/ปี ตามลำดับ

ธำรง เมฆโหรา และณัฐนรากร (2550) ได้ศึกษาโครงการระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อจังหวัดตาก พบว่า ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรกรรม มีรายได้หลักมาจากการทำ

การเกษตร และมีประสบการณ์การเลี้ยงโคมาแล้ว 5 – 10 ปี ถือครองพื้นที่ทำนาเฉลี่ยรายละ 9.82 ไร่ ถือครองพื้นที่ทำไร่เฉลี่ยรายละ 21.12 ไร่ และถือครองพื้นที่ทำสวนเฉลี่ยรายละ 16.96 ไร่ สำหรับพื้นที่แปลงหญ้าเฉลี่ยรายละ 37.91 ไร่ ผู้เลี้ยงโคกว่าร้อยละ 90 มีการเลี้ยงแม่โคเฉลี่ย 12.64 ตัว เป็นแม่โคพันธุ์ลูกผสมบราห์มัน มีแหล่งที่มาจากตลาดนัดโค-กระบือ จะให้ลูกเฉลี่ยปีละ 1 ตัว มีการผสมเทียมมากกว่าการผสมเองตามธรรมชาติ แหล่งเลี้ยงแม่โคได้แก่พื้นที่ของตนเอง และพื้นที่ตนเองร่วมกับพื้นที่สาธารณะ มีการสร้างคอกให้แม่โคแต่เป็นพื้นดิน มีการถ่ายพยาธิ ให้วัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย และวัคซีนโรคไข้มาลาเรีย สำหรับการเลี้ยงโครุ่นมีจำนวนรายละ 11.27 ตัว เป็นพันธุ์ลูกผสมบราห์มัน พ่อค้ำมารับซื้อถึงฟาร์ม เพราะไม่นิยมจัดการขนส่งลูกโคไปยังปลายทาง ตลาดปลายทางของโครุ่น คือตลาดนัดโค-กระบือ จังหวัดตากมีศักยภาพในการผลิตโคต้นน้ำและโคฝูง เพื่อป้อนตลาดเนื้อโคไทย สำหรับการขุนโคนั้นยังมีปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบ พื้นที่สำหรับการขุนโคมีจำกัดเฉพาะบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง และขาดแคลนพันธุ์โคที่เหมาะสม

สมพร ดวนใหญ่ และคณะ (2550) ศึกษาการผลิตเนื้อโคพื้นเมือง กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดยโสธร พบว่า ผู้เลี้ยงโคส่วนใหญ่ทำนาควบคู่กับการเลี้ยงโค มีจำนวนโคเฉลี่ยไม่เกิน 10 ตัวต่อครัวเรือน ยกเว้นในเขตพื้นที่ภูเขาชายโขงที่ส่วนใหญ่จะเลี้ยงเป็นฝูงใหญ่มากกว่า 50 ตัวขึ้นไป เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นป่าเขาที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ โคที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นโคเทศเมีย การผสมพันธุ์ยังคงใช้การผสมพันธุ์แบบธรรมชาติ โดยผสมกันเองภายในฝูงหรือเลือกพ่อพันธุ์ให้ผสม การเลี้ยงดูทั่วไปส่วนใหญ่เป็นการปล่อยปะเล็มเวลากลางวัน และขังคอกเวลากลางคืน สถานที่ปะเล็มส่วนใหญ่เป็นที่ของตนเองหลังการเก็บเกี่ยว ที่สาธารณะ ริมทาง ไร่ถ่มถ่ม ชายป่า และบนภูเขา

2. ปัญหาการเลี้ยงและการตลาดของโคเนื้อ

นฤมล อินตรา และคณะ (2555) ศึกษาความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรใน จังหวัดสระบุรี มีปัญหาในระดับมาก คือ การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์หญ้า และต้องการให้ภาครัฐส่งเสริมด้านต่างๆ ได้แก่ พันธุ์โค การจัดการฟาร์ม วิธีการเลี้ยงดูโคเนื้อระยะต่างๆ การผสมเทียม การผลิตและการให้อาหารโคเนื้อ การป้องกันโรคและวิธีการให้ยารักษาโรค และการจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงโค

พัทธนี ขนิษฐวงศ์ และ มานะ อ่อนคล้าย (2548) ศึกษาความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร: กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมากที่สุด ได้แก่ การปรับปรุงพันธุ์ การผสมเทียมโคเนื้อ การสนับสนุนพ่อพันธุ์ วิธีการรักษาโรคโคเนื้อ อาหารและการให้อาหารโคเนื้อ การปลูกและการจัดการแปลงหญ้า การให้วัคซีนป้องกันโรค ยก่าจัดพยาธิภายใน แร่ธาตุ/อาหารเสริม เมล็ดพันธุ์หญ้า การผลิตเสบียงสัตว์ และการจัดทำแปลงหญ้า

โอกาส พิมพา และคณะ (2552) ศึกษาเรื่องสถานภาพการผลิตโคเนื้อและเนื้อโคของจังหวัด สุราษฎร์ธานี พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มหรือลดของการเลี้ยงโคเกิดจากการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตโคเนื้อจากการประกอบอาชีพหลักของคนในพื้นที่ ซึ่งการเลี้ยงโคเนื้อต้องใช้เวลาในการจัดการวันละไม่ต่ำกว่า 1 ชั่วโมง ในขณะที่เกษตรกรบางรายมีส่วนขายและกรีดยางด้วยในเวลาว่าง หากราคายางพาราหรือปาล์มน้ำมันดีขึ้น เกษตรกรจะมีความพึงพอใจในการทุ่มเทกับยางพาราและปาล์มน้ำมัน ในขณะที่ราคาของโคเนื้อกลับมีราคาคงที่หรือลดลง ตลอดทั้งมีพ่อค้ามาติดต่อซื้อไม่แน่นอน ทำให้เกษตรกรหันไปสนใจทำการเกษตรเชิงเดี่ยวมากขึ้น และมีการขยายพื้นที่ในการปลูกพืชหลัก มีผลต่อขนาดพื้นที่ว่างเปล่าในการเลี้ยงโคเนื้อ จนในปัจจุบันเกิดปัญหาการขาดแคลนอาหารหยาบในพื้นที่ ตลอดทั้งแรงงานในการทำงานเลี้ยงโคก็หายากขึ้นและมีค่าแรงงานสูง ทำให้เกษตรกรเลิกเลี้ยงและจำนวนโคเนื้อลดลง

ธีรารัง เมฆโหรา และคณะ (2555) ศึกษาเรื่องห่วงโซ่อุปทานของเนื้อโคไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า

1. ปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อระหว่างปี พ.ศ. 2550 – 2553 มีแนวโน้มลดลงทุกพื้นที่ศึกษาในจังหวัดชัยนาท ลดลงร้อยละ 11.65 จังหวัดอุบลราชธานี ร้อยละ 4.41 เนื่องจากเกษตรกรเลิกเลี้ยงเป็นจำนวนมากอันเป็นผลจากพืชเศรษฐกิจ อาทิเช่น ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา เป็นต้น มีราคาสูงขึ้น จึงมีการเปลี่ยนพื้นที่ปลูกหญ้าเลี้ยงโคไปปลูกพืชเศรษฐกิจเหล่านี้แทน

2. การตรวจสอบสภาพการเลี้ยงโคในจังหวัดตาก ชัยนาท สุโขทัย สระแก้ว เพชรบุรี สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี ผลเนื่องจากโครงการโคล้านครอบครัว ปี 2549 – 2550 ทำให้เกษตรกรรายใหม่จำนวนมากเข้าร่วมโครงการ มีการนำโคพันธุ์อินโด-บราซิล (โคหูยว) เข้าสู่ระบบการเลี้ยงโค ราคาโคตกต่ำมาโดยตลอด ส่งผลให้เกษตรกรขายโคออกเป็นจำนวนมาก ประกอบกับระบบการซื้อ-ขายโคของเกษตรกรนิยมขายแบบยกฝูง ปริมาณการเลี้ยงโคในทุกพื้นที่จึงลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเลี้ยงโคฝูง แต่สภาพการเลี้ยงและระบบการเลี้ยงโคเริ่มเข้าสู่ระบบฟาร์มมาตรฐานมากขึ้น มีการล้อมคอกเพื่อไม่ให้โคเข้าไปทำลายพืชเศรษฐกิจของเพื่อนบ้าน ส่วนโคธรรมชาติยังคงหนาแน่นอยู่ในแหล่งเลี้ยงที่เป็นทุ่งหญ้า ป่า ภูเขา และพื้นที่เหนือเขื่อน แต่ยังมีปัญหาเรื่องของโรคและพยาธิ ผู้เลี้ยงโคฝูงเพศเมียเพื่อผลิตลูกโคลดลงทั้งจำนวนผู้เลี้ยงและปริมาณโคในฝูง ในขณะที่ผู้นิยมเลี้ยงขุนในระยะสั้นเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากได้รับผลตอบแทนที่เร็วกว่า

ในราวต้นปี 2554 ความต้องการโคจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะจีน เวียดนาม และกัมพูชา เพิ่มสูงขึ้นมาก และมีความต้องการโคขนาดใหญ่น้ำหนัก 500 กิโลกรัมขึ้นไป เพิ่มเติมจากโคพื้นเมืองขนาด 200 – 250 กิโลกรัม ส่งผลให้ราคาโคเนื้อในประเทศทุกสายพันธุ์เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การสูงขึ้นของราคาโคเนื้อเป็นผลดีต่อเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อต้นน้ำ แต่เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มนี้ส่วน

ใหญ่ได้จำหน่ายโคไปก่อนหน้านี้แล้ว และเปลี่ยนพื้นที่ไปปลูกพืชเศรษฐกิจที่รัฐบาลให้การสนับสนุน เรื่องราคาผลผลิต เกษตรกรที่เคยเลี้ยงโคเนื้อต้นน้ำเลิกเลี้ยงโคแล้วไปประกอบอาชีพอื่นยังไม่เปลี่ยนทัศนคติในการกลับมาเลี้ยงโคอีก ประกอบกับราคาแม่โคแพงขึ้น โอกาสการเพิ่มขึ้นของกลุ่มผู้เลี้ยงโคต้นน้ำจึงน้อยมาก

สรุป

ผลจากการศึกษาแนวคิด แผนงาน โครงการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการบริหารจัดการโคเนื้อของประเทศไทย สรุปได้ดังนี้

1. นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโคเนื้อของประเทศไทย ได้แก่ ด้านการเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจและการรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร การดูแลเรื่องการรักษาพ่อแม่พันธุ์สัตว์ภายในประเทศที่มีปริมาณลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะโค-กระบือ ให้มีการเร่งรัดกำหนดมาตรการในการควบคุมการลดปริมาณและเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตให้มีปริมาณเพิ่มขึ้น และเพียงพอต่อความต้องการ และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตตามนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) ซึ่งเป็นการบริหารจัดการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีแผนแม่บท ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์โคเนื้อ พ.ศ. 2555 – 2559 เป็นกรอบแนวทางการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาโคเนื้อของประเทศ

2. การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะตามหน่วยงานเจ้าของโครงการ ได้แก่ 1) โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของรัฐบาล ประกอบด้วยโครงการที่สำคัญ 2 โครงการ คือ โครงการโคเนื้ออีสานเขียว และโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อล้านนาครบวงจร ทั้ง 2 โครงการเป็นโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อให้เกษตรกรกู้เงินจากสถาบันการเงิน (ช.ก.ส.) และหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้จัดหาโคเนื้อ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการตลาด ด้านตัวเกษตรกร และด้านตัวโค 2) โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของกรมปศุสัตว์ ประกอบด้วยโครงการที่สำคัญ 2 โครงการ ได้แก่ โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ชคก.) และโครงการฟาร์มต้นแบบ ภายใต้โครงการ ชคก. ทั้ง 2 โครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีโค-กระบือเป็นของตนเอง และเพิ่มจำนวนประชากรโคของประเทศ และ โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของหน่วยงานอื่น ส่วนใหญ่เป็นโครงการที่สหกรณ์และสมาคมโคเนื้อเสนอขอใช้งบประมาณจากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ (กองทุน FTA) เพื่อลดผลกระทบจากการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี โดยเป็นโครงการที่แก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องในสถาบันเกษตรกรแต่ละแห่ง

บทที่ 3

สถานการณ์โคเนื้อ

ด้านการผลิตโคเนื้อ

1. สถานการณ์การผลิตโคเนื้อของโลก

จากข้อมูลด้านปริมาณการผลิตโคเนื้อในปี 2553 – 2557 พบว่าประเทศต่างๆ ทั่วโลกผลิตเนื้อโคเพิ่มขึ้นจากปี 2553 ที่มีปริมาณการผลิตเนื้อโคจำนวน 58.48 ล้านตัน เพิ่มขึ้นเป็น 59.60 ล้านตัน ในปี 2557 หรือมีอัตราการการผลิตเนื้อโคเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 0.60 ต่อปี โดยประเทศที่ผลิตเนื้อโคมากที่สุด 5 อันดับแรกของโลก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา (18.67%) บราซิล (16.64%) สหภาพยุโรป (12.54%) จีน (10.95%) และอินเดีย (6.88%) ตามลำดับ ทั้งนี้ ประเทศบราซิล อินเดีย และสหภาพยุโรปมีแนวโน้มการผลิตโคเนื้อเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและจีน มีแนวโน้มการผลิตลดลง

ตารางที่ 3-1 ปริมาณการผลิตโคเนื้อของโลก ปี 2553-2558

หน่วย : พันตันน้ำหนัก ชาก

ประเทศ	2553	2554	2555	2556	2557*	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2558**
สหรัฐอเมริกา	12,046	11,983	11,848	11,752	11,126	-1.77	10,868
บราซิล	9,115	9,030	9,307	9,675	9,920	2.41	10,215
สหภาพยุโรป	8,101	8,114	7,708	7,384	7,475	-2.52	7,475
จีน	6,531	6,475	6,623	6,700	6,525	0.32	6,400
อินเดีย	3,125	3,308	3,491	3,800	4,100	7.06	4,250
อื่นๆ	19,570	19,243	19,545	20,124	20,452	-5.39	19,531
รวม	58,488	58,153	58,522	59,435	59,598	0.60	58,739

หมายเหตุ : * ประมาณการ   ** คาดคะเน

ที่มา : Livestock and Poultry : World Markets and Trade USDA Foreign Agricultural Service,
October 2014

2. สถานการณ์การผลิตโคเนื้อของไทย

จากสถิติกรมปศุสัตว์ ปี 2557 มีเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 745,408 ราย จำนวนโคเนื้อ 4,312,408 ตัว เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2553 ซึ่งมีเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ 998,150 ราย จำนวนโคเนื้อ 6,426,853 ตัว เฉลี่ยมีเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อลดลงร้อยละ 7.04 ต่อปี และจำนวนโคเนื้อลดลงร้อยละ 9.49 ต่อปี โดยโคเพศเมียลดลงเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 11.00 ต่อปี สำหรับสถานการณ์ด้านการผลิตโคเนื้อ ตั้งแต่ปี 2553 - 2557 การผลิตโคเนื้อของไทยลดลงในอัตรเฉลี่ยร้อยละ 4.89 ต่อปี ในปี 2557 มีปริมาณการผลิตโคเนื้อ 1,037,625 ตัว หรือคิดเป็นเนื้อโค 123.97 พันตัน ลดลงจากปี 2553 ซึ่งมีปริมาณการผลิต 1,267,911 ตัว หรือคิดเป็นเนื้อโค 181.26 พันตัน ทั้งนี้ เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อบางส่วนได้ขายโคเนื้อออกไปหรือเลิกเลี้ยง โดยหันไปปลูกพืชชนิดอื่นทดแทนส่งผลให้พื้นที่ในการเลี้ยงโคเนื้อลดลงและโคเนื้อที่มีจำนวนน้อยลงตามไปด้วย แม้ว่าราคาโคเนื้อจะปรับตัวสูงขึ้นแต่ก็ยังไม่จูงใจให้เกษตรกรกลับมาเลี้ยงโคเนื้อมากขึ้น เนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่เลี้ยง แรงงาน และเงินทุนในการซื้อแม่พันธุ์ซึ่งมีราคาสูง

ตารางที่ 3-2 จำนวนเกษตรกรและโคเนื้อของไทย ณ วันสำรวจ ปี 2553-2557

รายการ	2553	2554	2555	2556	2557	อัตราเพิ่ม ต่อปี (%)
เกษตรกร (ราย)	998,150	1,035,072	1,035,308	768,834	745,408	-7.04
โคเนื้อทั้งหมด (ตัว)	6,426,853	6,583,106	6,333,816	4,530,915	4,312,408	-9.49
โคเนื้อ (ตัว)	6,339,707	6,479,774	6,215,423	4,400,700	4,153,096	-10.03
• ผู้	1,803,485	1,855,014	1,764,777	1,317,044	1,306,806	-7.74
• เมีย - รวมทั้งหมด	4,536,222	4,624,760	4,450,646	3,083,656	2,846,290	-11.00
• เมีย - แรกเกิด-สาว	3,032,178	3,029,910	2,855,940	1,781,742	1,595,802	-14.83
- ท้องแรกขึ้นไป	1,504,044	1,594,850	1,594,706	1,301,914	1,250,488	-4.51
ผลผลิตโคเนื้อ (ตัว)	1,267,911	1,182,696	1,378,986	1,063,247	1,037,625	-4.89

ที่มา : กรมปศุสัตว์

จำนวนโคเพศเมียทั้งประเทศ ในปี พ.ศ. 2557 โคเพศเมียแรกเกิดจนถึงโคสาวในภาพรวมของประเทศ จำนวน 1.6 ล้านตัว มีทิศทางปรับลดลงจากปี พ.ศ. 2553 ประมาณร้อยละ 47.37 (ลดลง 1.4 ล้านตัว) หรือลดลงโดยเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 14.83 ต่อปี ส่งผลให้ผลผลิตโคเนื้อลดลงจากปี 2553 ผลิตได้ 1.27 ล้านตัวต่อปี เหลือ 1.04 ล้านตัว ในปี 2557 หรือลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 4.89 ต่อปี โดย (1) ปริมาณแม่โคพื้นฐานที่ให้ลูกแล้วลดลงทั่วประเทศ (2) ปริมาณโคเพศผู้ลดลงเช่นเดียวกัน (3) มีแนวโน้มปริมาณโคที่เลี้ยงในประเทศไม่เพียงพอต่อการบริโภครายในประเทศ

ในขณะที่ปริมาณโคส่วนหนึ่งถูกส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านอย่างสม่ำเสมอ (4) ความต้องการโคเนื้อจากประเทศเพื่อนบ้านยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ราคาเนื้อโคในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้น (5) มีการนำแม่เข้าขุนระยะสั้นๆ เพื่อนำเข้าเชือดเป็นเนื้อ โดยผู้บริโภคมุ่งกลุ่มนิยมบริโภคเครื่องใน ตัวอ่อนและรก

ด้านการตลาด

1. สถานการณ์การตลาดโคเนื้อของโลก

1.1 ความต้องการบริโภค

จากข้อมูลปริมาณความต้องการบริโภคเนื้อโคในประเทศต่างๆ ระหว่างปี 2553-2557 พบว่ามีความต้องการบริโภคเนื้อโคเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 0.37 ต่อปี ประเทศที่มีการบริโภคมากที่สุดคือสหรัฐอเมริกา รองลงมาได้แก่บราซิลและสหภาพยุโรป การบริโภคเนื้อโคในปี 2557 มีปริมาณ 57.83 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2556 ที่มีการบริโภคปริมาณ 57.70 ล้านตัน ร้อยละ 0.23

ตารางที่ 3-3 ปริมาณการบริโภคเนื้อโคของโลกปี 2553-2558

หน่วย : พันตันน้ำหนักซาก

ประเทศ	2553	2554	2555	2556	2557*	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2558**
สหรัฐอเมริกา	12,038	11,646	11,739	11,608	11,215	-1.44	10,944
บราซิล	7,592	7,730	7,845	7,885	7,955	1.14	8,055
สหภาพยุโรป	8,202	8,034	7,760	7,516	7,580	-2.22	7,585
จีน	6,520	6,449	6,680	7,022	6,974	2.22	6,893
อาร์เจนตินา	2,346	2,320	2,458	2,664	2,630	3.74	2,650
อื่นๆ	20,693	19,243	20,562	21,001	21,480	1.09	20,757
รวม	57,391	56,478	57,044	57,696	57,834	0.37	56,884

หมายเหตุ : * ประมาณการ ** คาดคะเน

ที่มา : Livestock and Poultry : World Markets and Trade USDA Foreign Agricultural Service, October 2014

2. การส่งออก

การส่งออกเนื้อโคปี 2553 - 2557 เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 5.93 ต่อปี โดยอินเดียมีการส่งออกมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา ในปี 2557 มีการส่งออกเนื้อโค 9.78 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2556 ที่มีการส่งออก 9.13 ล้านตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.12 เนื่องจากประเทศอินเดีย ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา บราซิล และนิวซีแลนด์ มีการส่งออกเนื้อโคเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 3-4 ปริมาณการส่งออกเนื้อโคของโลกปี 2553-2558

หน่วย : พันตันน้ำหนักซาก

ประเทศ	2553	2554	2555	2556	2557*	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2558**
บราซิล	1,043	1,263	1,112	1,175	1,179	1.74	1,145
อินเดีย	1,558	1,340	1,524	1,849	2,030	8.89	2,235
ออสเตรเลีย	917	1,268	1,411	1,765	1,850	18.94	1,950
สหรัฐอเมริกา	1,368	1,410	1,407	1,593	1,775	6.64	1,590
นิวซีแลนด์	530	503	517	529	570	1.98	575
อื่นๆ	2,378	2,288	2,164	2,216	2,371	-0.38	2,448
รวม	7,794	8,072	8,135	9,127	9,775	5.93	9,943

หมายเหตุ : * ประมาณการ ** คาดคะเน

ที่มา : Livestock and Poultry : World Markets and Trade USDA Foreign Agricultural Service, October 2014

3. การนำเข้า

การนำเข้าเนื้อโคปี 2553 - 2557 เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 5.00 ต่อปี ในปี 2557 มีการนำเข้าเนื้อโค 7.88 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2556 ที่มีการนำเข้า 7.44 ล้านตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.91 เนื่องจากสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน มีการนำเข้าเนื้อโคเพิ่มขึ้น แต่รัสเซียและฮ่องกงมีการนำเข้าลดลง

ตารางที่ 3-5 ปริมาณการนำเข้าเนื้อโคของโลกปี 2553-2558

หน่วย : พันตันน้ำหนักซาก

ประเทศ	2553	2554	2555	2556	2557*	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2558**
สหรัฐอเมริกา	1,042	933	1,007	1,020	1,218	4.09	1,225
รัสเซีย	1,058	994	1,032	1,018	825	-4.63	825
ญี่ปุ่น	154	152	241	473	650	49.41	750
ฮ่องกง	721	745	737	760	750	0.99	740
จีน	40	29	99	412	460	112.52	515
อื่นๆ	3,631	3,566	3,562	3,757	3,973	2.35	3,994
รวม	6,646	6,419	6,678	7,440	7,876	4.99	8,049

หมายเหตุ : * ประมาณการ ** คาดคะเน

ที่มา : Livestock and Poultry : World Markets and Trade USDA Foreign Agricultural Service, October 2014

3.1 สถานการณ์การตลาดโคเนื้อของไทย

3.1.1 ความต้องการบริโภค

ผลการศึกษาความต้องการ โคเนื้อและบริโภคเนื้อโค กรมปศุสัตว์ได้ประเมินความต้องการโคเนื้อและเนื้อโคเพื่อการบริโภคโดยใช้ฐานข้อมูลแม่โคพื้นฐานในปี พ.ศ. 2557 เพื่อประมาณการความต้องการโคเนื้อและเนื้อโคในปี พ.ศ. 2558-2559 พบว่า สถานการณ์การขาดแคลนโคเนื้อในประเทศไทยได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจน เพราะในปี พ.ศ. 2557 ปริมาณแม่โคพื้นฐานได้ลดลงเหลือเพียง 1.25 ล้านตัว และยังไม่มียังชีพซึ่งถึงการเพิ่มปริมาณแม่โคพื้นฐาน

ผลการศึกษาความต้องการโคเนื้อและเนื้อโคของไทยจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ในระหว่างปี 2553 - 2557 ความต้องการบริโภคเนื้อโคของไทยเพิ่มขึ้นในอัตราเพียงร้อยละ 0.40 ต่อปี สำหรับปี 2557 คาดว่าจะมีปริมาณการบริโภคโคเนื้อ 1.26 ล้านตัว หรือคิดเป็นเนื้อโค 181.01 พันตัน ซึ่งหมายถึงปริมาณเนื้อโคสำหรับความต้องการบริโภคภายในประเทศยังขาดอยู่ประมาณ 2.2 แสนตัว สำหรับการบริโภคชะลอตัว เนื่องจากราคาโคเนื้อและเนื้อโคปรับตัวสูงขึ้นร้อยละ 10 - 20 ประกอบความเชื่อด้านศาสนาและการรักษาสุขภาพ โดยในปี 2557 มีการบริโภคเนื้อโคเฉลี่ย 1.98 กก./คน/ปี ลดลงจากปี 2556 ที่มีการบริโภคเฉลี่ย 2.11 กก./คน/ปี

3.1.2 การส่งออก

การส่งออกเนื้อโคปี 2553 - 2557 เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 13.82 ต่อปี โดยในปี 2557 ประเทศไทยส่งออกโคมีชีวิต 2.44 แสนตัว เพิ่มขึ้นจากปี 2556 ในอัตราร้อยละ 11.76 โดยส่วนใหญ่ส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่ม AEC ได้แก่ สปป.ลาว (ส่งต่อไปจีนและเวียดนาม) กัมพูชา และมาเลเซีย ในสัดส่วนร้อยละ 80 ร้อยละ 15 และร้อยละ 5 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต้องการของประเทศเพื่อนบ้านที่เพิ่มสูงขึ้นและมีการผลิตไม่เพียงพอ

3.1.3 การนำเข้า

ความต้องการโคเนื้อนำเข้า โคมีชีวิตเพิ่มปริมาณจาก 28,105 ตัวในปี พ.ศ.2553 เป็น 124,308 ตัวในปี พ.ศ.2557 หรือเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 45.02 ต่อปี โดยมีแนวโน้มการนำเข้าชะลอตัวอยู่ที่ประมาณ 1.2 แสนตัวต่อปี เนื่องจากปริมาณแม่โคพื้นฐานที่ไม่เพียงพอ ในขณะที่เนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็ง เพิ่มสูงขึ้นจาก 2,717 ตัน ในปี พ.ศ.2553 เป็น 6,598 ตัน ในปี พ.ศ. 2557 หรือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 24.83 ต่อปี แหล่งที่มาของโคเนื้อนำเข้าที่สำคัญคือประเทศเพื่อนบ้าน (พม่า) ส่วนสินค้าเนื้อแช่เย็นแช่แข็ง (พิกัด 0201 และ 0202) โดยนำเข้ามาจากประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ภายหลังจากการเปิดการค้าเสรีกับทั้งสองประเทศ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 มกราคม 2548 และ 1 กรกฎาคม 2548 ตามลำดับ ส่งผลให้อัตราภาษีนำเข้าที่ลดลงทุกปี ในที่สุดแล้วเมื่อภาษีลดลงเหลือร้อยละ 0 เนื้อโคนำเข้าจะมีราคาใกล้เคียงกับเนื้อโคคุณภาพในประเทศ

ตารางที่ 3-6 ปริมาณการผลิต การส่งออก การนำเข้า และการบริโภคเนื้อโคของไทยปี 2553 – 2558

รายการ	2553	2554	2555	2556	2557	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2558*
การผลิต ^{1/} (ล้านตัว)	1.267	1.182	1.378	1.063	1.037	-4.89	1.048
(พัตตันน้ำหนักซาก)	181.261	176.000	178.873	131.436	123.969		130.805
ส่งออก ^{2/} (ตัว)	145,148	113,283	125,667	218,005	243,638	13.82	200,000
นำเข้า ^{2/} (ตัว)	28,105	48,048	71,672	128,359	124,308	45.02	120,000
เนื้อโคแช่แข็ง (ตัน)	2,717	3,260	4,122	6,050	6,598	24.83	8,000
การบริโภค ^{3/} (ล้านตัว)	1.255	1.254	1.254	1.257	1.257	0.40	1.258
(พัตตันน้ำหนักซาก)	180.720	180.580	180.580	181.008	181.008		181.755

หมายเหตุ : * ประมาณการ ที่มา : ^{1/} กรมปศุสัตว์ ^{2/} กรมศุลกากร ^{3/} สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

3.1.4 ราคาโคเนื้อ

ราคาโคเนื้อมีชีวิตที่เกษตรกรขายได้ในปี พ.ศ. 2558 (มกราคม – พฤษภาคม) เฉลี่ยกิโลกรัมละ 105.78 บาท เพิ่มจากราคาเฉลี่ยปี พ.ศ. 2557 กิโลกรัมละ 93 บาท ราคาเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 13.74 สำหรับราคาเนื้อโค จากข้อมูลกรมการค้าภายใน (2558) ราคาขายปลีกเนื้อโคในปี พ.ศ. 2543-2558 พบว่า ราคาขายปลีกเนื้อโคสั้นในในช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2553 ค่อนข้างเสถียรที่ระดับ 160-180 บาทต่อกิโลกรัม ปรับตัวเพิ่มขึ้นเป็น 200 บาทต่อกิโลกรัม ในปี พ.ศ. 2554 – 2555 และปรับเพิ่มสูงขึ้นอย่างรุนแรงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 - 2557 เป็น 257 บาท และ 275 บาท ตามลำดับ ซึ่งเนื้อประเภทเนื้อนุ่ม เนื้อสันนอก เนื้อสะโพก และเนื้ออื่นๆ มีทิศทางการปรับตัวเช่นเดียวกัน ส่วนผู้นำราคาเนื้อขุน กรณีราคาเนื้อโพนยางคำในปี พ.ศ. 2556 เนื้อสันใน ราคา กิโลกรัมละ 1,120 บาท เนื้อสันนอก 695 บาท เนื้อสะโพกกลาง 200 บาท

3.1.5 วิธีการตลาดโคเนื้อและเนื้อโคของประเทศ

จากการศึกษาของจุฑารัตน์ และญาณ์ (2548) วิธีการตลาดโคเนื้อและเนื้อโคของประเทศในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย ดังนี้

3.1.5.1 ตลาดเนื้อโคคุณภาพสูง ได้มาตรฐานคุณภาพเนื้อและมาตรฐานในการผลิตนับตั้งแต่ฟาร์มจนถึงโรงฆ่าสัตว์ และการจัดจำหน่ายของประเทศ ปัจจุบันเนื้อโคขุนของประเทศได้มาจากโคขุนมีชีวิตที่เข้าโรงฆ่ามาตรฐานปัจจุบันเนื้อโคขุนของประเทศมีการผลิตและจำหน่ายอยู่ในตราสินค้าและการสร้างความคุ้นเคยให้แก่ผู้บริโภค ดังนี้

- ตราสินค้า Thai-French Beef และ “PYK” โคขุนโพนยางคำ เกษตร-นวมินทร์ ผลิตโคเนื้อ โดยสมาชิกสหกรณ์การเลี้ยงปศุสัตว์ กรป.กลาง โพนยางคำ จำกัด กระจายอยู่ใน 18 อำเภอของจังหวัดสกลนคร อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ อำเภอปลาปาก อำเภอเรณู จังหวัดนครพนม ผ่านโรงฆ่าสัตว์ของสหกรณ์ฯ ที่จังหวัดสกลนคร แล้วนำมาตัดแต่งที่ศูนย์ตัดแต่งและจำหน่าย วังทองเทรคเซนเตอร์ จังหวัดปทุมธานี จำหน่ายปลีกที่ร้านเนื้อไทย-ฝรั่งเศส สาขาสุขุมวิท

- ตราสินค้า เนื้อโคขุนหนองสูง นวัตกรรมลุ่มน้ำโขง ของสหกรณ์การเกษตรหนองสูง จำกัดจังหวัดมุกดาหาร ผลิตโคเนื้อโดยสมาชิกสหกรณ์ฯ ในจังหวัดมุกดาหาร โคมีชีวิตผ่านโรงฆ่าสัตว์ของสหกรณ์ฯ มีร้านจำหน่ายปลีกที่บริเวณสถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดมุกดาหาร และห้างโมเดิร์นเทรดภายใต้การสนับสนุนของกรมส่งเสริมสหกรณ์

- ตราสินค้า KU Beef ผลิตโคเนื้อโดยสมาชิกสหกรณ์โคนมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน จำกัด ในจังหวัดนครปฐม และพื้นที่ข้างเคียงผ่านโรงฆ่าสัตว์และตัดแต่งของสหกรณ์ฯ ที่จังหวัดนครปฐม การแปรรูปผลิตภัณฑ์อยู่ในรูปเนื้อแช่

แข็งจะแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกส่งให้ตลาดทั่วไปก็คือ ห้าง/บริษัท อีกส่วนทางสหกรณ์ก็ตัดแต่งเอง โดยตัดในรูปเนื้อถาด/เนื้อแพ็คถาด การส่งขาย แหล่งจำหน่ายห้างโมเดิร์นเทรด ได้แก่ เทสโก้ โลตัส คาร์ฟูร์ เดอะมอลล์ และตั้ง ฮั่ว เติ้ง ส่วนผู้ประกอบการ ได้แก่ บริษัท โชคชัย อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด บริษัท บาร์บีคิวพลาซ่า บริษัท วอนนิวไทย บริษัท ไทยพรีเมียม บริษัท เอฟแอนด์บี ฟู้ดส์ เซอร์วิซ บริษัท การบินไทย และบริษัท บีเอ็ม ควอลิตี้ฟู้ดส์ จำกัด

- ตราสินค้า “MAX Beef” เนื้อโคขุน เกรดพรีเมียม ของสหกรณ์ เครือข่ายโคเนื้อ จำกัดโดยสหกรณ์ที่รับเนื้อโคขุน โดยตรงจากเกษตรกร ที่ผ่านควบคุมคุณภาพการเลี้ยงวัว ห้ามใช้สารเร่งเนื้อแดง ผ่านโรงฆ่าอิมบรอฮิม มีท ฟาร์ม มาตรฐานส่งออกจำหน่ายอยู่ในร้าน Buchery Max-beef ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน และ ม.กรุงเทพ รังสิต ในรูปเนื้อสดบรรจุถาดเนื้ออย่าง

- ตราสินค้า Beef Pro จากฟาร์มลุงเชวณัน โดยจัดหาและลูกโคตัวจากเกษตรกร กลุ่มผู้ขุน โคברהมันเลือดสูง มาขุนต่อในราคาซังกิโลกที่เป็นธรรม การแปรรูปผ่านโรงฆ่าสัตว์บริษัท บีบีโปร จำกัด และโรงชำแหละได้เนื้อเกรดคุณภาพนำออกสู่ตลาด อาทิเช่น Mc Donald, MK Suky และ Chester Grill เป็นต้น

- ตราสินค้า เดอะ บีฟ เฮาส์ ของบริษัทประกอบ บีฟ โปรดัคส์ จำกัด จัดหาโคขุนจากกลุ่มเกษตรกรเครือข่าย (โคขุนบราห์มัน) เข้าชำแหละและแปรรูปที่โรงฆ่าสัตว์มาตรฐานของบริษัท จำหน่ายสินค้าเนื้อต้นต้มแชบ เนื้อต้นฮ้องเต้ เนื้อแดดเดียว สเต็กเนื้อ เบอเกอร์เนื้อ ลูกชิ้นเนื้อ สินค้ามีวางจำหน่ายตามศูนย์การค้าต่างๆ อาทิ แมคโคร โลตัส คาร์ฟูร์ และท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านอาหารและโรงแรม สินค้าบริษัทฯ เคยได้รับเครื่องหมายรับรองฮาลาล แต่ต่อมาศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล จุฬาฯ ได้ตรวจพบการปนเปื้อนสุกรในผลิตภัณฑ์เนื้อแปรรูปของบริษัท ประกอบ บีฟ โปรดัคส์ จำกัด ดังนั้น ฝ่ายกิจการฮาลาลจึงได้ดำเนินการยกเลิกการรับรองฮาลาลและยกเลิกหนังสือสำคัญให้ใช้เครื่องหมายรับรองฮาลาล ของบริษัท ประกอบ บีฟ โปรดัคส์ จำกัด จำนวน 11 รายการเรียบร้อยแล้ว ตั้งแต่วันที่ 14 มกราคม 2556

- แบรินด์ ตากบีฟ ดำเนินการโดยสหกรณ์ตากบีฟ จำกัด โดยโคขุนพันธุ์ตาก ที่ขึ้นมาน้อย 4 เดือน มีน้ำหนักอย่างน้อย 550 กิโลกรัม อายุระหว่าง 2.6-3 ปี มาแปรรูปที่โรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐานของเทศบาลตำบลบ้านตาก อ.เมือง จ.ตาก และอาคารสถานที่ตัดแต่งซากสัตว์ของกรมปศุสัตว์ที่ ต.ระแหง อ.เมือง จ.ตาก แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เนื้อโคขุนแช่แข็งบรรจุแพ็คเกจตั้งแต่ขนาด 300 กรัม จนถึง 5 กิโลกรัม ติดเครื่องหมายการค้า “ตากบีฟ” จะแบ่งเนื้อเป็น 2 ส่วนหลักคือสำหรับทำสเต็ก อาทิ สันนอก สันใน ทีโบน เนื้อสะโพกใน และอีกส่วนหนึ่งขายเป็นเบอร์นัททั่วไปที่ใช้สำหรับทำแกง อย่าง ตุ่น ทอด และเนื้อกระทะ

- บริษัท นอร์ทเทิร์นฟาร์ม จำกัด ผลิตเนื้อโคขุนของบริษัทฯ โดยมีแหล่งเลี้ยงโคขุนสำคัญที่อำเภอพร้อม ดำเนินการฆ่าของโรงฆ่าสัตว์ที่มีเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ทันสมัย ชิ้นส่วนเนื้อโคจึงได้มาตรฐานด้านความปลอดภัย (food Safety) ผลิตภัณฑ์ หรือชิ้นส่วนที่ได้รับการตัดแต่งทั้งหมด บริษัทฯ จะทำหน้าที่การตลาดเองซึ่งลูกค้าของบริษัทฯ ส่วนใหญ่เป็นลูกค้าในตลาดระดับบนที่เป็นลูกค้าชาวต่างชาติ โรงแรม ตลอดจนภัตตาคาร ในจังหวัดและจังหวัดอื่นๆ ที่ต้องการเนื้อโคคุณภาพ เพื่อให้บริการลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยว และผู้บริหารที่มีระดับรายได้ค่อนข้างสูง ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดอื่นๆ ในภาคเหนือ

3.1.5.2 ตลาดโคเนื้อโคคุณภาพปานกลาง ส่วนใหญ่จะเป็นโคขุนลูกผสมบราห์มัน และโคลูกผสมชาโรเลส์เลือดดำ โคนำนี้หากส่งเข้าโรงฆ่าสัตว์และโรงตัดแต่งมาตรฐาน จะสามารถยกระดับมาตรฐานเนื้อโคของประเทศ

3.1.5.3 ตลาดเนื้อโคทั่วไปหรือเนื้อโคตลาดล่าง เป็นตลาดส่วนใหญ่ของประเทศและมีปริมาณการบริโภคสูงสุด ปัจจุบันโคพื้นเมือง และโคนำเข้าจากชายแดนมีสัดส่วนลดลงจากเดิมมาก อันเป็นผลจากความพยายามของกรมปศุสัตว์ในการปรับปรุงพันธุ์ ขณะเดียวกัน ปัญหาของโคคัดทิ้ง โคนำเข้าจากชายแดน ได้รับความนิยมน้อยลง แต่ได้รับความนิยมนอกจากโรงงานเพื่อนำไปแปรรูปเป็นลูกชิ้นมากกว่า ส่วนโคคัดทิ้ง ความต้องการส่วนหนึ่งอยู่ที่เครื่องใน ซึ่งโคอายุมาก ถึงแม้จะนำมาขุน แต่ให้ปริมาณเนื้อต่ำ สิ่งที่พ่อค้าได้รับคือ เครื่องใน ซึ่งเป็นที่นิยมของกลุ่มผู้บริโภคส่วนใหญ่ในประเทศ

3.1.6 ตลาดและผู้บริโภคโคเนื้อ

ความต้องการของตลาดหรือผู้บริโภคเนื้อโคในประเทศ ประกอบด้วย 2 กลุ่มใหญ่ ตามลักษณะของการนำไปใช้ประโยชน์หลัก ดังนี้

3.1.6.1 ผู้บริโภคเนื้อสด (Fresh Demand หรือ Freshconsumer) คือ ผู้บริโภคที่ซื้อเนื้อเพื่อนำไปประกอบเป็นอาหารสำหรับการบริโภค ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากเนื้อในการประกอบอาหารในครัวเรือน ภัตตาคาร โรงแรม และร้านอาหาร แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- ตลาดระดับล่าง ผู้บริโภคคือผู้ที่ซื้อเนื้อจากตลาดสด หรือเลี้ยงเนื้อในตลาดสดทั่วไป เนื้อโคที่นำมาขาย เป็นเนื้อโคทั่วไปมาจากโคที่เลี้ยงด้วยหญ้า ได้แก่ โคนพื้นเมือง โคนมเพศผู้แม่โคปลดระวาง โคนแก่ที่มีอายุมาก และโคที่ได้รับการขุนด้วยอาหารข้นและหยาบ เป็นระยะเวลาสั้นประมาณ 3-4 เดือน ที่เรียกว่าโคมัน ผู้บริโภคกลุ่มนี้ จะซื้อเนื้อที่ไม่ผ่านการแช่เย็น และเป็นเนื้อสดที่ได้มาจากการฆ่าในวันเดียวกับวันที่จำหน่ายในตลาด เนื้อที่ซื้อจะถูกนำไปประกอบอาหารแบบไทยด้วยการหั่นเป็นชิ้นเล็ก หรือถูกสับละเอียด หรือถูกนำไปต้มตุ๋นจนเปื่อย เป็นเนื้อที่ไม่จำเป็นต้องนุ่ม

- ตลาดระดับกลาง ผู้บริโภคคือผู้ที่ซื้อเนื้อจากตลาดสดขนาดใหญ่ เช่น ตลาด อตก. ตลาดสี่มุมเมือง ตลาดบางกะปิ จนถึงซูเปอร์มาร์เก็ต หรือโมเดิร์นเทรด เป็นเนื้อโคจากโคลูกผสมบราห์มัน ลูกผสมฮินดูบลาซิล และมีบางส่วนเป็นลูกผสมเลือดชาโรเลส์ และแม่โคนมคัดทิ้งที่ถูกนำมาขุนด้วยอาหารข้นและอาหารหยาบ ประมาณ 3-4 เดือน โดยผู้เลี้ยงที่มีเงินทุนสูงและมีเครือข่ายที่ดีกับพ่อค้ารับซื้อโคเข้าโรงฆ่าสัตว์ และโรงฆ่าสัตว์ส่วนใหญ่ยังต้องการยกระดับเข้าสู่มาตรฐานสากล ผู้บริโภคกลุ่มนี้จะซื้อเนื้อไปประกอบอาหารแบบไทยจนถึงแบบตะวันตก ขึ้นอยู่กับรูปแบบการตัดแต่งชิ้นส่วนย่อย

- ตลาดระดับสูง ผู้บริโภคคือผู้ซื้อต้องการเนื้อคุณภาพสูงเพื่อไปทำอาหารประเภท สเต็ก ซึ่งเน้นความนุ่มของเนื้อเป็นสำคัญ ประกอบด้วยคนไทยที่รู้จักวิธีประกอบอาหารจากเนื้อแบบตะวันตก คนต่างชาติที่อยู่ในประเทศ โรงแรม ภัตตาคาร ร้านอาหาร ซูเปอร์มาร์เก็ตชั้นนำ และร้านอาหารชั้นนำในเมืองใหญ่และกรุงเทพมหานคร เนื้อโคคุณภาพได้มาจากโคลูกผสมเลือดชาโรเลส์ ที่เลี้ยงด้วยอาหารข้นและอาหารหยาบเป็นเวลา 10-12 เดือน เป็นเนื้อโคที่เน้นไขมันแทรกและผ่านการบ่มเนื้อในห้องเย็น 0-4 องศาเซลเซียส เป็นเวลาอย่างน้อย 7 วัน ได้แก่เนื้อโคขุนสหกรณ์โพนยางคำ สหกรณ์กำแพงแสน สหกรณ์หนองสูง เนื้อโคพันธุ์ตาก เนื้อของสหกรณ์แม่ขี้ปี่

3.1.6.2 ผู้แปรรูปเนื้อสัตว์ (Derived Demand หรือ Transformation consumer) คือ ผู้ที่ซื้อเนื้อเพื่อไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์เนื้อเพื่อจำหน่ายให้ผู้บริโภคคนสุดท้ายต่อไป ผู้แปรรูปลูกชิ้นเนื้อโค ไส้กรอก เนื้อเค็ม และอื่นๆ ทั้งนี้ ธุรกิจเนื้อโคของประเทศส่วนใหญ่ทำลูกชิ้น

ด้านการควบคุมป้องกันโรค

โรคที่เกิดแก่โค-กระบือในประเทศไทยทั้งโรคระบาดร้ายแรง โรคติดเชื่อธรรมดา ตลอดจนโรคที่เกิดจากสาเหตุอื่นนอกจากเชื้อโรคในแต่ละปี ได้บ่อนทำลายเศรษฐกิจ และการเพิ่มผลผลิตโค-กระบืออย่างมาก นับเป็นมูลค่าหลายพันล้านบาท โดยเฉพาะโรคปากและเท้าเปื่อย โรคเฮโมเรียลเซพติกซีเมีย โรคบรูเซลโลซิส

โรคปากและเท้าเปื่อย หรือ Foot And Mouth Disease (FMD) เป็นโรคติดต่อแพร่กระจายอย่างรวดเร็วในสัตว์กบฏทุกชนิด เช่น โค กระบือ แพะ แกะ สุกร และอาจพบในกวาง ช้าง อูฐ รวมทั้งในคนได้อีกด้วย แต่การติดเชื้อในคนสามารถติดจากบาดแผลทางผิวหนังหรือเยื่อช่องปาก การติดเชื้อจะเป็นแบบชั่วคราวมีความรุนแรงน้อย บางโอกาสจึงจะแสดงอาการ เช่น มีตุ่มที่มือ เท้า แต่การเกิดโรคปากและเท้าเปื่อยในคนจะเกิดได้ยากมาก โรค FMD เป็นโรคที่เกิดประจำถิ่นในประเทศไทยเช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ และถูกพิจารณาให้เป็นโรคที่มีความสำคัญส่ง

ผลกระทบต่อการผลิตปศุสัตว์ทั่วโลก ทำให้ระบบเศรษฐกิจสูญเสียในด้านของการผลิตเนื้อและนม และเป็นข้อจำกัด/ข้อกีดกันทางการค้า โรคนี้มีลักษณะเฉพาะคือมีไข้สูง มีเม็ดตุ่มเกิดขึ้นที่เยื่อเมือก ภายในช่องปากและไรกีบ ส่งผลกระทบต่อตัวสัตว์ทำให้สัตว์ไม่กินอาหารและขาเจ็บ แม้ว่าจะมีอัตราการตายต่ำแต่ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจสูงและรุนแรง ในลูกสัตว์พบการตายอย่างเฉียบพลัน เนื่องจากหัวใจล้มเหลว โรคนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ซีโรไทป์ ตามลักษณะของ Immunological คือ A, O, C, Southern African Territories (SAT-1, SAT-2, SAT-3) และ Asia-1 พบว่าซีโรไทป์ A, O และ C พบได้ในยุโรป อเมริกาใต้ แอฟริกา และเอเชีย ซีโรไทป์ Asia-I สามารถตรวจพบในหลายๆ ส่วนของเอเชีย และตะวันออกกลาง โดย 3 ซีโรไทป์ของ SAT แต่ก่อนพบเฉพาะใน Africa จนในปี 2002 สามารถตรวจพบ SAT 1 ในตะวันออกกลาง (นิรนาม, 2553) สำหรับในประเทศไทย ปัจจุบันพบว่ามี 3 ซีโรไทป์ คือ A, O และ Asia-1 (สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์, 2558)

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุหลักทำให้เกิดการแพร่กระจายของโรคปากและเท้าเปื่อย ได้แก่ การเคลื่อนย้ายสัตว์ การเคลื่อนย้ายสัตว์ติดเชื่อเป็นสาเหตุที่ทำให้โรคแพร่กระจายจากที่หนึ่ง ไปอีกที่หนึ่ง ได้อย่างรวดเร็ว การเคลื่อนย้ายปศุสัตว์ซึ่งขึ้นกับความต้องการบริโภคเนื้อและนมภายในประเทศ เป็นส่วนที่เสริมให้เกิดการระบาดของโรคในพื้นที่ รวมทั้งปัจจัยด้านฤดูกาล การเป็นพื้นที่แนวเขตชายแดน และปัจจัยพื้นฐานทางปศุสัตว์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประชากรสัตว์ ตลาดนัดค้าสัตว์ เป็นต้น

โรค FMD สามารถแพร่กระจายจากเหตุปัจจัยดังนี้

1. การนำสัตว์ตัวใหม่เข้ามาในฝูง
2. การปนเปื้อนในคอกสัตว์ โรงเรือนหรือยานพาหนะ
3. การปนเปื้อนวัสดุ เช่น ฟางข้าว อาหาร น้ำ นมหรือผลผลิตทางชีวภาพ
4. คนสวมใส่เสื้อผ้าและ/หรือรองเท้าที่ปนเปื้อน
5. เนื้อสัตว์หรือผลผลิตจากสัตว์ เนื้อสดหรืออาหารที่ปรุงไม่สุกและให้กับสัตว์ที่มีความไวต่อเชื้อ
6. เชื้อฟุ้งกระจายในอากาศจากกระแสลมที่พัดจากวัสดุที่มีเชื้อ

นโยบายการควบคุมโรค FMD ที่ใช้กันทั่วโลกนั้น คือการตรวจโรคให้พบและนำออกจากฝูงโดยการทำ Stamping Out ทั้งฝูงผู้โรงฆ่า สำหรับสถานการณ์ที่ดีที่สุดก็คือการที่ไม่พบโรคเลย และประเทศที่ปราศจาก FMD ก็ต้องพยายามอย่างยิ่งยวดที่จะรักษาสถานการณ์นั้นไว้ด้วยการควบคุมการนำเข้าและการเคลื่อนย้ายสัตว์ข้ามไปมาและการควบคุมการเฝ้าระวังโรค สำหรับมาตรการการควบคุมที่สามารถใช้ได้ในระดับฟาร์ม ได้แก่ การควบคุมการเข้าออกของบุคคลและ

อุปกรณ์มายังฟาร์ม ควบคุมไม่ให้มีการนำอาหารมากินในพื้นที่เลี้ยงสัตว์ ควบคุมการนำสัตว์ตัวใหม่ เข้ามายังฝูง ควบคุมมาตรฐานของสุขลักษณะของคอกสัตว์ อาคาร เครื่องมือและยานพาหนะ ฝ้า ระวังและรายงานสัตว์ป่วยที่เกิดในฝูง

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกขององค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งในปี 2467 เพื่อประสานความร่วมมือในการปราบปรามและควบคุมโรคระบาดในสัตว์ หนึ่งในโรคระบาดดังกล่าวก็คือ โรคปากและเท้าเปื่อย โดยเฉพาะความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายใต้โครงการ SEAFMD ในปี 2537 มีเป้าหมายที่จะทำให้ประเทศในภูมิภาคปลอดจากโรคปากและเท้าเปื่อยโดยการใช้วัคซีนภายในปี 2563 โดยมุ่งหวังให้เกิดความร่วมมือภายในภูมิภาคทางด้านข้อมูลข่าวสารการระบาดของโรคซึ่งประเทศในภูมิภาคนี้ส่วนใหญ่ยังไม่มี การควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์ผ่านชายแดนระหว่างประเทศ Foot and Mouth Campaign (SEAFMD-RCU) ได้กำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางความร่วมมือในภูมิภาคนี้ ซึ่งประกอบไปด้วยประเทศสมาชิกทั้งสิ้น 8 ประเทศ ได้แก่ ไทย กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม โดยการสนับสนุนของรัฐบาลประเทศออสเตรเลีย (AusAID) ปัจจุบันมีประเทศอินโดนีเซียและบางส่วนของประเทศฟิลิปปินส์ในสมาชิกเท่านั้นที่ปลอดจากโรคปากและเท้าเปื่อย โดยไม่ใช้วัคซีน (OIE-SEAFMD, 2550)

กรมปศุสัตว์ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อควบคุมป้องกันและกำจัดโรคปากและเท้าเปื่อย พ.ศ. 2551 – 2558 มีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศไทยไม่มีการแพร่ระบาดของโรคปากและเท้าเปื่อยในสุกรที่เลี้ยงระบบฟาร์มภายใน 2 ปี ไม่มีการแพร่ระบาดของโรคปากและเท้าเปื่อยในโค กระบือ แพะ แกะ และสุกร ที่เลี้ยงไม่เป็นระบบฟาร์มภายใน 4 ปี และมีพื้นที่ปลอดโรคปากและเท้าเปื่อยได้รับการรับรองโดย OIE ภายใน 6 ปีและใช้เวลาอีก 2 ปีต่อจากนั้นในการสร้างระบบรักษา สภาพพื้นที่ปลอดโรคและเตรียมความพร้อมในการขยายพื้นที่ปลอดโรค ทั้งนี้อยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ 8 ข้อ คือ (สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์)

1. การบริหารจัดการทรัพยากร
2. การพัฒนาปรับปรุงกฎหมาย
3. การป้องกันและควบคุมโรค
4. การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง
5. การประชาสัมพันธ์และเตือนภัย
6. การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี
7. ความร่วมมือระหว่างประเทศ
8. การติดตามประเมินผล

การควบคุมการเคลื่อนย้ายและกักกันสัตว์ที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้การกำจัดโรคประสบความสำเร็จรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งการควบคุมการเคลื่อนย้ายควรจะทำให้ทราบว่าโรคจะถูกกำจัด สำหรับการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์ของประเทศไทย ได้ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2499 (ปรับปรุงเป็นพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558) ในการตรวจอนุญาตเคลื่อนย้ายและนำเข้า-นำออกสัตว์และซากสัตว์ มีการตั้งจุดตรวจสัตว์ การจับกุมผู้ลักลอบเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ โดยความร่วมมือกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ปราบปรามโดยตรง เช่น ตำรวจ ทหาร ในกรณีที่มีการระบาดของโรค จะทำการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ในรัศมีอย่างน้อย 5 กิโลเมตรรอบจุดเกิดโรค

การกำหนดพื้นที่ควบคุมโรค หรือ zoning เป็นมาตรการที่สามารถลดผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการระบาดของโรคภายในประเทศ หลักการนี้ได้รับการยอมรับจาก OIE ในปี 2535 และ GATT/WTO ในปี 2536 ซึ่งประเทศไทยได้นำหลักการดังกล่าวมาใช้ดำเนินการสร้างพื้นที่ปลอดโรคในภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา ระยอง จันทบุรี ตราด นครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว ตั้งแต่ปี 2550 เพื่อผลักดันให้พื้นที่ดังกล่าวได้รับการรับรองเป็นเขตปลอดโรคจากองค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มช่องทางการส่งออกสินค้าปศุสัตว์ไทยในอนาคตโดยการขึ้นทะเบียนสัตว์ สร้างฟาร์มปลอดโรค ควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ การใช้วัคซีนทางเลือก

สำหรับการใช้วัคซีนในการควบคุมและป้องกันการเกิดโรคปากและเท้าเปื่อยมี 2 ลักษณะ คือ การใช้วัคซีนรอบพื้นที่ที่มีการระบาดของโรค (ring vaccination, barrier vaccination หรือ high-risk enterprise vaccination) และการใช้วัคซีนครอบคลุมพื้นที่ที่มีการระบาดทั้งหมด (blanket vaccination) แต่การใช้วัคซีนลักษณะนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงและต้องมีบุคลากรเพียงพอ อย่างไรก็ตามประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตวัคซีนใช้เองภายในประเทศ (โดยสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์) และได้มีการใช้วัคซีนในสัตว์ที่มีความเสี่ยงครอบคลุมทั้งประเทศ โดยดำเนินการฉีดปีละ 2 ครั้ง (ทุก 6 เดือน) รวมถึงมีการใช้วัคซีนแบบวงแหวนในกรณีที่มีการระบาดของโรคปากและเท้าเปื่อยในพื้นที่รัศมีอย่างน้อย 5 กิโลเมตรรอบจุดเกิดโรค

ระบบป้องกันควบคุมโรคสัตว์ของประเทศไทยมีการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงมหาดไทย โดยกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีบทบาทหลักรับผิดชอบดูแลการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคสัตว์ของประเทศ

ด้านการศึกษาวิจัยและพัฒนาโคเนื้อ

การศึกษาวิจัยของหน่วยงาน สถาบันการศึกษา และสถาบันสนับสนุนงานวิจัย พบว่ามีประเด็นงานวิจัยที่สอดคล้องกับภารกิจของแต่ละหน่วยงาน เช่น กรมปศุสัตว์และสถาบันการศึกษา ส่วนใหญ่เน้นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีด้านการปรับปรุงพันธุ์สัตว์ การพัฒนาอาหารและพืชอาหารสัตว์ การพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพการผลิตปศุสัตว์ การพัฒนาระบบสุขภาพสัตว์และการป้องกันโรคระบาด การพัฒนาระบบประกันคุณภาพและการตรวจรับรอง เป็นต้น ในขณะที่หน่วยงานสนับสนุนการศึกษา เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) หรือ สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (สวก.) ส่วนใหญ่จะเน้นการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านการวิจัยและแก้ปัญหาสำคัญของประเทศ ตลอดจนเป็นการช่วยสร้างมวลวิกฤต (Critical Mass) ของนักวิจัยในประเด็นหัวข้อของแต่ละเครือข่ายเพื่อให้ผลงานวิจัยมีผลกระทบสูง และก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างนักวิจัยทั้งนักวิจัยในประเทศจากหลากหลายสาขา หลากหลายสถาบัน และระหว่างนักวิจัยไทยกับนักวิจัยในต่างประเทศ อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการวิจัยของประเทศตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ และช่วยแก้ปัญหาในเรื่องที่มีความสำคัญของประเทศได้

การวิจัยด้าน โคเนื้อส่วนใหญ่บริบทของการศึกษาวิจัยจะเน้นในประเด็นที่สำคัญคือ

1. การพัฒนาสายพันธุ์
2. การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต (Productivity)
3. การบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน
4. การแข่งขันจากภายนอกและการขยายโอกาสธุรกิจเนื้อโคของไทย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) หรือ The Thailand Research Fund (TRF) เป็นองค์กรของรัฐบาลได้กำกับของสำนักนายกรัฐมนตรีที่มีได้ใช้ระบบราชการเป็นกลไกควบคุมองค์กร ถือกำเนิดอย่างเป็นทางการเมื่อรัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบตราพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการวิจัย พ.ศ. 2535 เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ โดยใช้การวิจัยเป็นกลไกสร้างฐานความรู้สำหรับการแก้ปัญหาให้แก่สังคม ได้ให้การสนับสนุนงานวิจัยด้านโคเนื้อเป็นชุดโครงการดังนี้

1. โคเนื้อและเนื้อโคไทย

เป็นชุดโครงการที่เน้นการพัฒนาระบบการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานโคเนื้อ ให้มีความสำคัญกับโคพื้นเมืองไทย ยกกระตือรือร้นการผลิตจากฐานพันธุกรรมสัตว์พื้นเมืองให้เข้าถึงและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ทั้งด้านคุณภาพ ความปลอดภัย มาตรฐานการผลิต และผลิตภัณฑ์ สร้างความ

เชื่อมั่นของผู้บริโภคถึงตลาดระดับบน ตอบโจทย์ด้านความปลอดภัย การตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) อาชีพชุมชน สุขภาพ และการใช้ประโยชน์โคพื้นเมืองไทย สร้างอาชีพของเกษตรกร ทุกภูมิภาค บนฐานวิทยาศาสตร์และฐานข้อมูลสารสนเทศ พัฒนาชุดความรู้เพื่อสร้างความสามารถ ในการแข่งขันของเนื้อโคไทย

2. การจัดการโคเนื้อเชิงระบบเพื่อสร้างสมดุลการผลิต การตลาด และความปลอดภัยของผู้บริโภค

สืบเนื่องจากสถานการณ์โคเนื้อขาดตลาด และขาดโรงฆ่ามาตรฐานในพื้นที่ที่มีการ เลี้ยงโค ทำให้มีการเคลื่อนย้ายโคเนื้อข้ามเขต เพื่อขนส่งโคไปยังโรงฆ่ามาตรฐานที่ส่วนใหญ่อยู่ใน เขตภาคกลาง ต้นทุนการขนส่งจึงเพิ่มสูงขึ้น รวมถึงตลาดระดับกลางและระดับล่าง ยังไม่มีความ ปลอดภัยในกระบวนการฆ่าและก่อนการกระจายซากหรือชิ้นส่วนไปสู่ผู้บริโภค เนื่องจากขาดการ รับรองความปลอดภัยด้านอาหารและการสืบย้อนกลับ (Traceability) ของแหล่งผลิตและ กระบวนการผลิต

สถานการณ์การขาดสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการ จัดการเชิงระบบที่มีความสมดุลทั้งการผลิต การตลาด และความปลอดภัยด้านอาหารแก่ผู้บริโภค อย่างเร่งด่วน มิฉะนั้นประเทศไทยจะไม่สามารถแข่งขันด้านเนื้อโคคุณภาพกับเนื้อโคต่างประเทศที่ มีมาตรฐานการผลิตสูงกว่า โดยเฉพาะตลาดเนื้อโคทั่วไปที่ไม่เน้นไขมันแทรก ซึ่งเป็นระบบการ ผลิตที่ใหญ่ที่สุดของประเทศและเกี่ยวข้องกับเกษตรกรจำนวนมากได้ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้อง สร้างองค์ความรู้เพื่อให้เกิดการจัดการเชิงระบบในการรักษาโคต้นน้ำ เพิ่มปริมาณการผลิต เพิ่ม ศักยภาพ สร้างโอกาสและทางเลือกให้แก่เกษตรกร รวมถึงแก้ปัญหาโคขาดแคลน ควบคู่ไปกับการ พัฒนาระบบการสร้างมาตรฐานการผลิตและการจัดการตลอดโซ่อุปทาน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจาก คุณภาพเนื้อและผลพลอยได้จากกระบวนการฆ่าและตัดแต่ง

3. การพัฒนาชุดความรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความแข็งแกร่งของ อุตสาหกรรมเนื้อสัตว์ไทย

ด้วยความอ้อยหรือคุณภาพด้านการบริโภคของผลิตผลและผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ เป็นคำตอบที่ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภค แต่จากการศึกษาวิจัยพบว่าความแม่นยำด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเนื้อสัตว์ เทคนิคการวิเคราะห์เคมีที่เกี่ยวข้องทางอาหาร การตรวจ คุณภาพเนื้อทางกายภาพ จุลชีววิทยาและการตรวจประเมินคุณภาพเนื้อทางประสาทสัมผัส รวมถึง ความเชื่อมโยงสู่พันธุกรรมและระบบผลิตต้นทาง ผลงานวิจัยที่ได้ยังไม่สามารถตอบโจทย์ผู้บริโภค และผู้ประกอบการได้อย่างครบถ้วน จึงยังทำให้ไม่เกิดการขยายผลด้านการใช้ประโยชน์และ

เผยแพร่ผลงานวิชาการที่เห็นเป็นรูปธรรมสู่การพัฒนาตัวสินค้า เพื่อเป็นการหนุนเสริมให้อุตสาหกรรมปศุสัตว์ของไทยได้ใช้ “ชุดความรู้เพื่อตอบโจทย์ผู้บริโภค” ภายใต้กรอบงานดังนี้

3.1 กลุ่มปศุสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ ไก่พื้นเมือง โคเนื้อ สุกร แพะ และแกะ ที่มีความหลากหลายทางพันธุกรรมภายใต้ระบบการผลิตต่างๆ

3.2 คุณภาพการบริโภคและตัวชี้วัดอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ ด้านเคมี กายภาพ จุลินทรีย์ และประสาทสัมผัส

3.3 พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และมีโอกาสทางการตลาด และสามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร หรืออุตสาหกรรม SMEs

3.4 พัฒนารูปแบบการคัดแต่ง และใช้ชิ้นส่วนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มที่สามารถนำไปปรับใช้ได้จริง

4. การพัฒนาโคเนื้อเชิงระบบเพื่อความมั่นคงอาหารและความสามารถในการแข่งขัน

สืบเนื่องจากอุตสาหกรรมการผลิตโคเนื้อประสบปัญหาขาดแคลนโคทั้งโคต้นน้ำคือแม่โคเพื่อผลิตลูกโคต้นน้ำ โคลกลางน้ำที่จะเป็นโคขุนต่อ และโคปลายน้ำที่เข้าโรงฆ่า เนื่องจากความต้องการโคมีชีวิตจากประเทศเพื่อนบ้านที่เพิ่มขึ้นและขายได้ราคาสูง ประกอบกับการเลี้ยงโคที่ทำเป็นอาชีพเสริมเป็นปัจจัยทำให้เกิดการเพิ่มหรือลดปริมาณการเลี้ยงโคได้ง่าย อีกทั้งการขาดแคลนหญ้าธรรมชาติเนื่องจากพื้นที่ถูกนำไปปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ผลตอบแทนจากการเลี้ยงโคต้นน้ำไม่จูงใจและไม่แน่นอน นอกจากนี้การเลี้ยงต้องใช้เวลาานกว่าจะได้ผลตอบแทนทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคต้นน้ำลดลง แต่มีเกษตรกรที่มีเงินทุนสูงนำโคลกลางน้ำมาขุนต่อในระยะสั้นเพิ่มมากขึ้นเพราะได้รับผลตอบแทนดีกว่า ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับห่วงโซ่การผลิตกลางน้ำของโคเนื้อน้อยมาก

ตลาดเนื้อโคขุนคุณภาพที่เน้นปริมาณไขมันแทรกขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมีความต้องการมากกว่าที่ผลิตได้ในประเทศ แต่มีจุดอ่อนที่คุณภาพเนื้อและมาตรฐานของคุณภาพที่ต้องได้รับการพัฒนา เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค และรองรับการแข่งขันของเนื้อนำเข้าจากต่างประเทศ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นต้น ในส่วนของระบบการผลิตโคขุนทั่วไปที่ไม่เน้นไขมันแทรกที่ขายในตลาดทั่วไปจะต้องได้รับการขับเคลื่อนมาตรฐานฟาร์มและความปลอดภัยอาหารอย่างทั่วถึง

การรับข้อเสนอโครงการมีเป้าหมายเพื่อป้องกันการขาดแคลนโคเนื้อ เพื่อความมั่นคงทางอาหาร และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของเนื้อโคไทย และการสนับสนุนให้เกษตรกร

สามารถเลี้ยงโคเนื้อโดยได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรมและอุตสาหกรรมเนื้อโคไทยเป็นผู้นำในอาเซียน

วัตถุประสงค์

1. สนับสนุนการวิจัยที่เป็น Integrated Research ในพื้นที่ต้นแบบที่มีองค์ประกอบของความสำเร็จ ที่เห็นพัฒนาการของ Supply Chain และ Value Chain ที่สอดคล้องกับมิติด้านการผลิต ด้านวัฒนธรรมและการบริโภค จุดแข็งและข้อจำกัดของพื้นที่เป้าหมายโดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงทางเศรษฐกิจ

2. พัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการด้านระบบการผลิตเนื้อโคทุกประเภท เพื่อขยายตลาด เพิ่มปริมาณการบริโภคและเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันในระดับอาเซียน

กรอบวิจัยที่สนับสนุน

1. การสร้างโอกาสของเกษตรกรรายย่อย โดยสนับสนุนการศึกษารูปแบบการสร้างกลุ่ม หรือจัดตั้งเครือข่ายกลุ่ม โคต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ เพื่อผลตอบแทนที่เป็นธรรมต่อผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

2. รูปแบบ Local business model of beef value chain ที่เหมาะสมกับโครงสร้างเกษตรกร ฐานทรัพยากรรูปแบบการบริโภคทั้งในชุมชนเมืองและ/หรือชุมชนชนบท

3. ข้อเสนอแนะความสำเร็จของการสร้าง brand เนื้อโคคุณภาพเพื่อขยายโอกาสทางการตลาดทั้งในประเทศและนอกประเทศ และทดแทนการนำเข้า โดยคำนึงถึงพันธู์ระบบการผลิต อุปทาน (ความต้องการ) การตอบรับจากผู้บริโภค ปัจจัยความสำเร็จ การสร้างโอกาสทางธุรกิจ กระบวนการหนุนเสริม การสร้าง โอกาสใน AEC และความยั่งยืนของเกษตรกร และผู้ประกอบการทุกระดับ

4. ระบบการบริหารจัดการห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของการนำเข้าโคมีชีวิต ซากแช่เย็น (Chilled Carcass) ชิ้นส่วนตัดแต่ง (Wholesale Cuts) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และ/หรือ Re-export ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนจากการขาดแคลนเนื้อบริโภค

ตัวอย่างข้อเสนอโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจาก สกว. มีดังนี้

1. การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อแก้ปัญหาโคเนื้อขาดแคลน (ธำรงค์ เมฆโหรา, 2555)
2. การวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานของเนื้อโคไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ธำรงค์ เมฆโหรา, 2555)

3. การบริหารจัดการระบบห่วงโซ่อุปทานเนื้อโคธรรมชาติ กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรไร่สารเคมี จำกัด จังหวัดอุบลราชธานี (สมพร ดวนใหญ่, 2555)

4. การนำเครื่องในโคไปใช้ประโยชน์อย่างปลอดภัยและเพิ่มมูลค่า (ศศิธร นาคทอง, 2555)

5. ผลของระดับสารผสมยูเรีย-แคลเซียมในอาหารก่อนคุณภาพสูง ต่อการกินได้ การย่อยได้ นิเวศวิทยารูเมน และรูปแบบกระบวนการหมักในโคเนื้อพื้นเมืองไทย (อนุสรณ์ เจิตทอง, 2555)
6. มาตรฐานสินค้าอาหารตลอดห่วงโซ่การผลิตเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความปลอดภัยอาหาร: โคเนื้อ (กันยา ดันติวิสุทธิกุล, 2555)
7. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโคเนื้อสำหรับภาคใต้ตอนล่าง (ไชยวรรณ วัฒนจันทร์, 2554)
8. การพัฒนารูปแบบการจัดการความปลอดภัยเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์ (สรพรเพชญ อังกิติตระกูล, 2554)
9. การสำรวจคุณภาพความปลอดภัยของหม่าในจังหวัดชัยภูมิ (อดิสร เสวตวิวัฒน์, 2554)
10. การศึกษาการเพิ่มคุณค่ากากมันสำปะหลังหมักยีสต์-มาเลทและมันไบมันสำปะหลังแห้งเป็นแหล่งโปรตีนทดแทนกากถั่วเหลืองในอาหารชั้นที่มีมันเส้นเป็นองค์ประกอบระดับสูงต่อกระบวนการหมักในกระเพาะรูเมนและประสิทธิภาพการสังเคราะห์จุลินทรีย์โปรตีนฯ (สิทธิศักดิ์ คำผา, 2553)
11. การพัฒนารูปแบบการตลาดเนื้อโคและผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ (ชนนันทศุกกิจจานนท์, 2553)
12. การใช้ประโยชน์จากผลพลอยได้จากผลพลอยได้จากกระบวนการฆ่าโค (ศศิธร นาคทอง, 2553)
13. การพัฒนาต้นแบบห่วงโซ่อุปทานเนื้อโคธรรมชาติอุบลราชธานี (สมพร ดวนใหญ่, 2553)
14. การใช้ประโยชน์จากเศษเหลือจากการผลิตลำไยเพื่อเป็นอาหารโค (สมปอง สรวมศิริ, 2553)
15. การศึกษาพฤติกรรมและอุปสงค์เนื้อโคและผลิตภัณฑ์เนื้อโคของผู้บริโภคในจังหวัดเชียงใหม่ (ศิริพร กิรติการกุล, 2553)
16. ต้นแบบระบบประกันคุณภาพเนื้อโคไทยธรรมชาติครบวงจร (ประภาพร ขอไพบูลย์, 2552)
17. การพัฒนาต้นแบบการจัดการเนื้อโคธรรมชาติสู่ผู้บริโภค กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี (สมพร ดวนใหญ่, 2552)
18. การพัฒนาซอฟต์แวร์ประมวลผลภาพเพื่อการจัดการคุณภาพเนื้อโค (นิรุชจิร สุวรรณกุล, 2552)
19. การทวนสอบความปลอดภัยของเนื้อโคธรรมชาติในโรงฆ่าโคมาตรฐานจังหวัดมหาสารคาม (สรพรเพชญ อังกิติตระกูล, 2552)
20. การทวนสอบความปลอดภัยของเนื้อโคธรรมชาติ (จำลอง มิตรชาวไทย, 2552)

21. การทดสอบระบบและต้นแบบการจัดการเนื้อโคธรรมชาติสู่ผู้บริโภค (จุฑารัตน์ เศรษฐกุล, 2552)
22. ผลของการใช้ชาเขียวในการลดการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์บนเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากเนื้อสัตว์ (คมแห พิลาสสมบัติ, 2552)
23. การประเมินเพื่อปรับปรุงคุณภาพหนังโคพื้นเมืองไทยในสภาพการเลี้ยงแบบดั้งเดิม (ผกาพรรณ สกุลม่น, 2552)
24. การใช้ประโยชน์จากชิ้นส่วนของเนื้อโคพื้นเมืองในการประกอบอาหารสมัยนิยม (จิรวัดน์ เจริญอารีย์, 2552)
25. การพัฒนาต้นแบบระบบสืบย้อนกลับเนื้อโคไทย (เฉลิมชนม์ ไวศยดำรง, 2552)
26. การพัฒนาเว็บไซต์สำหรับศูนย์เครือข่ายการวิจัยด้านเทคโนโลยีเนื้อสัตว์ (กันยา ตันติวิสุทธิกุล, 2551)
27. การผลิตโคเนื้อพื้นเมืองบนพื้นที่สูงของจังหวัดน่าน(เกชา กูหา, 2551)
28. การผลิตและการตลาดโคเนื้อตามแนวชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างประเทศไทยและลาว (ไชยณรงค์ นาวานูเคราะห์, 2551)
29. การศึกษาความเป็นไปได้ของตลาดเนื้อโคอินทรีย์ตามวิถีการเลี้ยงโคพื้นเมืองแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน (กชกร เดชะคำภู, 2551)
30. การศึกษาการผลิตเนื้อโคไทยที่เลี้ยงด้วยหญ้าแพงโกล่าในโคพื้นเมืองและลูกผสมพื้นเมือง-บราห์มันในจังหวัดชัยนาท (นพวรรณ ชมชัย, 2551)
31. การศึกษาห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) เนื้อโคในจังหวัดชุมพร และประจวบคีรีขันธ์ (เทียมพบ ก้านเหลือง, 2551)
32. ความสัมพันธ์ระหว่างฮิโมโกลบินพีโนไทป์กับการให้ผลผลิตและความทนทานต่อความร้อนของโคขาวลำพูน(สุวิช บุญโปร่ง, 2551)
33. ระบบการตลาดโคเนื้อของภาคใต้: กรณีศึกษาในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี (โอภาส พิมพา, 2551)
34. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพซากและผลตอบแทนการผลิตเนื้อโคคุณภาพสูงจากโคขุนลูกผสมชาโรเลส์(นภาพันท์ ปิยะเสถียร, 2551)
35. การผลิตเนื้อโคธรรมชาติ (สมพร ควนใหญ่, 2551)
36. การพัฒนาผลิตภัณฑ์เนื่องจากไขมันวัวแยกส่วน (วรรณมา ตั้งเจริญชัย, 2550)
37. การศึกษาระบบลอจิสติกส์และการจัดการโซ่อุปทานของเนื้อโคในประเทศไทย (ธีรารัง เมฆโหรา, 2550)

38. ระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ จังหวัดตาก(ธีรงค์ เมฆโหรา, 2550)
39. ระบบการผลิตและวิธีการตลาด โคพื้นเมืองของเกษตรกรในพื้นที่เหนือเขื่อนภูมิพล (กันยา ตันติวิสุทธิกุล, 2550)
40. ความสำคัญของทางปาล์มในการใช้เป็นแหล่งอาหารสำหรับสัตว์เคี้ยวเอื้องเพื่อการพัฒนากระบวนการปลูกปาล์มน้ำมันและการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (โอภาส พิมพา, 2550)
41. การใช้วัตถุดิบเชื้อยีสสูงและไบโม่เป็นแหล่งเชื้อยีสในอาหารผสมสำเร็จรูปสำหรับโคเนื้อ (ทรงศักดิ์ จำปาอะดี, 2550)
42. การวิเคราะห์ความหลากหลายทางพันธุกรรมของโคพื้นเมืองไทยในเขตภาคเหนือ โดยใช้ไมโครแซทเทลไลท์ และไมโทคอนเดรียมาร์เกอร์(สุกมิตร เมฆฉาย, 2550)
43. การศึกษาความหลากหลายทางพันธุกรรมของโคพื้นเมืองไทยในเขตภาคกลาง (กัญญา จิระเจริญรัตน์, 2550)
44. การศึกษาผลผลิตและระบบการผลิต โคพื้นเมืองของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (ขอนแก่น อุดรธานี และกาฬสินธุ์) (สุทธิพงษ์ อริยะพงศ์สรรค์, 2549)
45. สมรรถภาพการผลิตและลักษณะซากโคพื้นเมืองภาคใต้ภายใต้ระบบการเลี้ยงแบบปล่อยในจังหวัดสงขลา (ไชยวรรณ วัฒนจันทร์, 2549)
46. ระบบการผลิตและโอกาสทางการตลาดของการผลิตเนื้อโคพื้นเมือง ในเขตจังหวัดภาคเหนือ (เชียงใหม่-แพร่, ลำพูน-ลำปาง) (สมปอง สรวมศิริ, 2549)
47. ระบบการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองภาคใต้และโอกาสทางการตลาด กรณีศึกษาจังหวัด นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี (นันทนา ช่วยชูวงศ์, 2549)
48. อาหารไทยจากเนื้อโคไทย (จิรวัดน์ เจริญอารีย์, 2549)
49. การพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์พื้นบ้านจากเนื้อโค (วิรัตน์ สุมณ, 2549)
50. การวิเคราะห์คุณค่าทางด้านโภชนาการและสุขภาพเนื้อโคไทย (พร้อมลักษณะ สมบูรณ์ปัญญากุล, 2549)
51. การตลาดเนื้อโคและผลิตภัณฑ์จากเนื้อโค: การยอมรับและการส่งเสริมการตลาดเนื้อโคและผลิตภัณฑ์จากเนื้อโค (ทิพวรรณติมังกูร, 2549)
52. การผลิตโคพื้นเมือง : กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก (พนอม ศรีวัฒนสมบัติ, 2549)
53. การศึกษาความหลากหลายและการจำแนกกลุ่มพันธุกรรมของโคพื้นเมืองไทยจากข้อมูลไมโครแซทเทลไลท์และไมโทคอนเดรีย(มนต์ชัย ดวงจินดา, 2549)
54. การผลิตเนื้อโคพื้นเมือง กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีและยโสธร (สมพร ดวนใหญ่, 2549)

55. ระบบการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในเขตภาคตะวันตกของประเทศไทย (สุเจตน์ ชื่นชม, 2549)

56. การศึกษาสถานภาพองค์ความรู้และศักยภาพการผลิตโคพื้นเมืองของเกษตรกรรายย่อยภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (สุทธิพงษ์ อริยะพงศ์สรรค์, 2546)

ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้ให้ความสำคัญต่อการวิจัยโคเนื้อ ได้จัดการประชุมระดมความคิด (ร่าง) ยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2557 ณ โรงแรมรามาร์คเด็น กรุงเทพฯ โดยเห็นว่าการเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพที่สำคัญอาชีพหนึ่งของเกษตรกรไทย ที่ผ่านมาระบบการเลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่มีไว้เพื่อใช้แรงงานทำการเกษตรเป็นหลัก ต่อเมื่อโคหมดอายุแล้วจึงปลดจำหน่ายเนื้อ แต่ปัจจุบันรูปแบบการเลี้ยงโคได้เปลี่ยนเป็นเลี้ยงเพื่อผลิตเนื้อโค เพราะความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์เพิ่มสูงขึ้น ทั้งตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ ลักษณะการเลี้ยงจึงเป็นการเลี้ยงครั้งละหลายตัว จนถึงรูปแบบฟาร์ม รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อหวังให้เป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ในปัจจุบันรัฐบาลจะได้มีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อก็ตาม แต่นโยบายต่างๆ ยังขาดความต่อเนื่อง วช. จึงได้จัดการประชุมขึ้นเพื่อนำเสนอร่างยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้ และเปิดรับฟังความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมที่มีต่อร่างยุทธศาสตร์ดังกล่าว รวมทั้งแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักวิจัย ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบปัญหาที่แท้จริงอันจะนำไปสู่การจัดทำยุทธศาสตร์ที่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุดและยั่งยืนต่อไป

ในขณะที่เครือข่ายวิจัยภูมิภาคฯ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ร่วมกับสำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยด้านโคเนื้อ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2558 ณ ห้องประชุมสุพรรณนิการ์ ชั้น 3 อาคารศูนย์ฝึกวิชาชีพ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์จัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยด้านโคเนื้อ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคฯ ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ซึ่งแบ่งหัวข้อการประชุมออกเป็น 3 กลุ่มย่อย เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ในการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ ด้านการผลิตโคเนื้อ ด้านสุขภาพของโคเนื้อ และ ด้านการแปรรูปและตลาดโค โดยเครือข่ายวิจัยภูมิภาคฯ จะสรุปประเด็นสำคัญ และจะนำไปดำเนินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยโคเนื้อ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

ตัวอย่างงานวิจัยโคเนื้อของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้แก่

แผนงานวิจัย : การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคพื้นเมืองไทยอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์(Goal): ได้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อที่มีคุณภาพสูง

แผนกลยุทธ์การวิจัย (Research Strategies)

1. สร้างเทคโนโลยีการผลิตอาหารและพืชอาหารสัตว์คุณภาพสูงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อ

2. พัฒนาเทคนิคการเพิ่มประสิทธิภาพทางการสืบพันธุ์และเก็บรักษาพันธุ์กรรมในรูปแบบตัวอ่อนแช่แข็งโคเนื้อพันธุ์พื้นเมืองไทยจากแม่พันธุ์ฝูงยอดเยี่ยม

3. พัฒนาระบบการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ แก๊สชีวภาพและจัดการของเสียในระบบฟาร์มโคเนื้อ
ชุดโครงการ : การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคพื้นเมืองไทยอย่างยั่งยืนประกอบด้วย 3 โครงการย่อย คือ

1. วิจัยค่าความต้องการโภชนะพลังงานในโคพื้นเมืองไทย (Thai Native Beef Cattle Energy Requirement Research Project) (หัวหน้าโครงการ รศ.ดร.กฤตพล สมมาตย์)

2. การปรับปรุงอัตราการรอดชีวิตของตัวอ่อนโคพื้นเมืองที่แช่แข็งแบบ vitrification โดยการเสริมกรดไขมันไม่อิ่มตัวและคอเลสเตอรอล (Improving of survival rates of vitrified native cattle embryos by unsaturated fatty acid and cholesterol (หัวหน้าโครงการ รศ.ดร.เทวินทร์ วงษ์พระลับ)

3. อิทธิพลของการเสริมเชื้อแลคโตแบซิลลัสในข้าวฟ่างหมักต่อคุณภาพและการใช้ประโยชน์อาหารหมักในโคเนื้อพื้นเมืองไทย (Effects of Lactobacillus spp. supplementation in sorghum silage on silage quality and feed utilization of Thai native cattle) (หัวหน้าโครงการ รศ.ดร.สุรเดช พลเสน)

ชุดโครงการ : ระบบการผลิตโคเนื้อและการพัฒนาอาชีพการเลี้ยง : โครงการระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อตามแนวชายแดน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยสู่ประเทศลาว (ไชยณรงค์ นาวานุเคราะห์, 2552) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อตามแนวชายแดน เปรียบเทียบต้นทุนการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรไทย และลาว รวมทั้งความปลอดภัยในการบริโภคเนื่องจากโคพื้นเมืองมีชีวิติ เพื่อศึกษาห่วงโซ่มูลค่าโคเนื้อตามแนวชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการผลิตโคเนื้อกับการใช้ประโยชน์ที่ดินตามแนวชายแดน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โครงการวิจัย : การประยุกต์ใช้ปฏิกิริยา LAMP เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการคัดเพศตัวอ่อนโคเนื้อและแพะพื้นเมืองไทย (สรุติวงศ์ บุญคง, 2556) วัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการ

คัดเพศตัวอ่อนโคเนื้อ และแพะพื้นเมืองไทยโดยประยุกต์ใช้ปฏิกิริยา LAMP โดยเก็บรังไข่โคและแพะ นำมาเจาะชุดไอโอไอโซต์จากฟอลลิเคิล ประเมินอัตราการเก็บไอโอไอโซต์และลักษณะทางสัณฐานวิทยาสรุปผลการวิจัยพบว่าการประยุกต์ใช้ปฏิกิริยา LAMP โดยการเสริม EB ที่ความเข้มข้น 1 M สามารถเพิ่มความแม่นยำในการคัดเพศตัวอ่อนโคเนื้อได้อย่างมีประสิทธิภาพและการเสริม CS ที่ความเข้มข้น 1 M ไม่สามารถเพิ่มความแม่นยำในการคัดเพศตัวอ่อนโคเนื้อและแพะได้ สำหรับการศึกษาวิจัยของกรมปศุสัตว์ดำเนินการภาระหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน เช่น สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ มีโครงการวิจัยทางด้านโคเนื้อ ดังนี้

- ลักษณะทางเศรษฐกิจบางประการของโคพันธุ์ไทยบราห์มันในสถานีวิจัยทดสอบพันธุ์สัตว์เลย (เจนรงค์ คามงคุณ, 2554)

- แนวโน้มทางพันธุกรรมของลักษณะความสมบูรณ์พันธุ์ในโคบราห์มันแดง (เทอดศักดิ์ ชมชื่นจิตร, 2553)

- แนวโน้มทางพันธุกรรมลักษณะความสมบูรณ์พันธุ์ของโคขาวลำพูน (พิชิต ชูเสน, 2553)

- ค่าการผสมพันธุ์และแนวโน้มพันธุกรรมลักษณะการเจริญเติบโตของโคบราห์มัน โดยการวิเคราะห์แบบหลายลักษณะ (วุฒิพงษ์ อินทรธรรม, 2553)

- ค่าการผสมพันธุ์และผลตอบสนองทางพันธุกรรมของลักษณะการเจริญเติบโตในประชากรโคพันธุ์ตากจำแนกตามกลุ่มพันธุกรรม (วุฒิพงษ์ อินทรธรรม, 2553)

- ความสัมพันธ์ของยีน Stearoyl-CoA Desaturase (SCD 1) และลักษณะองค์ประกอบกรดไขมันของเนื้อโคพื้นเมืองไทย (กัญญา บุญญานูวัตร, 2551)

- ความสัมพันธ์ของยีน Bovine Sterol Regulatory Element Binding Protein-1 (SREBP-1) และลักษณะองค์ประกอบกรดไขมันของซากโคพื้นเมืองไทย (ศุภฤกษ์ สายทอง, 2551)

- ความสัมพันธ์ระหว่างฮีโมโกลบินฟิโนไทป์กับการให้ผลผลิต ของโคขาวลำพูน (จันทานู ดงปาลี, 2550)

สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ มีโครงการวิจัยทางด้านโคเนื้อ ดังนี้

- ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกร ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย

- ความชุกทางซีรัมและปัจจัยเสี่ยงของการติดเชื้อไวรัสโรคปากและเท้าเปื่อยในสัตว์เลี้ยงกบคู่เขตภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย

- ปัจจัยเสี่ยงของการระบาดของโรคฟิอาร์อาร์เอสในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างระหว่างปี

- การศึกษาความชุกของโรคปากและเท้าเปื่อยทางซีรัมวิทยาในโค-กระบือที่นำผ่านด่านกักกันสัตว์กาญจนบุรี ด้วยวิธี 3ABC/ELISA
- สำรวจความชุกและตรวจสอบระดับภูมิคุ้มกันโรคปากและเท้าเปื่อยในโคเนื้อปีงบประมาณ 2549
- การศึกษาทางซีรัมวิทยาของโรคปากและเท้าเปื่อยในโคและกระบือที่นำเข้าจากประเทศพม่าระหว่างปี พ.ศ 2549-2550

กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ มีโครงการวิจัยทางด้านโคเนื้อ ดังนี้

- การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคขุนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรพื้นที่นิคมเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดกาญจนบุรี
- การศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรภายใต้โครงการศูนย์บริการฯ จังหวัดระยอง
- ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคของเกษตรกรในจังหวัดสระบุรี : กรณีศึกษาในท้องที่อำเภอเมืองสระบุรีและหนองไค
- การศึกษาสภาพการเลี้ยงกระบือและความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือในจังหวัดสระบุรี
- การเปรียบเทียบระหว่างการใช้ Mozzarella กับ Gouda ในแฟรงค์เฟอ์เตอร์
- การเปรียบเทียบคุณภาพลูกชิ้นเนื้อวัวจากเนื้อแดงส่วนขาหน้ากับขาหลังของโคขุน
- คู่มือการจัดทำ HACCP ของโรงงานแปรรูปเนื้อสัตว์ขนาดย่อม
- การเปรียบเทียบคุณภาพลูกชิ้นเนื้อวัวจากเนื้อแดงของโคขุนกับโคพื้นเมือง
- การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจโคขุน จังหวัดตาก

ด้านการบริหารจัดการองค์กร

การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพทางการเกษตรที่สำคัญอาชีพหนึ่ง เกี่ยวข้องกับเกษตรกรไม่น้อยกว่า 1.03 ล้านครอบครัว ในอดีตที่ผ่านมาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้แรงงานทำการเกษตรเป็นหลัก เมื่อใช้งานหมดอายุจึงปลดจำหน่ายเป็นโคเนื้อปัจจุบันรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อได้เปลี่ยนมาเป็นการเลี้ยงเพื่อจำหน่ายเป็นโคเนื้อเพื่อผลิตเนื้อโค เพราะความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์เพิ่มขึ้น ทั้งจากความต้องการของประชากรในประเทศเอง และนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ตลอดจนความต้องการของตลาดต่างประเทศ ลักษณะการเลี้ยงจะเป็นการเลี้ยงครั้งละหลายๆ ตัวและมีรูปแบบเป็นฟาร์มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงโค

เนื้อและเป็นโครงการหนึ่งในแผนปรับโครงสร้างระบบการผลิตการเกษตร โดยหวังว่าจะทำให้การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ

รัฐบาลได้มีนโยบายและแผนงานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้ออย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1. แผนฟื้นฟูการเกษตร

โครงการสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร (พ.ศ. 2535-2539) การพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 6 เน้นกลุ่มเกษตรกรยากจน เริ่มมีแนวทางการปรับเปลี่ยนการผลิตของเกษตรกรจากการปลูกพืชน้อยชนิดมาเป็นการกระจายการปลูกพืชมากขึ้นในพื้นที่ผืนเดียวกัน ภายใต้การจำกัดของทรัพยากร และการเพิ่มรายได้โดยไม่ใช้การเพิ่มพื้นที่ดิน เน้นการใช้ทรัพยากรในไร่นาให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของตลาดในลักษณะของเกษตรผสมผสาน ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีบทบาทในบาทสนับสนุนเกษตรกรให้สามารถวางแผนการผลิตในไร่นาตนเอง เน้นการให้คำปรึกษาและทางเลือก ให้ความรู้ทางวิชาการ และสนับสนุนด้านสินเชื่อ เพื่อการปรับระบบการผลิตในการนี้ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินโครงการสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2534 รับเกษตรกรเข้าร่วมโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535-2539 มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มรายได้ของเกษตรกรขนาดเล็กและยากจน ด้วยการประสานงานส่งเสริมการเกษตรกับงานสินเชื่อ การเกษตรให้เหมาะสม จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพการเกษตร ด้วยการเพิ่มทางเลือกในการผลิตโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ลงนามร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กำหนดให้รัฐต้องจ่ายค่าบริหารเงินกู้และค่าชดเชยส่วนต่างของต้นทุนเงินกู้ส่วนที่ ธ.ก.ส. จัดหา ให้แก่ ธ.ก.ส. ต่อเนื่องไปจนกว่าเกษตรกรชำระคืนเงินกู้ตามโครงการครบถ้วนตามอายุสัญญาที่เกษตรกรทำไว้ไม่เกิน 15 ปี และต้องรับผิดชอบความเสียหายกรณีเกิดปัญหาหนี้สูญ ทั้งนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้อนุมัติเงินงบประมาณให้กรมปศุสัตว์ได้รับงบประมาณโครงการประมาณ 104 ล้านบาท

1.1 การบริหารจัดการองค์กร ดำเนินการดังนี้

1.1.1 ผู้ปฏิบัติงานเป็นตัวแทนจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จัดตั้งเป็น

1.1.1.1 คณะอนุกรรมการแผนฟื้นฟูการเกษตร อำนวยการที่กำกับดูแลบริหารงานแผนฟื้นฟูการเกษตร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย รวมทั้งการกำหนดระเบียบข้อบังคับที่จำเป็นในการใช้จ่ายเงินตามแผนฯ

1.1.1.2 คณะกรรมการประสานแผนการผลิตของเกษตรกรในระดับจังหวัดและอำเภอ ต่อมาเปลี่ยนเป็น คณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรระดับจังหวัดและอำเภอ มีขั้นตอนในการทำงาน 11 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 จังหวัดจัดทำทางเลือกที่เหมาะสมกับทางจังหวัด
- ขั้นตอนที่ 2 อำเภอจัดทำทางเลือกที่เหมาะสมกับทางอำเภอ
- ขั้นตอนที่ 3 เกษตรตำบลจัดทำทางเลือกทางการเกษตรระดับตำบลและชี้แจงเกษตรกร
รวมทั้งทำทะเบียนเกษตรกร
- ขั้นตอนที่ 4 เกษตรกรเสนอแผนการผลิตรายครัวเรือน
- ขั้นตอนที่ 5 เกษตรตำบลรวบรวมข้อเสนอแผนการผลิตของเกษตรกร
- ขั้นตอนที่ 6 อำเภอพิจารณาข้อเสนอของเกษตรกรหากเหมาะสม แบ่งเป็น
- งบประมาณปกติ
  - งบประมาณสนับสนุนส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น
  - สินเชื่อ
- ขั้นตอนที่ 7 จังหวัดจัดทำข้อเสนองบประมาณประจำปี
- ขั้นตอนที่ 8 กรมพิจารณาข้อเสนองบประมาณ
- ขั้นตอนที่ 9 จังหวัดจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี
- ขั้นตอนที่ 10 อำเภอจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี
- ขั้นตอนที่ 11 สนับสนุนเกษตรกรรายครัวเรือน

1.2 โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2536 ให้ดำเนินโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ด้วยการสนับสนุนเกษตรกรลดพื้นที่ปลูกพืชที่ประสบปัญหาหาราคาคต่ำ ได้แก่ข้าว มันสำปะหลัง กาแฟ และพริกไทย ปรับเปลี่ยนไปทำกิจกรรมทดแทนที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสินค้าที่มีคู่ทางการตลาด ได้แก่ ไร่สวนผสม ไม้ผล ไม้เศรษฐกิจ ปลูกหญ้าเลี้ยงโคเนื้อและโคนม เป้าหมายพื้นที่ 4.50 ล้านไร่ โดยการสนับสนุนปัจจัยการผลิตบางส่วน สินเชื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำ แหล่งน้ำประจำไร่นา และการให้บริการวิชาการแก่เกษตรกร โดยให้ ชกส. จัดหาเงินทุนสินเชื่อเพื่อให้เกษตรกรกู้ลงทุน โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อปีและใช้ระบบ Rebate Credit (กำหนดอัตราดอกเบี้ยปกติก่อน หาก ช.ก.ส. ตรวจสอบแล้วเกษตรกรทำตามแผนการผลิตจริง และไม่บิดพลิ้วในการชำระหนี้ จึงจะคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อปี เมื่อถึงงวดการชำระหนี้)ระยะเวลาส่งคืนไม่เกิน 15 ปี โดยรัฐรับภาระจ่ายค่าบริหารเงินกู้ให้ ช.ก.ส. ในอัตราร้อยละ 4 ของต้นเงินกู้ และจ่ายค่าส่วนต่างของดอกเบี้ยของต้นเงินส่วนที่ ช.ก.ส. กู้ยืมมาให้เกษตรกรกู้ตามโครงการในอัตราต่างๆ ตามแหล่งเงิน และปีที่ ช.ก.ส. จัดหา

ในการดำเนินโครงการนี้ มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับปศุสัตว์อยู่ 2 กิจกรรมย่อย คือ การเลี้ยงโคนม และโคเนื้อ โดยมีการจ่ายค่าปัจจัยการผลิตของกิจกรรมทั้งสอง และค่าลงทุน ในรูปของวงเงินสินเชื่อ ซึ่งมีระยะเวลาชำระเงินกู้ 15 ปี ส่วนโคขุน

ตารางที่ 3-7 การเลี้ยงโคนม และโคเนื้อ ระยะเวลาชำระหนี้ 1 ปี ดังนี้

กิจกรรมทดแทนด้านปศุสัตว์	ค่าลงทุน (วงเงินสินเชื่อ) (บาท)	อัตราค่าปัจจัยการผลิต (บาท)
โคเนื้อ (ต่อตัว)	18,250	3,420
โคนม (ต่อตัว)	58,380	5,880
โคขุน (ต่อตัว)	13,800	1,800
แม่โคเนื้อ (ต่อตัว)	18,800	1,800

ที่มา : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2540)

2. การบริหารจัดการองค์กร

หน่วยงานหลัก คือ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมป่าไม้ กรมชลประทาน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ดำเนินการคัดเลือกพื้นที่และเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ พร้อมทั้งสนับสนุนปัจจัยการผลิตแบบให้เปล่า ธารน้ำประจำไร่นา สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 5 ต่อปี) แก่เกษตรกรที่ได้รับอนุมัติแผนการกู้เงินสำหรับการทำกิจกรรมทดแทนตามโครงการ และให้บริการวิชาการแก่เกษตรกรทุกรายที่เข้าร่วมโครงการ โดยมีคณะกรรมการปรับปรุงโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน รมช.เกษตรและสหกรณ์ รมช.พาณิชย์ รมช.คลัง อธิบดี ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย ฯลฯ เป็นกรรมการ และเลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นกรรมการ และเลขานุการ) คณะอนุกรรมการประสานงานโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน อธิบดีทุกกรมเป็นกรรมการ และรองเลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเป็นเลขานุการ) กำกับดูแลโครงการในระดับประเทศ กำหนดแนวทางปฏิบัติ อนุมัติแผนปฏิบัติการนำไปใช้ในระยะสั้นและระยะยาว กำกับดูแลการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ และถึงมือเกษตรกรอย่างแท้จริง และมีคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ระดับจังหวัด (เกษตรจังหวัดเป็นประธาน) และคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและศูนย์วิจัยเศรษฐกิจศาสตร์ประยุกต์ (2539) ได้สรุปการบริหารจัดการโครงการ คปร. ว่า

2.1 การดำเนินงานยังขาดการชี้แจงรายละเอียดต่างๆ ของการปฏิบัติงานให้ชัดเจน เช่น การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ การหาปัจจัยการผลิต การดำเนินการให้สินเชื่อ เนื่องจากเนื้อหางานมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และมีการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในเนื้อหางาน

ต่างๆ ทำให้การดำเนินงานเกิดความล่าช้า ไม่ต่อเนื่อง ต้องมีการอธิบายฝึกฝนเจ้าหน้าที่ใหม่ให้สามารถดำเนินงานต่อเนื่องจากเจ้าหน้าที่เดิม นอกจากนี้แล้วในการปฏิบัติงานสักระยะหนึ่งในแต่ละพื้นที่ มีความเป็นไปได้ว่าจะเกิดปัญหาในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน จึงควรมีการประชุมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อเป็นการสรุปรายงาน และชี้แจงเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน เพื่อหาวิธีแก้ไขต่อไป

2.2 การประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลโครงการต่างๆ ทำน้อยและไม่ครบถ้วน เกษตรกรจึงขาดความตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องปรับเปลี่ยน โครงสร้าง และสภาพแวดล้อมต่างๆ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

2.3 การคัดเลือกเกษตรกรขาดการพิจารณาความตั้งใจการประกอบอาชีพ และความตั้งใจในการตอบสนองต่อการดำเนินงานของโครงการต่างๆ

2.4 การทำแผนการผลิต ขาดการลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ในขั้นตอนการวางแผนดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ เมื่อปัญหาขึ้นภายหลัง ทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรไปกับการแก้ไขปัญหาหรือปรับปรุง

2.5 การให้สินเชื่อการอนุมัติการให้สินเชื่อในแต่ละพื้นที่ไม่ได้อยู่ในกรอบมาตรฐานเดียวกัน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียม เกิดอคติระหว่างเกษตรกรได้ เมื่อพิสูจน์ได้ว่าเกษตรกรไม่ได้นำสินเชื่อไปลงทุนในโครงการ ไม่ได้เรียกให้เกษตรกรชำระเงินคืนในทันที อัตราดอกเบี้ยไม่มีการปรับให้เท่ากับอัตราดอกเบี้ยปกติในปัจจุบัน และเรื่องการคิดอัตราดอกเบี้ยไม่ได้ชี้แจงให้เกษตรกรทราบตั้งแต่ในขั้นตอนประชาสัมพันธ์ด้วย

2.6 การจัดหาปัจจัยการผลิตปัจจัยการผลิตที่มีการจัดหาจากส่วนราชการ ในบางครั้งมีปัญหาเกิดขึ้นหลายประการ เช่น ไม่สมบูรณ์ จำนวนไม่เพียงพอ เกิดปัญหาล่าช้า เป็นต้น เนื่องจากสาเหตุระเบียบและขั้นตอนการจัดทำงบประมาณ และระเบียบจัดซื้อซึ่งมีขั้นตอนและใช้เวลานาน และส่วนหนึ่งเกิดปัญหาในพื้นที่ เช่น เกิดปัญหาการปั่นราคาปัจจัยการผลิตและการตรวจสอบที่มาและราคาปัจจัยการผลิตบางชนิดล่าช้าหรือข้อมูลไม่ครบถ้วน เป็นต้น

2.7 การติดตามให้คำแนะนำและการตรวจสอบขาดการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานเป็นระยะๆ เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นในแต่ละพื้นที่ ไม่สามารถแก้ไขได้ทันเวลาที่ สหกรณ์ระดับอำเภอ (เกษตรอำเภอเป็นประธาน) ทำหน้าที่กำกับดูแลในระดับจังหวัดและอำเภอตามลำดับ

3. โครงการโคล้านครอบครัว

คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้กระทรวงการคลัง จัดตั้งบริษัทส่งเสริมเกษตรกรไทย จำกัด (สทท.) เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือเกษตรกรในด้านการจัดการการตลาด และการเงิน

เป็นรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2548 เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการสำคัญด้านการเกษตรโดยการจัดหาทุนในรูปแบบปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร (โครงการ โคล้านตัว) และช่วยบริหารจัดการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้เกษตรกรมีเทคนิคในการผลิต การแปรรูป และการตลาดที่เหมาะสม รวมทั้งช่วยเหลือเกษตรกรในการบริหารความเสี่ยงด้านต่างๆ มีโดยกระทรวงการคลังถือหุ้น 100% ทุนจดทะเบียน 1,000 ล้านบาท โดยมุ่งขับเคลื่อนธุรกิจโคเนื้อจากรากหญ้าสู่มาตรฐานสากลและให้ทาง ธ.ก.ส. เป็นผู้บริหารจัดการในส่วนของการจัดหาโคให้เกษตรกรเข้มแข็ง ซึ่งเงินในส่วนนี้จะเป็นสินเชื่อ และชำระคืนหลังจากจำหน่ายโคไปแล้วโดยเริ่มจัดซื้อและส่งมอบโคให้เกษตรกร ตั้งแต่วันที่ 22 ธันวาคม 2548 ถึงกันยายน 2549 เนื่องจากกรมปศุสัตว์ไม่ได้รับงบประมาณดำเนินโครงการฯ ปี 2550 บริษัทจึงไม่สามารถจัดหาโคเพื่อส่งมอบให้เกษตรกรต่อไปได้

สรุป

ผลจากการศึกษาสถานการณ์โคเนื้อของประเทศไทยสรุปได้ดังนี้

1. ประเทศไทยมีเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อประมาณ 7.4 แสนราย โคเนื้อ 4.3 ล้านตัว โดยเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2553 เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 7.04 ต่อปี และโคเนื้อลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 9.49 ต่อปี โดยโคเพศเมียลดลงเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 11.00 ต่อปี สำหรับสถานการณ์ด้านการผลิตโคเนื้อ ในปี 2557 ประเทศไทยผลิตโคเนื้อได้ 1.04 ล้านตัว หรือคิดเป็นร้อยละ 0.4 ของโลก โดยการผลิตโคเนื้อของไทยระหว่างปี 2553 - 2557 ลดลงในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 4.89 ต่อปี
2. สถานการณ์การตลาดโคเนื้อของไทย ความต้องการบริโภคโคเนื้อของไทยเพิ่มขึ้นในอัตราเพียงร้อยละ 0.40 ต่อปีในระหว่างปี 2553 - 2557 สำหรับปี 2557 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรคาดว่าจะมีปริมาณการบริโภคโคเนื้อ 1.26 ล้านตัว ในขณะที่ไทยผลิตโคเนื้อได้เพียง 1.04 ตัว ซึ่งหมายถึงปริมาณเนื้อโคสำหรับความต้องการบริโภคภายในประเทศยังขาดอยู่ประมาณ 2.2 แสนตัว สำหรับความต้องการด้านการนำเข้าและส่งออก ประเทศไทยมีการนำเข้าโคเนื้อมีชีวิตโดยเฉลี่ยประมาณปีละ 1.2 แสนตัว และนำเข้าเนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็งประมาณปีละ 8,000 ตัน หรือคิดเป็นโคมีชีวิตประมาณ 0.5 แสนตัวต่อปี ในขณะที่มีการส่งออกโคมีชีวิตไปยังประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉลี่ย 2 แสนตัวต่อปี ซึ่งเท่ากับว่าความต้องการส่งออกมากกว่าการนำเข้าอยู่ 0.3 แสนตัวต่อปี เมื่อรวมกับความต้องการบริโภคภายในประเทศแล้ว การผลิตโคเนื้อของประเทศไทยยังขาดอยู่ 2.5 แสนตัวต่อปี ในขณะที่สถานการณ์ด้านราคาโคเนื้อในช่วงปี 2553 ถึงปัจจุบัน เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ราคาโคมีชีวิตเพิ่มขึ้นจาก 43 บาทในปี 2553 เป็น 58 บาท ในปี 2555 และ 93 บาทในปี 2557 หรือเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัวภายในระยะเวลา 5 ปี

3. สถานการณ์ด้านการควบคุมป้องกันโรค โรคปากและเท้าเปื่อย (FMD) เป็นโรคติดต่อสำคัญที่เกิดขึ้นกับโคเนื้อ ประเทศไทยได้ประสานความร่วมมือในการควบคุมป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยกับองค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) โดยเฉพาะความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีเป้าหมายที่จะทำให้ประเทศในภูมิภาคปลอดจากโรคปากและเท้าเปื่อยโดยการใช้วัคซีนภายในปี 2563 โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีจำนวนครั้งการเกิดโรค อัตราการเกิดโรค อัตราการป่วย อัตราการตาย รวมถึงจำนวนสัตว์ที่ได้รับผลกระทบลดลงเรื่อยๆ สอดคล้องกับนโยบายและแผนยุทธศาสตร์เพื่อควบคุมป้องกันและกำจัด โรคปากและเท้าเปื่อยของกรมปศุสัตว์ โดยสำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักจัดทำกลยุทธ์ในการควบคุม โรคซึ่งมีโครงการสร้างพื้นที่ปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย การกำหนดพื้นที่ควบคุมโรคหรือ Zoning ที่ใช้เป็นมาตรการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการระบาดของโรคภายในประเทศ การเพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมการเคลื่อนย้ายและกักสัตว์ และการใช้วัคซีนในการป้องกันควบคุมโรค โดยมีเป้าหมายเพื่อกำจัดโรคนี้อให้หมดไปจากประเทศ

4. สถานการณ์ด้านการศึกษาวิจัยและพัฒนาโคเนื้อ ส่วนใหญ่บริบทของการศึกษาวิจัยจะเน้นในประเด็นที่สำคัญใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาสายพันธุ์ ด้านการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต (Productivity) ด้านการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน และด้านการแข่งขันจากภายนอกและการขยายโอกาสธุรกิจเนื้อโคของไทย สำหรับด้านการบริหารจัดการองค์กร มีการบริหารจัดการองค์กรใน 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบคณะผู้ปฏิบัติงานเป็นตัวแทนจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น คณะอนุกรรมการแผนฟื้นฟูการเกษตร คณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรระดับจังหวัดและอำเภอ รูปแบบโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.) โดยมีกรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมป่าไม้ กรมชลประทาน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นหน่วยงานหลัก และรูปแบบบริษัทหรือนิติบุคคล เฉพาะกิจ (Special Purpose Vehicle: SPV) เพื่อสนับสนุนธุรกิจการเกษตร ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ บริษัทส่งเสริมธุรกิจเกษตรกร (บริษัท สรท. หรือบริษัท SPV

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคเนื้อของประเทศ โดยได้สอบถามถึงแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมโคเนื้อในอดีตและปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรคของการพัฒนา แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาโคเนื้อในอนาคต และข้อเสนอแนะ เพื่อจะได้นำมากำหนดนโยบายการพัฒนาต่อไปในอนาคต ซึ่งข้อคิดเห็นต่างๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิมีผลโดยสรุปดังนี้

1. นายบัญชา อรุณเขต (ประธานสภาเกษตรกรจังหวัดอุตรดิตถ์)

ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1.1 ความคิดเห็นต่อแนวทางการส่งเสริมโคเนื้อในอดีตและปัจจุบัน

ในอดีตแนวทางส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อภาครัฐไม่ได้ให้ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงกำหนดแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ทำให้หลายโครงการไม่ประสบความสำเร็จ และสร้างปัญหาให้เกษตรกร เช่น โครงการแจกโคต่างๆ ที่ผ่านมา ส่วนในปัจจุบัน แนวทางการส่งเสริมภาครัฐเริ่มมีการให้เกษตรกรหรือผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงเข้าร่วมกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ของโครงการ หรือมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย

1.2 ปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาการเลี้ยงการค้าโคเนื้อ

1.2.1 ความรู้ของเกษตรกรไม่ครอบคลุมรอบด้านต่อการเลี้ยงโค

1.2.2 ทุนในการเลี้ยงไม่มีหรือมีน้อย ต้องใช้เงินกู้ที่มีดอกเบี้ยสูงมาลงทุน

ทำให้ไม่คุ้มค่างับลงทุนที่ต้องใช้ระยะเวลานาน

1.2.3 การส่งเสริมด้านการเลี้ยงโคของภาครัฐไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่

1.2.4 ขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อพัฒนาและการต่อรองเพื่อค้าขาย

1.2.5 กำหนดราคาเองไม่ได้

1.2.6 ขาดความรู้เรื่องตลาด หรือขาดระบบจัดการเรื่องของปลายน้ำ

1.3 เป้าประสงค์ที่คาดหวัง อยากเห็นการพัฒนาและส่งเสริมโคเนื้อในอนาคต

- 1.3.1 ให้ส่งเสริมเรื่องโคต้นน้ำอย่างจริงจัง
- 1.3.2 ให้ทุนเกษตรกรผู้สนใจในรูปแบบกลุ่มหรือสหกรณ์ที่มีดอกเบี้ยต่ำ
- 1.3.3 ให้มีการส่งเสริมความรู้เรื่องวิธีการเลี้ยงโคให้ครอบคลุมทุกเรื่อง
- 1.3.4 ฝึกอบรมวิธีผสมเทียม การทำคลอด การฉีดยา วัคซีน ฯลฯ เพื่อลด

ต้นทุนในการจ้าง

- 1.3.5 วิจัยเรื่องอาหารให้มีต้นทุนต่ำกว่าเดิม

1.4 ข้อเสนอแนะที่ต้องการผลักดันการพัฒนาและส่งเสริมโคเนื้อในอนาคต

- 1.4.1 เรื่องแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ
- 1.4.2 เรื่องแปรรูป (โรงงาน) ให้กลุ่มเกษตรกรได้ทำเอง
- 1.4.3 วิจัยและพัฒนาสายพันธุ์โคให้มีต้นทุนต่ำในการเลี้ยง
- 1.4.4 เรื่ององค์ความรู้ของเกษตรกรในการเลี้ยง
- 1.4.5 สร้างระบบป้องกันโรคของโคซาก โคเนื้อ และมีระบบตรวจสอบ

ชัดเจนทั้งในประเทศ และนำเข้าจากต่างประเทศ

2. ศ.ต.ท.อุทิศ เคะนะอ่อน (ประธานสหกรณ์การเลี้ยงปลูสัตว์ ทรป.กลาง

โพนยางคำ จำกัด)

2.1 ความเห็นต่อแนวทางการส่งเสริมโคเนื้อในอดีตและปัจจุบัน

- 2.1.1 ยังไม่แตกต่างจากในอดีตมากนัก
- 2.1.2 การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อยังไม่จริงจังและไม่ต่อเนื่อง ปล่อยให้เกษตรกรใช้วิธีการเดิมๆ ในการประกอบอาชีพนี้ ทำให้ได้ผลผลิตน้อย ส่งผลต่อคุณภาพเนื้อโคและรายได้ของเกษตรกรที่จะตามมา

2.2 ปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาการเลี้ยงการค้าโคเนื้อ

- 2.2.1 จำนวนของโคเนื้อในปัจจุบันน้อยลงมากจนขาดแคลน
- 2.2.2 พื้นที่ในการเลี้ยงลดลง ส่วนใหญ่ยังขาดหลักวิชาการที่ถูกต้อง
- 2.2.3 ความเอาใจใส่ของบุคลากร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ
- 2.2.4 รัฐควรทุ่มงบประมาณมาพัฒนาในด้านนี้อย่างจริงจังและติดตามผลทุกระยะ

2.3 เป้าประสงค์ที่คาดหวัง อยากเห็นการพัฒนาและส่งเสริมโคเนื้อในอนาคต

- 2.3.1 การลดต้นทุนในการผลิต (อาหารสัตว์ โคต้นน้ำ)
- 2.3.2 การเพิ่มผลผลิต (อัตราการเจริญเติบโตสูง)

2.3.3 ราคาของผลผลิตได้สูงกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2.4. ข้อเสนอแนะที่ต้องการผลักดันการพัฒนาและส่งเสริมโคเนื้อในอนาคต

2.4.1 ควรงดการส่งโคแม่พันธุ์ออกขายต่างประเทศโดยเด็ดขาด

2.4.2 บุคลากรหน่วยงานภาครัฐควรมีความจริงจังจริงจัง

2.4.3 พัฒนาคูณภาพโคเนื้อของไทยสู่สากลให้ได้ เพื่อรายได้และความยั่งยืน

ของผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทย

3. นายสุพจน์ บินยวบ (ประธานสหกรณ์โคขุนสระแก้ว นพท. จำกัด)

3.1. ความเห็นต่อแนวทางการส่งเสริมโคเนื้อในอดีตและปัจจุบัน

การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อเป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่ง ในอดีตโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อประสบความสำเร็จน้อย เพราะขาดเจ้าภาพรับผิดชอบ จึงได้เสนอแนวทางแก้ไขดังนี้

3.1.1 ให้กำหนดเขตส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ (เขตปลอดโรค)

3.1.2 ให้หาเจ้าภาพรับผิดชอบโครงการที่ชัดเจน โดยส่งเสริมผ่านระบบ

สหกรณ์กลุ่มเกษตรกร หรือวิสาหกิจชุมชน

3.1.3 กำหนดแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมพันธุ์กรรม การประกันราคา

รับซื้อ-ขายโคเนื้อ

3.1.4 กำหนดเป้าหมายของการตลาดให้ชัดเจน

3.1.5 เร่งดำเนินการตามนโยบายกรมปศุสัตว์คือการให้มีเลขหมายประจำตัว

สัตว์ (NID)

3.2. ปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาการเลี้ยงการค้าโคเนื้อ

ให้เร่งดำเนินการตามกฎหมายจัดการเนื้อลักลอบการนำเข้าจากต่างประเทศ “อินเดียที่ไม่มีคุณภาพ” และปัญหาอันมีสาเหตุเนื่องมาจาก

3.2.1 เกษตรกรขาดเงินทุน

3.2.2 เกษตรกรขาดความรู้ที่ถูกต้อง

3.2.3 การตลาดไม่สอดคล้องกับสถานการณ์

3.2.4 การซื้อ-ขายที่ขาดมาตรฐาน ไม่มีความเป็นธรรม

3.2.5 กฎระเบียบของภาครัฐที่ไม่ส่งเสริมต่อการพัฒนา

3.3. เป้าประสงค์ที่คาดหวังอยากเห็นการพัฒนาและส่งเสริมโคเนื้อในอนาคต

คือ เพิ่มแม่พันธุ์โคคุณภาพให้เพียงพอต่อการให้กำเนิดลูกโค เพื่อการบริโภคในประเทศและการส่งออกในกลุ่มประเทศ AEC โดยมีจำนวนแม่พันธุ์โคเนื้อไม่น้อยกว่า 5 ล้านตัว ภายในระยะเวลา 5 ปี (2558-2562)

3.4. ข้อเสนอแนะที่ต้องการผลักดันด้านการพัฒนาและส่งเสริมโคเนื้อในอนาคต

ต้องรีบดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

3.4.1 กำหนดทิศทางการพัฒนาและส่งเสริมให้ชัดเจน โดยเฉพาะด้าน พันธุกรรม ต้องได้รับการรับรองและประกาศจากหน่วยงานภาครัฐ

3.4.2 การกำหนดมาตรฐานการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

3.4.3 กำหนดแนวทางและวิธีการสนับสนุนให้แก่เกษตรกรในรูปแบบ “ทำดี ต้องได้ดี”

3.4.4 แก้ไขกฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาการส่งเสริม

4. นายพงษ์ชัย ภูพิพัฒนา (ผู้จัดการบริษัทนอร์ทเทิร์นฟาร์ม) ผู้ดำเนินธุรกิจโคขุนครบวงจรในจังหวัดเชียงใหม่)

บริษัทนอร์ทเทิร์นฟาร์มเป็นบริษัทที่ริเริ่มดำเนินธุรกิจโคขุนครบวงจรในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ดังนี้

4.1. ความเห็นต่อแนวทางการส่งเสริมโคเนื้อในอดีตและปัจจุบัน

การผลิตโคเนื้อที่มีระยะเวลาที่ยาวนานกว่าการผลิตปศุสัตว์อื่น ต้องการแนวทางหรือแผนการส่งเสริมที่ชัดเจนที่มีความต่อเนื่อง ในระยะเวลาที่นานกว่า 3-5 ปี และมีการควบคุมแผน กำหนดมาตรฐานที่ชัดเจนในแต่ละขั้นตอนการผลิต ควบคุมปริมาณการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยใช้ข้อมูลปริมาณความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์และการตลาดเป็นพื้นฐานของการส่งเสริมการผลิต

4.2 ปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาการเลี้ยงการค้าโคเนื้อ

ขาดการประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้ผลิต ผู้เลี้ยงต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และผู้ค้าปลีก ทำให้ผู้เลี้ยงขาดทุน ผู้บริโภค บริโภคเนื้อที่มีราคาสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดผู้ค้าเก็งกำไรจำนวนมาก ไม่มีการควบคุมปริมาณการส่งออกจำหน่าย ตามช่วงเวลาที่ผลผลิตสูง ทำให้เกิดการขาดทุน จนไม่มีผู้เลี้ยง และเนื้อราคาสูงจนผู้บริโภคบริโภคไม่ได้ เกิดขึ้นในปัจจุบัน

4.3 เป้าประสงค์ที่คาดหวังอยากเห็นการพัฒนาและส่งเสริมโคเนื้อในอนาคต

มีองค์กรหรือศูนย์กลางกำกับการผลิต กำหนดมาตรฐานการผลิต ราคากลาง เกรดคุณภาพเนื้อที่สามารถจำหน่ายได้ เมื่อมีการค้าขายในระบบการตลาดที่รัฐกับผู้เลี้ยงสามารถ

ควบคุมเนื้อที่ไม่ได้มาตรฐาน การควบคุมการส่งออกโคมีชีวิต มีการส่งเสริมและจูงใจให้เลี้ยงโค เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในประเทศ และลดการขาดแคลน

4.4. ข้อเสนอแนะที่ต้องการผลักดันการพัฒนาและส่งเสริมโคเนื้อในอนาคต

โดยองค์กรกลาง กำหนดมาตรฐาน ปริมาณการผลิต ราคากลาง วางแผน ส่งเสริมการผลิต การจำหน่าย ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในระยะเวลา 3-5 ปี เนื้อโคที่จัดจำหน่ายได้ ต้องผ่านมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดขึ้นเพื่อความยุติธรรมกับผู้ที่ค้าขายตามมาตรฐาน

5. นายสมพร วัฒนใหญ่ (รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี)

ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการผลิตโคเนื้อของไทย และทิศทางการพัฒนา ดังนี้

5.1. ปัญหาในการผลิตโคเนื้อของไทย มีหลายปัจจัย ได้แก่

5.1.1 ขาดแคลนพันธุ์โคเนื้อโดยเฉพาะแม่พันธุ์สำหรับการผลิตโคเนื้อคุณภาพ

5.1.2 ขาดแคลนวัคซีนบางชนิด เช่น โรคคอบวม ในบางช่วงเวลาที่เกิดการระบาดของโรค

5.1.3 ขาดโรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะในบางพื้นที่ที่มีการผลิตโคเนื้อคุณภาพ ส่งผลให้เนื้อโคที่ผลิตได้ไม่สามารถขายในตลาดเนื้อโคระดับสูงได้

5.1.4 ต้นทุนทางด้านโลจิสติกสูง ซึ่งเป็นผลมาจากการขาดการบูรณาการและการวางแผนในการผลิตให้ครบวงจร ทำให้การขนส่งโคเนื้อไม่เป็นระบบ และสืบเนื่องจากการขาดโรงฆ่ามาตรฐานในพื้นที่ ดังนั้น เนื้อโคคุณภาพที่ผลิตได้จะต้องมีการขนส่งเพื่อเข้าโรงฆ่ามาตรฐานที่ตั้งอยู่ไกล

5.1.5 ต้นทุนค่าอาหารสัตว์สูง

5.2. ทิศทางการพัฒนา ควรมีการส่งเสริมจากภาครัฐร่วมกับภาคเอกชน ดังนี้

5.2.1 ส่งเสริมและสร้างองค์ความรู้ให้เกษตรกรเลี้ยงโคแม่พันธุ์อย่างมีประสิทธิภาพ ให้โคแม่พันธุ์สามารถให้ลูกตัวแรกได้เมื่ออายุ 2 ปี และจัดการให้แม่โคให้ลูกได้อย่างน้อยปีละ 1 ตัว

5.2.2 หารูปแบบการเลี้ยงโคโดยการจัดการอาหารสัตว์ที่ดีและเหมาะสมที่สุด เพื่อช่วยให้เกษตรกรใช้เวลาในการเลี้ยงแต่ละวันน้อยที่สุด เพื่อลดต้นทุน

5.2.3 ส่งเสริมพัฒนาากลุ่มผู้เลี้ยงโคที่เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้สูงและดำเนินธุรกิจอย่างครบวงจร (From Farm to customer) โดยในกลุ่มควรมีนักการตลาดที่มีความสามารถด้านการจำหน่าย และเจรจาต่อรองกับตลาดได้ ทั้งในและต่างประเทศ

5.2.4 ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มจากเนื้อโค หนัง และผลพลอยได้อื่นๆ

5.2.5 สร้างฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องและผู้เกี่ยวข้องสามารถใช้ประโยชน์ได้จริง เข้าถึงง่าย รวดเร็ว ชัดเจน และเป็นข้อมูลที่ต้องการ

5.2.6 สร้างมูลค่าเพิ่มของโคเนื้อพื้นเมือง สร้างความเชื่อมั่นของผู้บริโภคถึงความปลอดภัยในการบริโภคเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ต่างๆ รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการสร้างคุณค่าของเนื้อโค

5.2.7 สนับสนุนการตอบสนองของตลาดที่มีศักยภาพ

6. นายสว่าง อังกูโร (ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมและพัฒนาโคเนื้อกรมปศุสัตว์)

ได้แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาตลาดโคเนื้อในอาเซียน พบว่า ในอาเซียนทั้งหมด 10 ประเทศ มีประชากรทั้งหมดอยู่ประมาณ 600 ล้านคน ผู้บริโภคเนื้อในอาเซียนมีประมาณร้อยละ 50 หรือคิดเป็นประชากรประมาณ 300 ล้านคนของอาเซียนที่เป็นผู้บริโภคเนื้อ ดังนั้นจึงถือว่าเป็นตลาดที่ค่อนข้างใหญ่มาก และจากสถิติปริมาณโคเนื้อของอาเซียน พบว่า พม่า เป็นประเทศที่มีปริมาณโคเนื้อสูงที่สุดในอาเซียน แต่พม่าไม่มีศักยภาพในการผลิตโคคุณภาพเข้าสู่โรงฆ่า ตลาดโคเนื้อที่น่าสนใจที่สุดมีอยู่ 2 ประเทศด้วยกัน คือ ประเทศเวียดนามและประเทศจีน ที่มีปริมาณการบริโภคโคเนื้อสูงสุด

6.1 ข้อได้เปรียบของประเทศไทยในการผลิตโคเนื้อ

6.1.1 คนไทยมีประสบการณ์และความชำนาญการเลี้ยงโคคุณภาพสูงกว่าประเทศอื่นในอาเซียน

6.1.2 ไทยมีความหลากหลายทางด้านสายพันธุ์ มีสายพันธุ์ดีในประเทศ และมีความสามารถในการปรับปรุงสายพันธุ์สูง

6.1.3 ไทยมีเทคโนโลยีด้านการเลี้ยงโคเนื้อที่พร้อมหลายๆ ด้าน ได้แก่

6.1.3.1 เทคโนโลยีการจัดการเลี้ยงดูโคเนื้อ

6.1.3.2 เทคโนโลยีการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อโดยวิธีการผสมเทียม ย้ายฝากตัวอ่อน และโคลนนิ่ง

6.1.3.3 เทคโนโลยีด้านการผลิตวัคซีนป้องกันโรคระบาด

6.1.3.4 มีห้องปฏิบัติการที่ได้มาตรฐาน ทั้งด้านการ โรคสัตว์ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ และอาหารสัตว์ และเป็นห้องปฏิบัติการที่ได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ

6.1.3.5 มีนักวิชาการด้านโคเนื้อ ที่มีความรู้ และความสามารถสูง

6.1.3.6 มีการกำหนดมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ

6.1.3.7 การสนับสนุนของภาครัฐที่สนับสนุนให้เกษตรกรสามารถผลิตโคเนื้อในด้านต่างๆ เช่น ด้านวัคซีน และการผสมเทียมโคเนื้อ บริการให้เกษตรกรรายย่อยโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

6.1.3.8 ประเทศไทยยังมีโครงสร้างการคมนาคมขนส่งที่พร้อมจะเป็นศูนย์การนำเข้าและส่งออก ทั้งโคเนื้อมีชีวิต และเนื้อโคในอาเซียน

6.1.4 ข้อได้เปรียบในการจัดการด้านตลาดเนื้อโคไทยสู่ AEC

6.1.4.1 มีตลาดกลางให้ลูกค้าเข้ามาเลือกซื้อโคได้

6.1.4.2 มีการอำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายข้ามแดน

6.1.4.3 มีโคเนื้อจากฟาร์มที่ได้รับมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ

6.1.4.4 มีโรงฆ่าสัตว์ที่ได้รับมาตรฐานการส่งออก และระบบฮาลาล

6.1.4.5 ระบบการจัดเก็บรวบรวมและกระจายสินค้า (Logistic) ที่ได้มาตรฐาน

6.1.4.6 มีการตัดแต่งที่ได้มาตรฐานสากล

6.1.4.7 มีระบบการตรวจสอบย้อนกลับ

6.1.4.7 มีระบบหีบห่อที่ได้มาตรฐาน

6.1.4.8 คุณภาพของโคเนื้อคงที่ด้วยระบบการจัดการ

6.1.4.9 มีการจัดวางระบบ Supply chain ได้ต่อเนื่อง

6.1.5 ไทยมีพันธุ์โคที่ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศร้อนชื้น ได้แก่ โคพันธุ์ไทยบราห์มัน โคพันธุ์กำแพงแสน โคพันธุ์ตาก โคพันธุ์กบินทร์บุรี และอื่นๆ

6.1.6 ไทยมีความพร้อมในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเนื้อโคพร้อมบริโภค ได้แก่ ร้านขายเนื้อ (Butcher shop) ร้านสุกี้ ร้านชาบู และร้านปิ้ง-ย่างต่างๆ

6.2 การเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในตลาด AEC

6.2.1 ประเทศไทยต้องมองหาคู่ค้าในตลาด AEC เตรียมตัวสร้างเครือข่ายโคเนื้อในอาเซียน มีการสร้างบุคลากรนักการตลาดโคเนื้อและเนื้อโคไทยที่มีความพร้อมทางด้านภาษา การเจรจาต่อรอง และรอบรู้เรื่องการตลาด AEC

6.2.2 มีการรวมตัวของผู้ค้าส่งออก เพื่อกำหนดราคาขาย

- 6.2.3 กำหนดโควตาการส่งออก ขยายการลงทุนธุรกิจโคเนื้อในต่างประเทศ
- 6.2.4 สร้างแบรนด์เนื้อโคไทยในตลาด AEC ต้องมีความปลอดภัย เปิดเผยข้อมูลการผลิต รหัสประจำตัวสัตว์ สนับสนุนการจัดงานแสดงสินค้า (Event) ทางด้านเนื้อโคในประเทศ AEC มีระบบตรวจสอบย้อนกลับ มาตรฐานต่างๆ คุณภาพเนื้อโคขุนของไทย
- 6.2.5 ไม่มีข้อขัดแย้งทางการเมืองกับกลุ่มประเทศมุสลิม ทำให้มีโอกาสส่งออกเนื้อโคได้ทั่วโลก

6.3. เกษตรกรต้องมีการปรับตัว ดังนี้

- 6.3.1 ต้องศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ
- 6.3.2 ต้องรวมตัวเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์
- 6.3.3 ต้องเก็บรักษาแม่พันธุ์ดีไว้ขยายพันธุ์
- 6.3.4 ให้ความสำคัญด้านการปรับปรุงพันธุ์
- 6.3.5 ต้องฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาด ป้องกันและตรวจโรคประจำ
- 6.3.6 ต้องมีการปลูกหญ้าคุณภาพสูงในพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด
- 6.3.7 การจัดทำเบอร์หู (National Identify)
- 6.3.8 พัฒนาฟาร์มเข้าสู่ระบบมาตรฐาน
- 6.3.9 นำมูลโคไปใช้ทำปุ๋ยคอก หรือแก๊สชีวภาพ
- 6.3.10 มีการจดบันทึกรายรับ รายจ่าย

แนวโน้มปริมาณโคเนื้อในปัจจุบันและอนาคต

1. ปริมาณโคเนื้อในปัจจุบัน

จากข้อมูลสถิติกรมปศุสัตว์ ปี 2557 ประเทศไทยมีการเลี้ยงโคเนื้อจำนวน 4.31 ล้านตัว แบ่งเป็นโคพื้นเมือง/ลูกผสม 2.76 ล้านตัว (ร้อยละ 64.13) โคพันธุ์/ลูกผสม 1.38 ล้านตัว (ร้อยละ 32.18) และโคขุน 0.16 ล้านตัว (ร้อยละ 3.69) มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อประมาณ 7.45 แสนครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ปศุสัตว์เขต 3 และเขต 4) มีจำนวนโคเนื้อมากที่สุดประมาณ 2 ล้านตัว (ร้อยละ 48) รองลงมา คือ ภาคกลาง 0.95 ล้านตัว (ร้อยละ 22) ภาคเหนือ 0.7 ล้านตัว (ร้อยละ 16) และภาคใต้ 0.56 ล้านตัว (ร้อยละ 14) โคพื้นเมืองเลี้ยงมากที่สุดในจังหวัด สุรินทร์ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ เชียงใหม่ และบุรีรัมย์ โคพันธุ์และโคลูกผสมเลี้ยงกันมากที่จังหวัด นครราชสีมา ขอนแก่น สกลนคร สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี ส่วนโคขุนเลี้ยงกันมากที่จังหวัด กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี และนครปฐม

ในช่วงปี 2548-2552 จำนวนโคเนื้อในประเทศอยู่ในช่วง 7 - 9 ล้านตัว โดยเป็นผลจากวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศในปี 2540 มีการเคลื่อนย้ายแรงงานกลับเข้าสู่ภาคเกษตร ทำให้การเลี้ยงโคเพิ่มขึ้น แต่นับตั้งแต่ปี 2551 เป็นต้นมา จำนวนโคเนื้อในประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง จาก 9.1 ล้านตัว ในปี 2551 ลดลงเป็น 6.5 ล้านตัว ในปี 2554 และเหลือเพียง 4.3 ล้านตัวในปี 2557 ทั้งนี้เนื่องจากโครงการ “โคล้านตัว” ในสมัยรัฐบาลพรรคไทยรักไทยได้เริ่มไว้ในช่วงปี 2549-2551 ล้มเหลว มีการซื้อโคและกักตุนโคเพื่อเก็งกำไรมาก่อนหน้าที่โครงการจะเริ่ม เมื่อโครงการล้มเหลวจึงมีการเลิกเลี้ยงกันเป็นจำนวนมาก ประกอบกับระหว่างปี 2553-2557 การผลิตโคเนื้อของประเทศลดลงอีกในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 4.89 ต่อปี เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อกว่าร้อยละ 50 หันไปปลูกพืชชนิดอื่นที่ได้ผลตอบแทนดีกว่า เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา เป็นต้น และเกษตรกรบางส่วนมีการขายโคเนื้อออกไป ในขณะที่เดียวกันก็มีการส่งออกโคเนื้อจำนวนมากไปยังประเทศเพื่อนบ้านอีกปีละไม่ต่ำกว่า 2 แสนตัว โดยประเทศเพื่อนบ้านที่สำคัญได้แก่ ประเทศจีน เวียดนาม ลาว และกัมพูชานำเข้าโคเนื้อมีชีวิตจากประเทศไทยมากที่สุด เนื่องจากราคาโคของประเทศเพื่อนบ้านสูงกว่าจึงมากกว่านำเข้าในไทย ส่งผลให้ราคาโคมีชีวิตเพิ่มขึ้นจาก 43 บาทในปี 2553 เป็น 58 บาท ในปี 2555 และ 93 บาทในปี 2557 หรือเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัวภายในระยะเวลา 5 ปี ซึ่งมีผลต่อราคาเนื้อโคชำแหละ (เนื้อสะโพก) ในปี 2553 จาก 127 บาท เป็น 210 บาทต่อกิโลกรัมในปี 2557 โดยจะเห็นได้ว่าราคาเนื้อโคตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปี 2553 ก่อนข้างคองที่ตลอดมาโดยมีราคาเนื้อโคชำแหละเฉลี่ยอยู่ที่ 127 บาทต่อกิโลกรัม ดังนั้น การที่ราคาเนื้อโคเพิ่มขึ้นอย่างมากในระหว่างปี 2554 – 2557 เกิดจากการขาดแคลนโคเนื้อเข้าโรงฆ่าภายในประเทศเพราะภายหลังการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ในปี 2553 ประเทศลาว เวียดนาม และกัมพูชาเป็นตลาดที่มีความต้องการบริโภคเนื้อโคเพิ่มขึ้นเนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทำให้ไทยมีโอกาสส่งออกโคเนื้อไปยังประเทศดังกล่าว นอกเหนือจากเดิมที่เคยส่งออกไปยังประเทศมาเลเซียเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้ราคาเนื้อโคในประเทศสูงขึ้น ทั้งนี้เพราะการผลิตโคเนื้อภายในประเทศค่อนข้างคงที่มาตลอดในขณะที่ปริมาณที่เคยนำเข้าจากประเทศพม่าลดลง

ตารางที่ 4-1 จำนวนโคเนื้อและผลผลิตโคเนื้อของไทย ปี 2548 - 2557

ปี	โคเนื้อทั้งหมด		ผลผลิตโคเนื้อ	
	จำนวน (ตัว)	อัตราเพิ่ม (%)	จำนวน (ตัว)	อัตราเพิ่ม (%)
2548	7,796,272		1,506,548	
2549	8,036,057	3.08	1,617,221	7.35
2550	8,848,392	10.11	1,771,745	9.55
2551	9,112,093	2.98	1,820,199	2.73
2552	8,595,428	-5.67	1,729,529	-4.98
2553	6,426,853	-25.23	1,267,911	-26.69
2554	6,583,106	2.43	1,182,696	-6.72
2555	6,333,816	-3.79	1,378,986	16.60
2556	4,530,915	-28.46	1,063,247	-22.90
2557	4,312,408	-4.82	1,037,625	-2.41

ที่มา : กรมปศุสัตว์

2. แนวโน้มปริมาณโคเนื้อในอนาคต

จากข้อมูลการศึกษาความต้องการโคเนื้อและเนื้อโคของไทยจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ในปี 2557 คาดว่าจะมีปริมาณการบริโภคโคเนื้อ 1.26 ล้านตัว ในขณะที่การผลิตโคเนื้อของประเทศอยู่ที่ 1.04 ล้านตัว ดังนั้น ปริมาณเนื้อโคสำหรับความต้องการบริโภคภายในประเทศยังขาดอยู่ประมาณ 2.2 แสนตัวต่อปี สำหรับความต้องการในการนำเข้า-ส่งออก ประเทศไทยมีการนำเข้าโคมีชีวิตโดยเฉลี่ย 1.2 แสนตัวต่อปี และนำเข้าในลักษณะของเนื้อโคแช่แข็งโดยเฉลี่ย 8,000 ตันต่อปี หรือคิดเป็นโคมีชีวิตประมาณ 0.5 แสนตัวต่อปี ในขณะที่มีการส่งออกโคมีชีวิตไปยังประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉลี่ย 2 แสนตัวต่อปี ซึ่งเท่ากับว่าความต้องการส่งออกเนื้อโคยังขาดอยู่ 0.3 แสนตัวต่อปี เมื่อรวมกับความต้องการบริโภคภายในประเทศแล้ว ประเทศไทยยังขาดอยู่ 2.5 แสนตัวต่อปี

เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาพยากรณ์แนวโน้มปริมาณโคเนื้อและผลผลิตโคเนื้อของไทยในอีก 10 ปีข้างหน้า (ปี 2558 – 2567) พบว่า หากภาครัฐไม่มีมาตรการหรือโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้ออย่างเป็นรูปธรรมและมุ่งแก้ไขปัญหาคาขาดแคลนโคเนื้ออย่างจริงจังแล้ว คาดว่าจำนวนโคเนื้อทั้งหมดของประเทศจะลดลงเหลือ 3.6 ล้านตัวในปี 2562 และคงเหลือ 3 ล้านตัวในปี 2567 เนื่องจากแม่โคฐานการผลิตลดจำนวนลงทุกปี ทำให้ผลผลิตโคเนื้อในแต่ละปีลดลงอย่าง

ต่อเนื่องตามลำดับ จากปี 2557 ที่มีผลผลิตโคเนื้อ 1 ล้านตัวต่อปี ลดลงเหลือ 7 แสนตัวต่อปี ในปี 2567 ในขณะที่ความต้องการบริโภคภายในประเทศและต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นทุกปีจากจำนวนประชากรและจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เพิ่มขึ้น และสถานการณ์การผลิตโคเนื้อของประเทศเพื่อนบ้านมีแนวโน้มชะลอตัวเช่นเดียวกับประเทศไทย

ตารางที่ 4-2 แนวโน้มประมาณโคเนื้อและผลผลิตโคเนื้อของไทยในอนาคต (ปี 2557 – 2567)

ปี	โคเนื้อทั้งหมด (ตัว)	ผลผลิตโคเนื้อ (ตัว)
2557	4,312,408	1,037,625
2558	4,172,255	959,619
2559	4,036,656	928,431
2560	3,905,465	898,257
2561	3,778,538	869,064
2562	3,655,735	840,819
2563	3,536,924	813,492
2564	3,421,974	787,054
2565	3,310,759	761,475
2566	3,203,160	736,727
2567	3,099,057	712,783

ที่มา : กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์

เงื่อนไขปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง

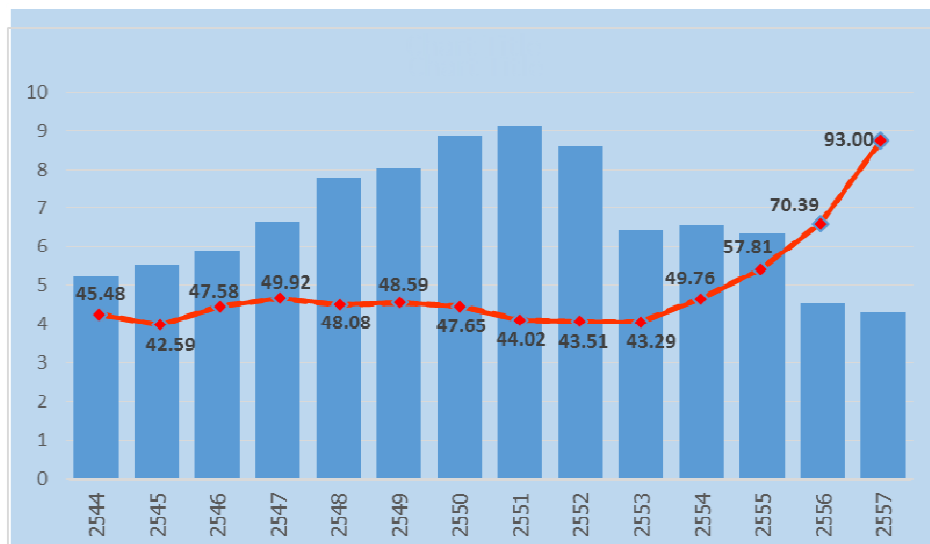
การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการลดจำนวนลงของโคเนื้อไทยตั้งแต่ปี 2552 – 2557 ในครั้งนี้ได้ใช้ข้อมูลแบบทศนิยม ประกอบด้วย ปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรไทย ราคาโคเนื้อมีชีวิตและราคาเนื้อโคชำแหละ ข้อมูลต้นทุนการผลิต พื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ค่าจ้างแรงงาน และราคาผลผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดอื่น โดยข้อมูลที่น่ามาใช้เป็นข้อมูลรายปีตั้งแต่ปี 2552 ถึง 2557 แหล่งข้อมูลจากกรมปศุสัตว์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงแรงงาน และกระทรวงพาณิชย์ ประกอบกับข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในแวดวงโคเนื้อ เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคเนื้อ

ผลการศึกษสามารถสรุปปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคเนื้อ และส่งผลกระทบต่อ การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของปริมาณโคเนื้อของไทยได้ดังนี้

1. ราคาโคเนื้อ

จากการสำรวจราคาโคเนื้อของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรและกรมการค้า ภายใน ในช่วงปี 2544 ถึง 2553 พบว่า ราคาโคเนื้อมีชีวิตค่อนข้างคงที่ มาโดยตลอดตั้งแต่ปี 2544 – 2553 โดยมีราคาอยู่ระหว่าง 43 – 48 บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่ปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2544 – 2552 จากจำนวนโคเนื้อประมาณ 5 ล้านตัว ในปี 2544 เพิ่มขึ้นเป็น 8.6 ล้านตัว ในปี 2552 โดยในปี 2551 เป็นปีที่มีจำนวนการเลี้ยงโคเนื้อสูงสุด คือ 9.1 ล้านตัว ทั้งนี้ เนื่องมาจาก โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของภาครัฐ ได้แก่ โครงการโคล้านครอบครัวที่เริ่มดำเนินการในปี 2549 – 2551 หลังจากที่ไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้ สาเหตุประการหนึ่งเนื่องจากผลตอบแทนในการเลี้ยงโคที่เกษตรกรได้รับตามโครงการอยู่ในระดับต่ำหรือขาดทุน เพราะสถานการณ์ราคาโคมีชีวิตในปี 2550 ตกต่ำ และราคามีแนวโน้มที่จะลดลงไป อีก เกษตรกรจึงเลิกเลี้ยงและขายโคหันไปประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้านพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นที่ สร้างรายได้และผลตอบแทนที่ดีและเร็วกว่า

แผนภาพที่ 4-1 จำนวนโคเนื้อและราคาโคเนื้อมีชีวิต ระหว่างปี 2544 - 2557

ที่มา : กรมปศุสัตว์

หลังจากสถานการณ์ราคาโคตกต่ำในช่วงปี 2550 – 2553 ราคาโคเนื้อมีชีวิตได้เพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมากตั้งแต่ปี 2554 จนถึงปัจจุบัน โดยในปี 2554 ราคาเพิ่มขึ้นเป็น 50 บาทต่อกิโลกรัม และในปี 2556 เพิ่มขึ้นเป็น 70 บาทต่อกิโลกรัม ปี 2557 เพิ่มขึ้นเป็น 93 บาทต่อกิโลกรัม

และจนถึงปัจจุบันปี 2558 (มกราคม – พฤษภาคม) ราคาโคเนื้อโดยเฉลี่ยสูงถึง 105.78 บาทต่อกิโลกรัม (กรมปศุสัตว์, 2558) เนื่องจากเกิดสภาวะขาดแคลนโคเนื้อเนื่องจากความต้องการบริโภคและส่งออกที่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่เกษตรกรเลิกเลี้ยงหันไปประกอบอาชีพ ถึงแม้ว่าราคาจะจูงใจให้เกษตรกรกลับมาเลี้ยงโคเนื้อมากขึ้น แต่เนื่องจากราคาโคแม่พันธุ์ที่เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ทำให้ต้นทุนในการเลี้ยงเพิ่มสูงขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีเงินลงทุนในการซื้อโคแม่พันธุ์ ประกอบกับรอบการผลิตที่ใช้ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวนเกษตรกรและโคเนื้อจึงลดลงอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2553 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน จากจำนวนโค 8.6 ล้านตัวในปี 2552 ลดลงเป็น 6.4 ล้านตัวในปี 2553 และลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2557 เหลือจำนวนโคเพียง 4.3 ล้านตัว

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าราคาโคเนื้อเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ทั้งด้านจูงใจให้เกิดความต้องการเลี้ยงและส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของภาครัฐ ดังจะเห็นได้จากโครงการโคเนื้ออีสานเขียวและโครงการโคล้านครอบครัวที่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากเกิดสภาวะราคาโคตกต่ำ ส่งผลกระทบต่อรายได้และเกษตรกรขาดแรงจูงใจที่จะเลี้ยง ทั้งนี้ ปัจจัยด้านราคาโคเนื้อนอกจากเป็นแรงจูงใจแล้วยังเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมการเลี้ยงด้วยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย เนื่องจากต้นทุนแม่โคพันธุ์ดีเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ผลตอบแทนที่จะได้รับไม่ทันต่อการลงทุนและภาระดอกเบี้ยที่เกิดขึ้น

2. ต้นทุนการผลิต

ระบบการผลิตโคเนื้อของไทยแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ตามลักษณะของตลาดโคเนื้อ ได้แก่

2.1 การเลี้ยงโคเนื้อสำหรับตลาดโคเนื้อคุณภาพสูง

ซึ่งเน้นความนุ่มและการมีไขมันแทรกในเนื้อ ได้แก่ เนื้อโคขุนโพนย่างคำ (Thai-French Beef) เนื้อโคขุนกำแพงแสน (KU Beef) เนื้อโคขุนสหกรณ์เครือข่าย (Max Beef) และเนื้อโคขุนหนองสูง ซึ่งปัจจุบันมีส่วนแบ่งทางการตลาดในประเทศไม่มาก เพียงร้อยละ 3 ของความต้องการบริโภคภายในประเทศ แต่มีอัตราการขยายตัวของตลาดสูงถึงร้อยละ 15 เนื้อโคส่วนใหญ่มาจากโคเนื้อลูกผสมระดับเลือดโคยุโรปสูงกว่าร้อยละ 50 ได้แก่ พันธุ์ชาร์โรเลส์ พันธุ์ลิมูซิน พันธุ์ซิมเมนทอล เป็นการเลี้ยงแบบขังคอก (อินโรง) นาน 10-14 เดือน เลี้ยงด้วยอาหารข้น และอาหารหยาบ ได้แก่ ฟาง หญ้าสด หญ้าหมัก ตลอดจนของเหลือหรือผลพลอยได้ทางการเกษตร เช่น ยอดอ้อย เหง้าสับปะรด ต้นข้าวโพดที่เหลือจากการเก็บฝักและผลพลอยได้จากโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น กากมันสำปะหลัง เปลือกสับปะรด กากเบียร์ กากปาล์ม และกากน้ำตาล เป็นต้น

เกษตรกรที่เลี้ยงแบบนี่ที่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของสหกรณ์เพราะการเลี้ยงต้องใช้ระยะเวลาาน เงินทุนสูงและต้องมีตลาดที่แน่นอน

2.2 การเลี้ยงโคเนื้อสำหรับตลาดเนื้อโคขุนคุณภาพปานกลาง

ส่วนใหญ่เลี้ยงโดยเกษตรกรที่มีเงินทุน เป็นการเลี้ยงแบบขังคอกเช่นกัน ระยะเวลาขุนสั้นกว่า เพียง 3-5 เดือน โดยเริ่มขุนจากโคกลางน้ำที่มีน้ำหนักตัวประมาณ 300 กก. เป็นโคลูกผสมบราห์มันเลือดสูง และมีบางส่วนเป็นชาร์โรเลส์เลือดต่ำผสมอยู่บ้าง เน้นการขุนด้วยอาหารข้น และอาหารหยาบที่เป็นผลพลอยได้ทางการเกษตรและโรงงานแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรเช่นเดียวกับการขุนโคทั่วๆ ไป คุณภาพเนื้อที่ได้มีความนุ่มปานกลางและไม่มีไขมันแทรก มีการทำตลาดโดยพ่อค้าคนกลางหรือโดยเกษตรกรที่มีเงินทุนสูงมีโรงฆ่าของตนเอง

2.3 การเลี้ยงโคเพื่อตลาดล่าง เป็นเนื้อโคที่ไม่กำหนดคุณภาพรวมถึงเนื้อควาย

ส่วนใหญ่มาจากโคลูกผสมระหว่างพันธุ์พื้นเมืองและบราห์มัน โคพื้นเมืองโคแก่มียุมากหรือคัดทิ้งนำมาเลี้ยงด้วยอาหารหยาบและอาหารข้นแบบไม่ต่อเนื่องให้กินบ้างไม่ให้บ้างเป็นเวลาสั้น 2-3 เดือน แต่หากเป็นโคพื้นเมืองส่วนใหญ่จะถูกเลี้ยงแบบปล่อยให้หากินในทุ่งหญ้าธรรมชาติ เป็นการเกษตรยังชีพเลี้ยงตามสภาพ ฤดูฝนกินหญ้า สมุนไพร หญ้าสดตามที่สาธารณะ ฤดูแล้งกินฟางข้าว ตอซังจากนาข้าว ทั้งนี้โคพื้นเมืองมีรูปแบบการเลี้ยงแตกต่างกันตามสภาพภูมิประเทศ เช่น เลี้ยงในพื้นที่ป่าชุมชน เลี้ยงปล่อยบนภูเขา เลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย เป็นการเลี้ยงเพื่อเสริมรายได้ เพื่อการออมทรัพย์ และเพื่อใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์

จากการศึกษาของกลุ่มวิจัยและพัฒนาระบบฟาร์มปศุสัตว์ (โคเนื้อ) กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์ ได้ศึกษาดันทุนการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกจำหน่าย ปรากฏผลดังนี้

1. การเลี้ยงแม่โคพันธุ์พื้นเมืองเพื่อผลิตลูกจำหน่าย โดยกำหนดสมมุติฐานว่าเกษตรกรซื้อโคสาวหรือแม่โคมาเลี้ยง ทำการผสมพันธุ์ แม่โคมีระยะห่างการให้ลูก 369 วัน (กองบำรุงพันธุ์สัตว์, 2541) ผลการคำนวณปรากฏว่า กรณีเกษตรกรเลี้ยงโคด้วยหญ้าสดเสริมด้วยอาหารข้น จะมีต้นทุนการผลิตลูกโคประมาณ 10,231 บาทต่อตัว หรือคิดเป็น 85 บาทต่อกิโลกรัม กรณีเกษตรกรเลี้ยงโคด้วยหญ้าสดเพียงอย่างเดียว จะมีต้นทุนการผลิตลูกโคประมาณ 9,677 บาทต่อตัว หรือคิดเป็น 80 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนกรณีเกษตรกรเลี้ยงโคแบบไล่ต้อนกินหญ้าธรรมชาติตามทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะ จะมีต้นทุนการผลิตลูกโคประมาณ 8,755 บาทต่อตัว หรือคิดเป็น 73 บาทต่อกิโลกรัม (รายละเอียดตามตารางที่ 4.3)

2. การเลี้ยงแม่โคพันธุ์ลูกผสมบราห์มันเพื่อผลิตลูกจำหน่าย โดยกำหนดสมมุติฐานว่าเกษตรกรซื้อโคสาวหรือแม่โคมาเลี้ยง ทำการผสมพันธุ์ แม่โคมีระยะห่างการให้ลูก 469 วัน (กองบำรุงพันธุ์สัตว์, 2541) ผลการคำนวณปรากฏว่า กรณีเกษตรกรเลี้ยงโคด้วยหญ้าสดเสริมด้วยอาหาร

ชั้น จะมีต้นทุนการผลิตลูกโคประมาณ 20,180 บาทต่อตัว หรือคิดเป็น 101 บาทต่อกิโลกรัม กรณีเกษตรกรเลี้ยงโคด้วยหญ้าสดเพียงอย่างเดียว จะมีต้นทุนการผลิตลูกโคประมาณ 17,835 บาทต่อตัว หรือคิดเป็น 94 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนกรณีเกษตรกรเลี้ยงโคแบบไล่ต้อนกินหญ้าธรรมชาติตามทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะ จะมีต้นทุนการผลิตลูกโคประมาณ 13,145 บาทต่อตัว หรือคิดเป็น 88 บาทต่อกิโลกรัม (รายละเอียดตามตารางที่ 4-4)

ตารางที่ 4-3 ต้นทุนการเลี้ยงแม่โคพันธุ์พื้นเมืองเพื่อผลิตลูกจำหน่าย

ข้อกำหนด	หน่วย	กรณีที่ 1	กรณีที่ 2	กรณีที่ 3
		(เลี้ยงอาหาร ชั้น+หญ้าสด)	(เลี้ยง หญ้าสด)	(เลี้ยงไล่ ต้อน)
เป็นโคสาวหรือแม่โคน้ำหนัก	กก.	200-250	200-250	200-250
ช่วงระยะเวลาการให้ลูก	วัน/ตัว	369	369	369
กินอาหารชั้น	กก./ตัว/วัน	0.5	0	0
ราคาอาหารชั้น	บาท/กก.	10	10	10
กินอาหารหยาบ (หญ้าสด)	กก./ตัว/วัน	18	25	0
ราคาอาหารหยาบ (ทำแปลงหญ้า)	บาท/กก.	0.5	0.5	0.5
ค่าเวชภัณฑ์ (ยารักษาโรค ยาถ่ายพยาธิ)	บาท/ตัว	100	100	100
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (น้ำ ไฟฟ้า เสื่อมราคาคอก)	บาท/ตัว/วัน	1	1	1
ค่าเสื่อมสภาพแม่โคพันธุ์ (แม่โคสามารถให้ลูกได้ 6 ตัว/แม่ ที่เหลือจำหน่ายเป็นค่าซาก)	บาท/การให้ลูก 1 ตัว	2,500	2,500	2,500
ค่าแรงไล่ต้อนเลี้ยงโค (300บาท/30แม่)	บาท/ตัว/วัน	0	0	10
ค่าผสมพันธุ์	บาท/ตัว	100	100	100
น้ำหนักลูกโคเมื่อหย่านม	กก./ตัว	130	120	120
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อการลงทุน	%	7.5	7.5	7.5

ตารางที่ 4-3 ต้นทุนการเลี้ยงแม่โคพันธุ์พื้นเมืองเพื่อผลิตลูกจำหน่าย (ต่อ)

ข้อกำหนด	หน่วย	กรณีที่ 1	กรณีที่ 2	กรณีที่ 3
		(เลี้ยงอาหาร ชั้น+หญ้าสด)	(เลี้ยง หญ้าสด)	(เลี้ยงไล่ ต้อน)
รายจ่าย				
ค่าแม่พันธุ์โค	บาท	25,000	25,000	25,000
ค่าอาหารสำหรับแม่โค	บาท	5,266	4,712	100
- ค่าอาหารแร่ธาตุ	บาท	100	100	100
- ค่าอาหารชั้น	บาท	1,845	0	0
- ค่าอาหารหยาบ	บาท	3,321	4,612	0
ค่าเวชภัณฑ์	บาท	100	100	100
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	บาท	369	369	369
ค่าดอกเบี้ย (ค่าพันธุ์)	บาท	1,896	1,896	1,896
ค่าเสื่อมสภาพแม่โคพันธุ์	บาท	2,500	2,500	2,500
ค่าแรงไล่ต้อนเลี้ยงโค	บาท	0	0	3,690
ค่าผสมพันธุ์	บาท	100	100	100
รวมรายจ่ายต่อการผลิตลูกโค 1 ตัว	บาท	10,231	9,677	8,755
ต้นทุนการผลิตลูกโค	บาท / กก.	85	80	73

ตารางที่ 4-4 ต้นทุนการเลี้ยงแม่โคพันธุ์ลูกผสมบราห์มันเพื่อผลิตลูกจำหน่าย

ข้อกำหนด	หน่วย	กรณีที่ 1	กรณีที่ 2	กรณีที่ 3
		(เลี้ยงอาหารชั้น+หญ้าสด)	(เลี้ยงหญ้าสด)	(เลี้ยงไล่ค้อน)
เป็นโคสาวหรือแม่โคน้ำหนัก	กก.	280-300	280-300	280-300
ช่วงระยะเวลาการให้ลูก	วัน/ตัว	469	469	469
กินอาหารชั้น	กก./ตัว/วัน	1	0	0
ราคาอาหารชั้น	บาท/กก.	10	10	0
กินอาหารหยาบ (หญ้าสด)	กก./ตัว/วัน	30	40	0

ตารางที่ 4-4 ต้นทุนการเลี้ยงแม่โคพันธุ์ลูกผสมบราห์มันเพื่อผลิตลูกจำหน่าย

ข้อกำหนด	หน่วย	กรณีที่ 1	กรณีที่ 2	กรณีที่ 3
		(เลี้ยงอาหารชั้น+หญ้าสด)	(เลี้ยงหญ้าสด)	(เลี้ยงไล่ค้อน)
ราคาอาหารหยาบ (ทำแปลงหญ้า)	บาท/กก.	0.5	0.5	0
ค่าเวชภัณฑ์ (ยารักษาโรค ยาถ่ายพยาธิ)	บาท/ตัว	200	200	200
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (น้ำ ไฟฟ้า เสื่อมราคาคอก)	บาท/ตัว/วัน	1	1	1
ค่าเสื่อมสภาพแม่โคพันธุ์ (แม่โคสามารถให้ลูกได้ 6 ตัว/แม่ ที่เหลือจำหน่ายเป็นค่าซาก)	บาท/การให้ลูก 1 ตัว	4,167	4,167	4,167
ค่าแรงไล่ค้อนเลี้ยงโค (300 บาท/30 แม่)	บาท/ตัว/วัน	0	0	10
ค่าผสมพันธุ์	บาท/ตัว	200	200	200
น้ำหนักลูกโคเมื่อหย่านม	กก./ตัว	200	190	150
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อการลงทุน	%	7.5	7.5	7.5
รายจ่าย				
ค่าแม่พันธุ์โค	บาท	40,000	40,000	40,000

ค่าอาหารสำหรับแม่โค	บาท	11,925	9,580	200
- ค่าอาหารแร่ธาตุ	บาท	200	200	200
- ค่าอาหารข้น	บาท	4,690	0	0
- ค่าอาหารหยาบ	บาท	7,035	9,380	0
ค่าเวชภัณฑ์	บาท	200	200	200
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	บาท	400	400	400
ค่าดอกเบี้ย (ค่าพันธุ์)	บาท	3,288	3,288	3,288
ค่าเสื่อมสภาพแม่โคพันธุ์	บาท	4,167	4,167	4,167
ค่าแรงไล่ต้อนเลี้ยงโค	บาท	0	0	4,690
ค่าผสมพันธุ์	บาท	200	200	200
รวมรายจ่ายต่อการผลิตลูกโค 1 ตัว	บาท	20,180	17,835	13,145
ต้นทุนการผลิตลูกโค	บาท / กก.	101	94	88

จากตารางที่ 4-3 – 4-4 อาจสรุปได้ว่าต้นทุนการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกจำหน่าย เป็นต้นทุนค่าอาหารประมาณร้อยละ 50 - 60 ขึ้นอยู่กับเลี้ยงด้วยอาหารข้นของเกษตรกร เป็นค่าแม่พันธุ์ประมาณร้อยละ 37 – 42 ที่เหลือเป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆ สำหรับการเลี้ยงแบบไล่ต้อน จะมีต้นทุนค่าแรงงานประมาณร้อยละ 42 ค่าแม่พันธุ์ร้อยละ 50 – 55 ที่เหลือเป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆ

นอกเหนือจากการศึกษาต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อดังกล่าวแล้ว การที่ต้นทุนการผลิตโคเนื้อจะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

1. ราคาอาหาร ทั้งอาหารหยาบและอาหารข้นที่เลี้ยงโค ถ้าเกษตรกรสามารถจัดหาอาหารหยาบและอาหารข้นหรือวัตถุดิบที่ใช้เป็นอาหารข้นเลี้ยงโคได้ในราคาถูก ต้นทุนการผลิตโคเนื้อก็จะต่ำ
2. ราคาต้นทุนโคที่ซื้อมาเลี้ยง ถ้าสามารถจัดหาซื้อโคที่มีคุณภาพดี ราคาถูก ก็จะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำ
3. ค่าจ้างแรงงาน ที่ใช้ในการเลี้ยงโคโดยเฉพาะการเลี้ยงแบบไล่ต้อน ต้องใช้แรงงานจำนวนที่เหมาะสมกับจำนวนโคในฝูง ถ้าค่าจ้างแรงงานในท้องถิ่นมีราคาถูก ต้นทุนในการเลี้ยงก็จะถูกลงไปด้วย
4. ช่วงระยะห่างของการให้ลูก (Calf Interval) การเลี้ยงโคที่มีระยะการให้ลูกห่างจะทำให้มีต้นทุนการผลิตสูงกว่าการเลี้ยงโคที่มีระยะการให้ลูกไม่ห่าง โดยปกติโคจะกลับมาเป็นสัด และสามารถผสมติดได้ภายในระยะเวลา 60 – 90 วัน หลังจากการคลอด สาเหตุที่ทำให้แม่โคมี

ระยะเวลาการให้ลูกห่างอาจเกิดมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น แม่โคมีสุขภาพไม่สมบูรณ์ เจ็บป่วย ขาดอาหาร หรือถึงระยะเวลาเป็นสัดแล้วไม่ได้รับการผสมพันธุ์ เป็นต้น

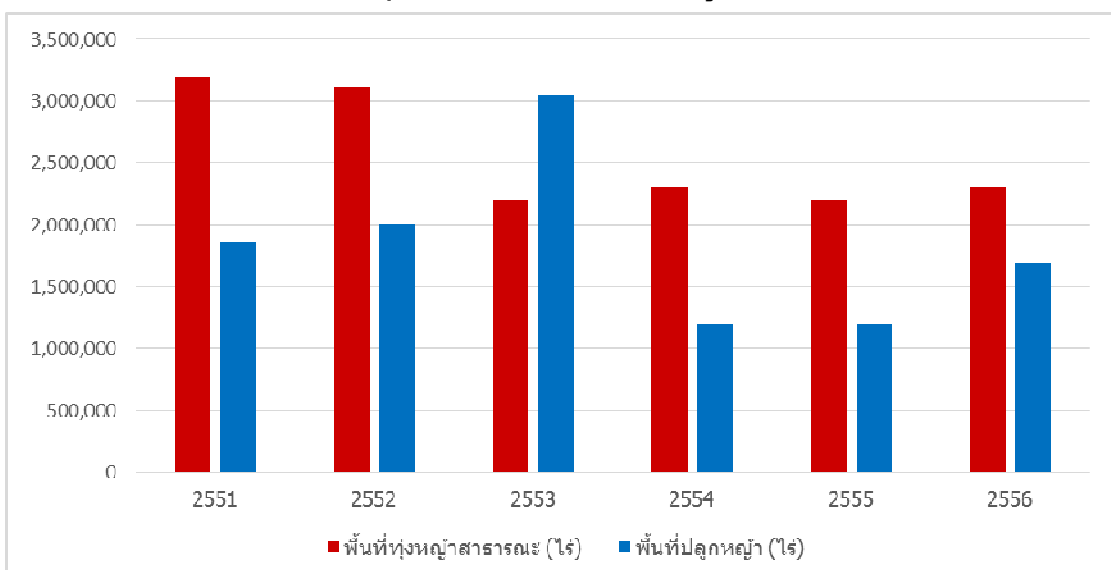
5. พันธุกรรมของโค การเลี้ยงโคที่มีพันธุกรรมไม่ดี เช่น มีอัตราการเจริญเติบโตต่ำ มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อต่ำ ผสมติดยาก จะทำให้การเลี้ยงโคมีต้นทุนการผลิตสูง

3. พื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

จากข้อมูลพื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะของสำนักพัฒนาอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ (2557) ในช่วงปี 2551 – 2556 พบว่า ในปี 2551 มีพื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะประมาณ 3.2 ล้านไร่ มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จนเหลือประมาณ 2.3 ล้านไร่ในปี 2556 หรือลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 6.39 ต่อปี ในช่วงห้าปีที่ผ่านมา ทั้งนี้เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและการขยายตัวของเมือง

พื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อของประเทศ พื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ที่ลดจำนวนลงส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตของเกษตรกร บางรายต้องหาซื้ออาหารสัตว์ที่มีราคาแพงหรือลงทุนปลูกพืชอาหารสัตว์สำหรับเลี้ยงโค ดังจะเห็นได้จากพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ที่เพิ่มขึ้นจาก 1.85 ล้านไร่ ในปี 2551 เป็น 3 ล้านไร่ในปี 2553 และลดลงเหลือประมาณ 1.7 ล้านไร่ในปี 2556 ทั้งนี้ สาเหตุเช่นเดียวกับการลดลงของพื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะ เนื่องจากพื้นที่มีจำกัดในขณะที่จำนวนประชากรเพิ่มสูงขึ้นทุกปี นอกจากนี้ยังส่งผลทำให้เกษตรกรที่เลี้ยงโคแบบไล่ต้อนเป็นจำนวนมากต้องเลิกเลี้ยงและหันไปประกอบอาชีพเกษตรกรรมอื่น

แผนภาพที่ 4-2 จำนวนพื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะและพื้นที่ปลูกหญ้า ระหว่างปี 2551 - 2556

4. แรงงานและค่าจ้าง

ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานแล้ว โดยมีสาเหตุสำคัญจากนโยบายการวางแผนประชากร ทำให้ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการมุ่งใจให้ประชากรหันมาวางแผนครอบครัว โดยการมีบุตรน้อยลงจากครอบครัวละ 5-6 คนในอดีตเป็นเพียง 2 คนหรือน้อยกว่า ทำให้ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง และมีกำลังแรงงานที่เข้าสู่วัยกลางคนและผู้สูงอายุมากขึ้น ทำให้สัดส่วนของประชากรภาคเกษตรที่มีอายุอยู่ระหว่าง 15-64 ปีลดลงจาก 19.5 ล้านคนหรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 59.7 ของแรงงานทั้งหมดในปี 2534 เป็น 16.9 ล้านคน ในปี 2554 หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 42.9 ของแรงงานทั้งหมด อีกทั้งสภาพการทำงานในภาคเกษตรส่วนใหญ่เป็นการทำงานตามฤดูกาล ซึ่งเป็นงานที่หนัก สกปรก และเสี่ยงอันตราย ขาดสวัสดิการและการคุ้มครองแรงงาน จึงเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้แรงงานในภาคเกษตรอพยพออกจากภาคเกษตรมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร

จากข้อมูลอัตราค่าจ้างขั้นต่ำของสำนักงานคณะกรรมการค่าจ้างขั้นต่ำ กระทรวงแรงงาน (2558) ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ปี 2544 – 2553) อัตราค่าจ้างขั้นต่ำของประเทศอยู่ระหว่าง 140 – 160 บาทต่อวัน แต่ได้ปรับเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับตามนโยบายของรัฐบาลเป็น 176 บาทในปี 2554 เพิ่มขึ้นเป็น 245 บาทในปี 2555 และเป็น 300 บาทตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะภาคการเกษตรซึ่งมีผลตอบแทนจากการผลิตต่ำอยู่แล้วและอยู่ในสถานะขาดแคลนแรงงาน เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับปริมาณการเลี้ยงโคนเนื้อของประเทศ

นอกจากนี้ ผลกระทบจากนโยบายค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาทของรัฐบาลยังมีผลให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานวัยหนุ่มสาวจากภาคเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมหรือเกษตรอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ภาคเกษตรมีการขาดแคลนแรงงานมากขึ้น แต่ในนโยบายดังกล่าวจะส่งผลให้แรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศพม่า ลาว และกัมพูชาเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในประเทศไทยมากขึ้น เพราะความแตกต่างระหว่างค่าจ้างของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาทของไทย แรงงานจะได้รับค่าจ้างเทียบเท่ากับ 300 เหรียญสหรัฐ หรือ 9,000 บาทต่อเดือน ในขณะที่อัตราค่าจ้างในประเทศพม่าเพียงเดือนละ 50 เหรียญสหรัฐ และอัตราค่าจ้างกัมพูชาเดือนละ 60 เหรียญสหรัฐ หรือเดือนละ 1,500-1,800 บาทเท่านั้น แม้ว่าการเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวสามารถทดแทนแรงงานไทยและแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้ระดับหนึ่ง แต่ในระยะยาวจะส่งผลต่อโครงสร้างค่าจ้างและการพัฒนาฝีมือแรงงาน รวมทั้งประสิทธิภาพแรงงานในภาคเกษตรที่ลดลง

5. ราคาผลผลิตพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการลดหรือเพิ่มปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง ได้แก่ ราคาผลผลิตพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้ข้อมูลราคาของพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ 7 ชนิดที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา ในปี 2544 – 2557 จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เพื่อมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทย ได้แก่ (1) ข้าวเปลือกเจ้า ความชื้น 15% (2) ข้าวเปลือกเจ้าหอมมะลิ 105 (3) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ความชื้น 14.5% (4) หัวมันสำปะหลังสดคละ (5) ผลปาล์มน้ำมันทั้งทะลาย น้ำหนัก 25 กิโลกรัมขึ้นไป (6) อ้อยโรงงาน และ (7) ยางแผ่นดิบชั้น 3

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนโคเนื้อกับราคาผลผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) พบว่า

1. จำนวนโคเนื้อมีความสัมพันธ์กับราคามันสำปะหลังและข้าวโพดในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 สังเกตได้จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเป็นบวก เท่ากับ 0.163 และ 0.137 ตามลำดับ หมายความว่า ถ้าราคามันสำปะหลังและข้าวโพดเพิ่มขึ้นหรือมีปริมาณมากขึ้น ปริมาณโคเนื้อก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย
2. จำนวนโคเนื้อมีความสัมพันธ์กับราคาข้าวเปลือกเจ้า ยางพารา และปาล์มน้ำมันในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 สังเกตได้จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเป็นลบ เท่ากับ -0.272 , -0.203 และ -0.162 ตามลำดับ หมายความว่า ถ้าราคาผลผลิตข้าวเปลือกเจ้า ยางพารา หรือปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้นปริมาณโคเนื้อจะลดลงในลักษณะที่ผกผันกัน
3. จำนวนโคเนื้อไม่มีความสัมพันธ์กับราคาอ้อยโรงงานและข้าวเปลือกเจ้าหอมมะลิ หมายความว่า ไม่ว่าราคาอ้อยโรงงานและข้าวเปลือกเจ้าหอมมะลิจะเพิ่มขึ้นหรือลดลง จะไม่ส่งผลกระทบต่อจำนวนโคเนื้อภายในประเทศ

ตารางที่ 4-5 ราคาพืชเศรษฐกิจที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา ระหว่างปี 2544 – 2557

หน่วย : บาท/กก.

ปี	ข้าวเปลือกเจ้า	ข้าวเปลือกเจ้าหอมมะลิ	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	หัวมันสำปะหลัง	ปาล์มน้ำมัน	อ้อยโรงงาน	ยางแผ่นดิบ
2544	4,569	5,725	3.94	0.77	1.19	4.96	20.52
2545	4,958	5,328	4.09	1.04	2.30	4.41	27.69
2546	5,044	6,940	4.42	0.89	2.34	4.45	37.76

2547	5,905	8,460	4.45	0.88	3.11	4.21	44.13
2548	6,702	7,685	4.80	1.37	2.76	5.77	53.57
2549	6,439	8,032	5.36	1.21	2.39	6.88	66.24
2550	6,587	9,176	6.84	1.38	4.07	6.40	68.90
2551	10,524	12,536	7.10	1.73	4.23	6.15	73.66
2552	9,468	13,819	5.38	1.32	3.64	7.53	58.47
2553	8,315	13,171	8.03	2.25	4.26	8.70	102.76
2554	9,662	14,961	7.61	2.53	5.34	9.38	124.16
2555	10,156	15,365	9.35	2.07	4.91	9.42	87.15
2556	8,763	14,859	7.19	2.10	3.54	8.86	74.75
2557	7,753	12,914	7.13	2.18	4.27	8.65	53.93

หมายเหตุ: ยกเว้นข้าวเปลือกเจ้าและข้าวเปลือกเจ้าหอมมะลิ หน่วยเป็น บาท/เกวียน

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

แนวทางส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้ออย่างยั่งยืน

จากข้อมูลปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อ จะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านการตลาด ทั้งเรื่องราคาและต้นทุนการผลิตเป็นปัจจัยที่มีผลจูงใจให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งในทางกลับกันหากราคาโคเนื้อตกต่ำหรือมีต้นทุนการผลิตสูงไม่คุ้มค่ากับการลงทุน เกษตรกรก็จะขายโคหรือเลิกเลี้ยงหันไปประกอบอาชีพเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่ผลผลิตมีราคาสูง คืนทุนเร็ว หรือรัฐบาลประกันรายได้ ดังเห็นได้จากความไม่ประสบความสำเร็จของโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของภาครัฐที่ผ่านมาในอดีต เนื่องจากสภาวะราคาโคเนื้อที่ตกต่ำ เกษตรกรขายได้ไม่คุ้มราคาค่าลงทุนหรือขาดทุน ทำให้หันไปทำนา ทำสวนยางพาราหรือปาล์มน้ำมัน เป็นต้น แม้ว่าภาครัฐโดยกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะมีโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อที่ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นโครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ที่สนับสนุนโคให้เกษตรกรยืมเพื่อการผลิตไปแล้วไม่น้อยกว่า 1 แสนตัว หรือโครงการฟาร์มต้นแบบภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับระบบการเลี้ยงโคเนื้อให้สอดคล้องกับสถานการณ์การลดลงของพื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะและปัญหาการขาดแคลนแรงงาน/ค่าจ้างแรงงานสูง แต่ถึงกระนั้นยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนโคเนื้อของประเทศได้

แนวทางส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้ออย่างยั่งยืนในการศึกษารุ่นนี้ ได้ถอดบทเรียนโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของภาครัฐเพื่อนำปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคของการบริหารจัดการโคเนื้อที่ผ่านมาในอดีตมาใช้ประกอบการวิเคราะห์สถานการณ์โคเนื้อของประเทศในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต โดยได้นำผลของการวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องนำมากำหนดแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้ออย่างยั่งยืนดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเรื่องราคาโคเนื้อ จะเห็นได้ว่าราคาโคเนื้อในอนาคตมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีการผลิตไม่เพียงพอสำหรับการบริโภคภายในประเทศและส่งออก โดยเฉพาะการก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) จะทำให้ตลาดเนื้อโคใหญ่ขึ้นจากประชากรเกือบ 600 ล้านคน ซึ่งนับถือศาสนาอิสลามเกือบครึ่งหนึ่งของประชากรทำให้ความต้องการบริโภคเนื้อโคเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ราคาโคเนื้อในอนาคตจึงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เป็นโอกาสดีที่จะเพิ่มการผลิตและขยายตลาดโคเนื้อของไทยไปยังประเทศในกลุ่มอาเซียน หรือใช้ประเทศอาเซียนอื่นที่มีปัจจัยการผลิตถูกกว่าไทยเป็นฐานการผลิตได้ เพราะไทยมีศักยภาพในการผลิตโคเนื้อสูงกว่าประเทศอื่นๆ ในอาเซียน และมีกระบวนการผลิตเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของตลาดอาเซียน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ไทยจะต้องเร่งส่งเสริมให้เกษตรกรหันกลับมาเลี้ยงโคเนื้อมากขึ้น เพื่อรองรับความต้องการของตลาดที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต

การส่งเสริมในเรื่องเงินทุนจึงเป็นปัจจัยหลักประการหนึ่งที่จะช่วยให้เกษตรกรหันกลับมาเลี้ยงโคเนื้อให้เกิดความยั่งยืนได้ เนื่องราคาแม่โคเนื้อที่เป็นฐานในการผลิตลูกโคมีราคาแพงและใช้ระยะเวลาในการผลิตไม่น้อยกว่า 3 ปี ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมภาครัฐจะต้องช่วยเหลือให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำหรือสนับสนุนการชดเชยดอกเบี้ยเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในช่วงที่การเลี้ยงโคเนื้อยังไม่ให้ผลผลิต แหล่งเงินทุนที่สำคัญได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร หรือกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ (กองทุน FTA) เป็นต้น

2. ส่งเสริมการปรับระบบเลี้ยงเป็นแบบประณีต

ผลการวิเคราะห์เรื่องต้นทุนการผลิต พบว่า ต้นทุนด้านอาหารเป็นต้นทุนส่วนที่สำคัญในการผลิต โดยเฉพาะในปัจจุบันพื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะลดน้อยลง เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและการขยายตัวของเมือง ประกอบกับต้นทุนค่าจ้างแรงงานปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น การเลี้ยงโคเนื้อของประเทศในลักษณะการไล่ต้อนจะมีต้นทุนสูง ต้องใช้จำนวนแรงงานมาก

และจำนวนโคในฝูงจำนวนมาก เพื่อให้คุ้มกับค่าจ้างแรงงาน ระบบการเลี้ยงในลักษณะดังกล่าวจึงมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด

แนวทางการส่งเสริมจึงต้องเน้นส่งเสริมให้เกษตรกรปรับระบบการเลี้ยงเป็นการเลี้ยงโคเนื้อในฟาร์มที่มีโรงเรือนขนาดพอดีกับจำนวนโค และปลูกพืชอาหารสัตว์หรือมีแหล่งพืชอาหารสัตว์เพียงพอกับความต้องการของโคแทนการเลี้ยงแบบปล่อยแทะเล็มหญ้าทั่วไป ซึ่งการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยงดังกล่าวจะทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากมูลโคได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิเช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และพลังงานทดแทน เป็นรายได้ที่เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งของเกษตรกร นอกเหนือจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอื่น และมูลโคยังช่วยฟื้นฟูปรับปรุงคุณภาพของดิน ทำให้การเพาะปลูกพืชชนิดอื่นของเกษตรกรมีผลผลิตเพิ่มขึ้น ซึ่งระบบการเลี้ยงแบบประณีต (Intensive) จะสอดคล้องกับขนาดพื้นที่เกษตรกรรมของประเทศที่มีจำกัดและความขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรหรือค่าจ้างแรงงานที่สูงในปัจจุบัน

3. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรและเชื่อมโยงเครือข่าย

การเลี้ยงโคในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงโดยเกษตรกรรายย่อย (เฉลี่ยน้อยกว่า 10 ตัวต่อครัวเรือน) เลี้ยงโคพื้นเมืองเป็นส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม เลี้ยงไว้เพื่อเป็นการออมเงิน ขายเป็นโคมีชีวิต ไม่มีการวางแผนการผลิตเพราะตลาดหรือผู้รับซื้อไม่แน่นอน ไม่มีเครือข่ายของการผลิตที่ทำครบวงจร ขาดอำนาจการต่อรอง ขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางที่เข้ามาซื้อ ถ้ายังไม่พอใจกับราคาที่จะได้รับ ก็อาจจะยังไม่ขายเพราะยังมีรายได้จากอย่างอื่น เช่น มูลโคใช้ทำปุ๋ยอินทรีย์ปลูกพืชและขายได้ รูปแบบของการเลี้ยงที่ไม่ทำเป็นอาชีพหลัก ส่งผลให้ปริมาณการเลี้ยงผันแปรทั้งเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้อย่างรวดเร็วและไร้ทิศทาง ผู้เลี้ยงในกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มต้นน้ำ ซึ่งนอกจากจะเลี้ยงโคพื้นเมืองเพื่อส่งเข้าโรงฆ่า ยังมีการเลี้ยงโคแม่พันธุ์และพ่อพันธุ์ เพื่อผลิตโคลูกผสมที่อยู่ในระยะขึ้นโครงสร้างขายเป็นโคมีชีวิตที่ตลาดนัดโคกระบือ โดยขายผ่านพ่อค้าคนกลางที่มาจับโคถึงหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ โคดังกล่าวจะถูกขายเพื่อนำไปขุนต่อ โดยกลุ่มผู้ประกอบการปลายน้ำซึ่งเป็นเกษตรกรที่มีเงินทุน หรือเป็นสมาชิกของสหกรณ์ที่มีตลาดแน่นอน

แนวทางการส่งเสริมจึงควรส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรและสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์โคเนื้อ เพื่อพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อให้เกิดความเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่กลุ่มต้นน้ำ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคต้นน้ำ (เลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูก) กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคกลางน้ำ (เลี้ยงโครุ่นหรือโคขึ้นโครงสร้าง) และกลุ่มผู้เลี้ยงโคปลายน้ำ (เลี้ยงโคขุน) กลุ่มกลางน้ำ ได้แก่ ผู้ประกอบการโรงฆ่า โรงแปรรูป ผู้ค้าส่ง และกลุ่มปลายน้ำ ได้แก่ ผู้จัดการจำหน่าย ผู้ค้าปลีก มีการวางแผนการผลิตร่วมกันและเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน การรวมกลุ่มกันจะทำให้การเลี้ยงโคของเกษตรกรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรกรมีการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเรื่องการจัดการฟาร์ม การป้องกันและจัดการกับโรคระบาด และเพิ่มอำนาจในการต่อรองทั้งในเรื่องปัจจัยการผลิตและการตลาด

นอกจากนี้ จะต้องเชื่อมโยงเครือข่ายการจัดการโซ่อุปทานโคเนื้อซึ่งมีความสำคัญมากเนื่องจากระบบการเลี้ยงโคในประเทศไทยยังเป็นฟาร์มขนาดเล็กการเลี้ยงโคต้นน้ำและกลางน้ำจะเลี้ยงโดยเกษตรกรรายย่อยที่มีเงินทุนน้อย ส่วนการเลี้ยงโคปลายน้ำหรือการขุนโคก่อนส่งเข้าโรงฆ่าจะดำเนินการโดยเกษตรกรที่มีเงินทุนสูง ทั้งนี้ในห่วงโซ่ของการผลิตเนื้อโคเริ่มจากการเลี้ยงแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกจนถึงเลี้ยงโคกลางน้ำ โคปลายน้ำจนส่งเข้าโรงฆ่าต้องใช้เวลาในการเลี้ยงนานกว่า 4 ปี ดังนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายของผู้เลี้ยงแต่ละกลุ่ม การจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายของตนเอง ได้แก่ เครือข่ายโคต้นน้ำและโคกลางน้ำ เพื่อเข้าไปเชื่อมกับเครือข่ายโคปลายน้ำที่ทำหน้าที่ส่งโคที่ขุนให้กับเครือข่ายผู้ทำโรงฆ่าและผู้ที่ทำตลาดเพื่อตัดวงจรของพ่อค้าคนกลาง สร้างระบบการรับรองความปลอดภัยด้านอาหาร ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการวางแผนการผลิตแบบมีตลาดที่แน่นอน มีระบบการบริหารจัดการเครือข่ายที่สร้างความเป็นธรรมในผลตอบแทนที่แต่ละกลุ่มจะได้รับและมีระบบประกันราคา

4. ส่งเสริมการลงทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

การเลี้ยงโคพื้นเมืองไทยหรือการผลิตเนื้อโคสำหรับตลาดล่างจะมีต้นทุนสูงขึ้นเนื่องจากการเลี้ยงแบบปล่อยให้หากินหญ้าตามที่สาธารณะจะค่อยๆ หดไป เพราะทั้งพื้นที่มีจำกัด อาหารไม่สมบูรณ์ ขาดแคลนแหล่งน้ำ ภัยทางธรรมชาติมีมากขึ้น นอกเหนือจากปัญหาการผสมติดต่ำ อัตราการรอดตัว โคมีชีวิตที่มีราคาถูกที่เคยนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า และลาว ลดลงส่งผลให้ราคาโคมีชีวิตในประเทศสูงขึ้นและยังส่งผลให้เกิดการขาดแคลนโคกลางน้ำซึ่งเป็นโคลูกผสมที่จะนำมาขุนต่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นทุนค่าตัวโคที่ต้องซื้อเข้ามาในขณะนี้มียาราคาสูงมากเพราะเกษตรกรเลิกเลี้ยงโคต้นน้ำเปลี่ยนไปทำการเกษตรอย่างอื่น

แนวทางการส่งเสริมจะต้องใช้หลักวิชาการมาช่วยในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาสายพันธุ์ รวมถึงการปรับรูปแบบของการเลี้ยงจำเป็นต้องเปลี่ยนไปในลักษณะของการเลี้ยงที่ทำเป็นอาชีพซึ่งใช้พื้นที่น้อยลง ประสิทธิภาพของการผลิต (productivity) ต้องสูงขึ้นใช้แรงงานน้อยลงแต่เลี้ยงโคได้จำนวนมาก ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบอาหารที่ตีมากขึ้นให้พลังงานสูงขึ้น คุณภาพอาหารหยาบที่ดีขึ้น รวมถึงการบริหารจัดการต้นทุนทางด้านโลจิสติกส์ด้วย

สรุป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการโคเนื้อของประเทศไทยสรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการพัฒนาโคเนื้อของประเทศไทย ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อที่ผ่านมาจากความชัดเจนของการวางแผนการตลาดและขาดการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการกำหนดหลักเกณฑ์และดำเนินโครงการ ทำให้ประสบความสำเร็จน้อย และส่งผลให้เกิดการขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมจนเป็นปัญหาขาดแคลนโคเนื้อในปัจจุบัน โดยปัญหาอุปสรรคที่สำคัญได้แก่ ปัญหาด้านเงินลงทุน ใช้ระยะเวลานานกว่าจะได้ผลตอบแทน ปัญหาต้นทุนอาหารสัตว์ พื้นที่เลี้ยงโคลดลง และขาดการรวมกลุ่มกันของเกษตรกร สำหรับในอนาคตภาครัฐควรมีการจัดทำแผนส่งเสริมและพัฒนาการผลิตโคเนื้อที่ชัดเจน ต่อเนื่อง แบบครบวงจร

2. แนวโน้มปริมาณโคเนื้อในปัจจุบันและอนาคต ในปี 2557 ประเทศไทยมีการผลิตโคเนื้อไม่เพียงพอกับความต้องการบริโภคและส่งออก โดยผลผลิตโคเนื้อติดลบประมาณ 2.5 แสนตัวต่อปี เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาพยากรณ์แนวโน้มปริมาณโคเนื้อและผลผลิตโคเนื้อของไทยในอีก 10 ปีข้างหน้า (ปี 2558 – 2567) พบว่า หากภาครัฐไม่มีมาตรการหรือโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้ออย่างเป็นรูปธรรมและมุ่งแก้ไขปัญหาคาดแคลนโคเนื้ออย่างจริงจังแล้ว คาดว่าจำนวนโคเนื้อทั้งหมดของประเทศจะลดลงเหลือ 3.6 ล้านตัวในปี 2562 และคงเหลือ 3 ล้านตัวในปี 2567

3. เจาะลึกปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อของไทยตั้งแต่ปี 2552 – 2557 พบว่า มีปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยเรื่องราคา เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ทั้งด้านจูงใจให้เกิดความต้องการเลี้ยง และเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมการเลี้ยง เนื่องจากต้นทุนแม่โคพันธุ์ดีเพิ่มสูงขึ้น 2) ปัจจัยเรื่องต้นทุนการผลิต ผลการศึกษาพบว่า ต้นทุนการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกจำหน่ายส่วนใหญ่เป็นต้นทุนค่าอาหาร (ประมาณร้อยละ 50 – 60) รองลงมาได้แก่ค่าแม่พันธุ์ และค่าจ้างแรงงาน ตามลำดับ 3) ปัจจัยเรื่องพื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ จำนวนพื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ที่ลดลงส่งผลต่อต้นทุนการผลิตของเกษตรกร 4) ปัจจัยเรื่องแรงงานและค่าจ้าง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่ปรับเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับตามนโยบายของรัฐบาล ส่งผลโดยตรงต่อต้นทุนการผลิตโคเนื้อ โดยเฉพาะภาคการเกษตรซึ่งมีผลตอบแทนจากการผลิตต่ำอยู่แล้วและอยู่ในสถานะขาดแคลนแรงงาน และ 5) ปัจจัยเรื่องราคาผลผลิตพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น พบว่า ถ้าราคามันสำปะหลัง

และข้าวโพดเพิ่มขึ้นหรือมีปริมาณมากขึ้น ปริมาณ โคนี้อีกจะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่หาก
ราคาผลผลิตข้าวเปลือกเจ้า ยางพารา หรือปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้น ปริมาณ โคนี้อาจลดลง

4. แนวทางส่งเสริมการเลี้ยงโคนี้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การส่งเสริมให้เกษตรกร
เข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ การส่งเสริมการปรับระบบเลี้ยงเป็นแบบประณีต การส่งเสริมการ
รวมกลุ่มของเกษตรกรและเชื่อมโยงเครือข่าย และการส่งเสริมการลดต้นทุนและเพิ่ม
ประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

โคเนื้อมีความสำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย เกี่ยวข้องกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคประมาณ 7 แสนครัวเรือน (กรมปศุสัตว์, 2558) เป็นอาชีพเสริมของชาวนามานานจนเป็นวิถีชีวิต ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยกระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยเลี้ยงกันมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4.5 แสนครัวเรือน (ประมาณร้อยละ 60) มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงกว่า 6.5 หมื่นล้านบาทต่อปี (จุฑารัตน์ เศรษฐกุล, 2557)

จากในอดีตชาวนาไทยเลี้ยงโคเพื่อใช้แรงงานเป็นหลัก เมื่อหมดอายุใช้งานจึงปลดระวางเป็นโคเนื้อ แต่ปัจจุบันการเลี้ยงโคเปลี่ยนไปเป็นการเลี้ยงเพื่อการบริโภค แม้ว่าคนไทยจะบริโภคเนื้อโคน้อยกว่าเนื้อไก่ และเนื้อหมู แต่ปริมาณเนื้อโคที่ผลิตได้ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ โคเนื้อจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า ถูกนำเข้าเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคไทยตลอดมา หลังการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ในปี 2553 ประเทศลาว เวียดนาม และกัมพูชาเป็นตลาดที่มีความต้องการบริโภคเนื้อโคเพิ่มขึ้นเนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทำให้ไทยมีโอกาสส่งออกโคเนื้อไปยังประเทศดังกล่าว รวมทั้งยังอาจถูกส่งผ่านต่อไปยังประเทศจีนทำให้เกิดความต้องการที่มากยิ่งขึ้น ราคาโคเนื้อและเนื้อโคจึงสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่ปัญหาการขาดแคลนโคเนื้อขึ้นในประเทศ โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาโคเนื้อไทยลดลงจาก 8.03 ล้านตัว ในปี 2549 คงเหลือ 4.31 ล้านตัว ในปี 2557 เนื่องจากความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์ที่เพิ่มขึ้น ทั้งจากความต้องการของประชากรในประเทศ นักท่องเที่ยวต่างประเทศ และความต้องการของตลาดต่างประเทศ ในขณะที่การผลิตโคเนื้อของประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยเฉพาะการผลิตโคเนื้อต้นน้ำที่ต้องใช้เงินลงทุนต่อฟาร์มสูงและระยะเวลาคืนใช้เวลานาน (ใช้เวลาประมาณ 3 ปี ในการให้ผลตอบแทน) ทำให้เกษตรกรหันไปประกอบอาชีพเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่ผลผลิตมีราคาสูง คืนทุนเร็ว หรือรัฐบาลประกันรายได้

ในขณะที่เดียวกันการผลิตโคเนื้อของแต่ละประเทศในกลุ่มอาเซียนก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดด้วยเช่นเดียวกัน หลายประเทศต้องอาศัยการนำเข้าเป็นหลัก ประเทศไทยถูกจัดว่ามีความแข็งแกร่งด้านอุตสาหกรรมโคเนื้อมากที่สุดในภูมิภาค ทั้งในเรื่องทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เทคโนโลยีการผลิตด้านปรับปรุงพันธุ์และอาหารสัตว์ และมีศักยภาพการผลิตโคเนื้อ

ส่งออกสูง จึงเป็นโอกาสดีของประเทศไทยในการเป็นผู้นำการผลิตโคเนื้อของภูมิภาค ซึ่งในการมุ่งไปสู่เป้าหมายดังกล่าวประเทศไทยจะต้องเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนโคเนื้อ และกำหนดแนวทางการบริหารจัดการโคเนื้ออย่างยั่งยืน

1. ผลจากการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการโคเนื้อของประเทศไทย สรุปได้ดังนี้

1.1 นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโคเนื้อของประเทศไทย

ได้แก่ ด้านการเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจและการรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร การดูแลเรื่องการรักษาพ่อแม่พันธุ์สัตว์ภายในประเทศที่มีปริมาณลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะโค-กระบือ ให้มีการเร่งรัดกำหนดมาตรการในการควบคุมการลดปริมาณและเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตให้มีปริมาณเพิ่มขึ้นและเพียงพอต่อความต้องการ และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตตามนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) ซึ่งเป็นการบริหารจัดการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศไทยให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.2 ประเทศไทยมีแผนแม่บท

ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์โคเนื้อ พ.ศ. 2555 – 2559 สำหรับใช้เป็นกรอบแนวทางการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาโคเนื้อของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเอกภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อให้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคในประเทศ ผลิตโคเนื้อและเนื้อโคคุณภาพส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ เก็บรักษาแม่โคเนื้อพันธุ์ดีไม่ให้ถูกทำลายและเพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารของประเทศ

1.3 การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

จำแนกได้เป็น 3 ลักษณะตามหน่วยงานเจ้าของโครงการ ได้แก่ โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของรัฐบาล โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของกรมปศุสัตว์ และโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของหน่วยงานอื่น

1.3.1 โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของรัฐบาล

ประกอบด้วยโครงการที่สำคัญ 2 โครงการ ได้แก่ โครงการโคเนื้ออีสานเขียว และโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อด้านครอบครัว ทั้ง 2 โครงการเป็นโครงการส่งเสริมการเลี้ยง โดยให้เกษตรกรกู้เงินจากสถาบันการเงิน (ช.ก.ส.) และหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้จัดหาโคเนื้อ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความไม่ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่

1.3.1.1 ด้านการตลาด ในช่วงดำเนินโครงการมีการปั่นราคาเพื่อเก็งกำไร ทำให้เกษตรกรซื้อโคในราคาที่สูง หลังจากนั้นราคาโคเนื้อที่มีสถานะตกต่ำ เกษตรกรเลี้ยงโคไม่คุ้มค่าการลงทุนและหลายรายขาดทุน ทำให้ต้องขายโคทิ้งและยกเลิกการเข้าร่วมโครงการ

1.3.1.2 ด้านตัวเกษตรกร ทั้ง 2 โครงการเป็นโครงการขนาดใหญ่ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นเกษตรกรรายย่อยทั่วประเทศ ซึ่งถือเป็นฐานคะแนนเสียงที่สำคัญของนักการเมือง ดังนั้น จึงมีเกษตรกรเป็นจำนวนมากที่เข้าร่วมโครงการโดยไม่มีความพร้อม ทั้งความพร้อมในเรื่องความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ การเตรียมความพร้อมในเรื่องอาหารสัตว์ และการจัดการสุขภาพสัตว์ ทำให้ผลผลิตโคเนื้อของเกษตรกรไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ มีต้นทุนการผลิตที่สูง ประกอบการสถานะราคาโคที่ตกต่ำ เป็นปัจจัยสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรเลิกเลี้ยงโค

1.3.1.3 ด้านตัวโค โครงการโคเนื้ออีสานเขี้ยวมีการจัดหาโคนำเข้าจากประเทศออสเตรเลียโดยศูนย์อำนวยการช่วยเหลือประชาชนตามพระราชดำริเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ศจร.) ส่วนโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อด้านครอบครัวจัดหาโคในประเทศโดยบริษัทส่งเสริมธุรกิจเกษตรกร (บริษัท ศรท. หรือบริษัท SPV) ซึ่งทั้ง 2 โครงการเกษตรกรไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดหา เกษตรกรหลายรายได้โคไม่ตรงกับความต้องการ ซึ่งเมื่อราคาโคอยู่ในสถานะตกต่ำหลังจากการดำเนินโครงการจึงนำไปสู่การกล่าวอ้างว่าโคตัวเล็ก อัตราการเจริญเติบโตไม่ดี หรือผสมไม่ดี เป็นต้น

1.3.2 โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของกรมปศุสัตว์

ประกอบด้วยโครงการที่สำคัญ 2 โครงการ ได้แก่ โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ชคก.) และโครงการฟาร์มต้นแบบ ภายใต้โครงการชคก. ทั้ง 2 โครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีโค-กระบือเป็นของตนเองและเพิ่มจำนวนประชากรโคของประเทศ โดยโครงการ ชคก. ให้เกษตรกรยืมโค-กระบือเพื่อการผลิตรายละเอียด 1 ตัว ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาให้เกษตรกรยืมโค-กระบือแล้วไม่น้อยกว่า 2 แสนราย

ในขณะที่โครงการฟาร์มต้นแบบ ซึ่งเป็นโครงการภายใต้โครงการชคก. มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนโคเนื้ออันเนื่องมาจากพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้อยลง และการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร โดยมีการได้ดำเนินการจัดตั้งฟาร์มต้นแบบและให้เกษตรกรยืมโค-กระบือของธนาคารโค-กระบือฟาร์มละ 5 ตัว เพื่อเป็นจุดสาธิตการเรียนรู้ตามโมเดลการผลิตโคและการใช้ประโยชน์อย่างครบวงจร ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา จัดตั้งฟาร์มต้นแบบสาธิตการเรียนรู้ไปแล้ว 125 ฟาร์ม และขยายผลไปยังฟาร์มเครือข่ายแล้ว 68 ฟาร์ม ส่งมอบโค-กระบือให้เกษตรกรรวม 965 ตัว

1.3.3 โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของหน่วยงานอื่น

ส่วนใหญ่เป็นโครงการที่สหกรณ์และสมาคมโคเนื้อเสนอขอใช้งบประมาณจากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ (กองทุน FTA) เพื่อลดผลกระทบจากการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี โดยเป็นโครงการที่แก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องในสถาบันเกษตรกรแต่ละแห่ง

1.4 สถานการณ์ด้านการผลิตโคเนื้อ ในปี 2557

ประเทศไทยมีเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อประมาณ 7.4 แสนราย โคเนื้อ 4.3 ล้านตัว โดยเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2553 มีเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อประมาณ 1 ล้านราย โคเนื้อ 6.4 ล้านตัว เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 7.04 ต่อปี และโคเนื้อลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 9.49 ต่อปี โดยโคเพศเมียลดลงเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 11.00 ต่อปี สำหรับสถานการณ์ด้านการผลิตโคเนื้อในปี 2557 ประเทศไทยผลิตโคเนื้อได้ 1.04 ล้านตัว หรือคิดเป็นร้อยละ 0.4 ของโลก โดยการผลิตโคเนื้อของไทยระหว่างปี 2553 - 2557 ลดลงในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 4.89 ต่อปี เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อบางส่วนได้ขายโคเนื้อออกไปหรือเลิกเลี้ยง โดยหันไปปลูกพืชชนิดอื่นแทนส่งผลให้พื้นที่เลี้ยงโคเนื้อลดลงและโคเนื้อที่มีจำนวนน้อยลงตามไปด้วย แม้ราคาโคเนื้อจะปรับตัวสูงขึ้นแต่ก็ยังไม่จูงใจให้เกษตรกรกลับมาเลี้ยงโคเนื้อมากขึ้น เนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่เลี้ยง แรงงาน และเงินทุนในการซื้อแม่พันธุ์ซึ่งมีราคาสูง

1.5 สถานการณ์การตลาดโคเนื้อของไทย

ความต้องการบริโภคโคเนื้อโคของไทยเพิ่มขึ้นในอัตราเพียงร้อยละ 0.40 ต่อปี ในระหว่างปี 2553 - 2557 สำหรับปี 2557 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรคาดว่า จะมีความต้องการบริโภคโคเนื้อ 1.26 ล้านตัว ในขณะที่ไทยผลิตโคเนื้อได้เพียง 1.04 ตัว ซึ่งหมายถึงปริมาณเนื้อโคสำหรับความต้องการบริโภคภายในประเทศยังขาดอยู่ประมาณ 2.2 แสนตัว

สำหรับความต้องการด้านการนำเข้าและส่งออก ประเทศไทยมีการนำเข้าโคเนื้อมีชีวิตโดยเฉลี่ยประมาณปีละ 1.2 แสนตัว และนำเข้าเนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็งประมาณปีละ 8,000 ตัน หรือคิดเป็นโคมีชีวิตประมาณ 0.5 แสนตัวต่อปี ในขณะที่มีการส่งออกโคมีชีวิตไปยังประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉลี่ย 2 แสนตัวต่อปี ซึ่งเท่ากับว่าความต้องการส่งออกมากกว่าการนำเข้าอยู่ 0.3 แสนตัวต่อปี เมื่อรวมกับความต้องการบริโภคภายในประเทศแล้ว การผลิตโคเนื้อของประเทศไทยยังขาดอยู่ 2.5 แสนตัวต่อปี

ในขณะที่สถานการณ์ด้านราคาโคเนื้อในช่วงปี 2553 ถึงปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ราคาโคมีชีวิตเพิ่มขึ้นจาก 43 บาทในปี 2553 เป็น 58 บาท ในปี 2555 และ 93 บาท ในปี 2557 หรือเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัวภายในระยะเวลา 5 ปี การที่ราคาเนื้อโคเพิ่มขึ้นอย่างมากเกิดจาก

การขาดแคลนโคเนื้อเข้าโรงฆ่าภายในประเทศเพราะภายหลังการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ในปี 2553 ประเทศลาว เวียดนาม และกัมพูชาเป็นตลาดที่มีความต้องการบริโภคเนื้อโคเพิ่มขึ้นเนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทำให้ไทยมีโอกาสส่งออกโคเนื้อไปยังประเทศดังกล่าว นอกเหนือจากเดิมที่เคยส่งออกไปยังประเทศมาเลเซียเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้ราคาเนื้อโคในประเทศสูงขึ้น ประกอบกับการผลิตโคเนื้อภายในประเทศค่อนข้างคงที่มาตลอดในขณะที่ปริมาณที่เขนำเข้าจากประเทศพม่าลดลง

1.6 สถานการณ์ด้านการควบคุมป้องกันโรค

โรคปากและเท้าเปื่อย (FMD) เป็นโรคติดต่อสำคัญที่เกิดขึ้นกับโคเนื้อสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว เป็นโรคที่เกิดประจำถิ่นในประเทศไทยที่มีความสำคัญส่งผลกระทบต่อการผลิตปศุสัตว์ทั่วโลก ทำให้ระบบเศรษฐกิจสูญเสียในด้านการผลิตเนื้อและนม และเป็นข้อจำกัด/ข้อกีดกันทางการค้าของประเทศคู่ค้า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุหลักทำให้เกิดการแพร่กระจายของโรคได้แก่การเคลื่อนย้ายสัตว์ติดเชื้อทำให้โรคแพร่กระจายจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งได้อย่างรวดเร็ว

ประเทศไทยได้ประสานความร่วมมือในการควบคุมป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยกับองค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) โดยเฉพาะความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีเป้าหมายที่จะทำให้ประเทศในภูมิภาคปลอดจากโรคปากและเท้าเปื่อย โดยการใช้วัคซีนภายในปี 2563 โดยมุ่งหวังให้เกิดความร่วมมือภายในภูมิภาคทางด้านข้อมูลข่าวสารการระบาดของโรค ซึ่งประเทศในภูมิภาคนี้ส่วนใหญ่ยังไม่มีการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์ผ่านชายแดนระหว่างประเทศ ได้กำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางความร่วมมือในภูมิภาคนี้ ซึ่งประกอบไปด้วยประเทศสมาชิกทั้งสิ้น 8 ประเทศ ได้แก่ ไทย กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย พม่า ฟิลิปปินส์และเวียดนาม

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี 2548 - 2557 ประเทศไทยมีจำนวนครั้งการเกิดโรค อัตรากาการเกิดโรค อัตรากาการป่วย อัตรากาการตาย รวมถึงจำนวนสัตว์ที่ได้รับผลกระทบลดลงเรื่อยๆ สอดคล้องกับนโยบายและแผนยุทธศาสตร์เพื่อควบคุมป้องกันและกำจัดโรคปากและเท้าเปื่อยของกรมปศุสัตว์ โดยสำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักจัดทำกลยุทธ์ในการควบคุมโรคซึ่งมีโครงการสร้างพื้นที่ปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย การกำหนดพื้นที่ควบคุมโรคหรือ zoning ที่ใช้เป็นมาตรการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการระบาดของโรคภายในประเทศ การเพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมการเคลื่อนย้ายและกักสัตว์ และการใช้วัคซีนในการป้องกันควบคุมโรค โดยมีเป้าหมายเพื่อกำจัดโรคนี้อให้หมดไปจากประเทศ

1.7 สถานการณ์ด้านการศึกษาวิจัยและพัฒนาโคเนื้อ

ส่วนใหญ่บริบทของการศึกษาวิจัยจะเน้นในประเด็นที่สำคัญใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาสายพันธุ์ ด้านการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต (Productivity) ด้านการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน และด้านการแข่งขันจากภายนอกและการขยายโอกาสธุรกิจเนื้อโคของไทย

1.8 สถานการณ์ด้านการบริหารจัดการองค์กร

มีการบริหารจัดการองค์กรใน 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบคณะผู้ปฏิบัติงานเป็นตัวแทนจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น คณะอนุกรรมการแผนฟื้นฟูการเกษตร คณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรระดับจังหวัดและอำเภอ รูปแบบโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.) โดยมีกรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมป่าไม้ กรมชลประทาน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นหน่วยงานหลัก และรูปแบบบริษัทหรือนิติบุคคล เฉพาะกิจ (Special Purpose Vehicle: SPV) เพื่อสนับสนุนธุรกิจการเกษตร ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ บริษัทส่งเสริมธุรกิจเกษตรกร (บริษัท สชท. หรือบริษัท SPV)

1.9 แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการพัฒนาโคเนื้อของประเทศไทย

ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อที่ผ่านมาขาดความชัดเจนของการวางแผนการตลาด และขาดการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการกำหนดหลักเกณฑ์และดำเนินโครงการ ทำให้ประสบความสำเร็จน้อย และส่งผลให้เกิดการขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมจนเป็นปัญหาขาดแคลนโคเนื้อในปัจจุบัน

ปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาโคเนื้อที่สำคัญได้แก่ ปัญหาด้านเงินลงทุนใช้ระยะเวลานานกว่าจะได้ผลตอบแทน ปัญหาต้นทุนอาหารสัตว์ พื้นที่เลี้ยงโคลดลง และขาดการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรสำหรับในอนาคตภาครัฐควรมีการจัดทำแผนส่งเสริมและพัฒนาการผลิตโคเนื้อที่ชัดเจน ต่อเนื่อง อย่างครบวงจร

1.10 แนวโน้มปริมาณโคเนื้อในปัจจุบันและอนาคต ในปี 2557

ประเทศไทยมีโคเนื้อจำนวน 4.3 ล้านตัว และผลิตโคเนื้อได้ 1.04 ล้านตัว ซึ่งไม่เพียงพอกับความต้องการบริโภคและส่งออก โดยผลผลิตโคเนื้อคิดลบบประมาณ 2.5 แสนตัวต่อปี เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาพยากรณ์แนวโน้มปริมาณโคเนื้อและผลผลิตโคเนื้อของไทยในอีก 10 ปีข้างหน้า (ปี 2558 – 2567) พบว่า หากภาครัฐไม่มีมาตรการหรือโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้ออย่างเป็นรูปธรรมและมุ่งแก้ไขปัญหาการขาดแคลนโคเนื้ออย่างจริงจังแล้ว คาดว่าจำนวนโคเนื้อทั้งหมดของประเทศจะลดลงเหลือ 3.6 ล้านตัวในปี 2562 และคงเหลือ 3 ล้านตัวในปี 2567

เนื่องจากแม่โคฐานการผลิตลดจำนวนลงทุกปี ทำให้ผลผลิตโคเนื้อในแต่ละปีลดลงอย่างต่อเนื่องตามลำดับ

1.11 เจ็อนไปบัจจยสำคัญที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาบัจจยที่มีความสัมพันธ์กับปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อของไทย ตั้งแต่ปี 2552 – 2557 พบว่า มีบัจจยสำคัญที่เกี่ยวข้อง 5 บัจจย ได้แก่

1.11.1 บัจจยเรื่องราคา

เป็นบัจจยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ทั้งด้านจูงใจให้เกิดความต้องการเลี้ยง ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของภาครัฐ ดังจะเห็นได้จากโครงการโคเนื้ออีสานเขียวและโครงการโคล้านครอบครัวที่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากเกิดสภาวะราคาโคตกต่ำ นอกจากนี้บัจจยด้านราคายังเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมการเลี้ยงด้วยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย เนื่องจากต้นทุนแม่โคพันธุ์ดีเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ผลตอบแทนที่จะได้รับไม่ทันต่อการลงทุนและภาระดอกเบี้ยที่เกิดขึ้น

1.11.2 บัจจยเรื่องต้นทุนการผลิต

เป็นบัจจยสำคัญบัจจยหนึ่งในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ผลการศึกษาพบว่า ต้นทุนการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกจำหน่ายส่วนใหญ่เป็นต้นทุนค่าอาหาร (ประมาณร้อยละ 50 – 60) รองลงมาได้แก่ค่าแม่พันธุ์ และค่าจ้างแรงงาน ตามลำดับ

1.11.3 บัจจยเรื่องพื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

มีความสัมพันธ์กับปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อของประเทศ พื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ที่ลดจำนวนลงส่งผลต่อต้นทุนการผลิตของเกษตรกร บางรายต้องหาซื้ออาหารสัตว์ที่มีราคาแพงหรือลงทุนปลูกพืชอาหารสัตว์สำหรับเลี้ยงโค ทำให้เกษตรกรที่เลี้ยงโคแบบไล่ด่อนเป็นจำนวนมากต้องเลิกเลี้ยงและหันไปประกอบอาชีพเกษตรกรรมอื่น

1.11.4 บัจจยเรื่องแรงงานและค่าจ้าง

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ปี 2544 – 2553) อัตราค่าจ้างขั้นต่ำของประเทศอยู่ระหว่าง 140 – 160 บาทต่อวัน แต่ได้ปรับเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับตามนโยบายของรัฐบาล เป็น 176 บาทในปี 2554 เพิ่มเป็น 245 บาทในปี 2555 และเป็น 300 บาทตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะภาคการเกษตรซึ่งมีผลตอบแทนจากการผลิตต่ำอยู่แล้วและอยู่ในสภาวะขาดแคลนแรงงาน เป็นบัจจยที่สำคัญอีกบัจจยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อของประเทศ

1.11.5 ปัจจัยเรื่องราคาผลผลิตพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น

ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวน โคนี้อกับราคาผลผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) พบว่า ถ้าราคามันสำปะหลังและข้าวโพดเพิ่มขึ้นหรือมีปริมาณมากขึ้น ปริมาณ โคนี้อก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่หากราคาผลผลิตข้าวเปลือกเจ้า ยางพารา หรือปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้น ปริมาณ โคนี้อจะลดลง

1.12 แนวทางส่งเสริมการเลี้ยงโคนืออย่างยั่งยืน ผลจากการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1.12.1 ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ

เป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้เกษตรกรหันกลับมาเลี้ยง โคนี้อให้เกิดความยั่งยืนได้ เนื่องราคาแม่โคนี้อที่เป็นฐานในการผลิตลูก โคนี้อราคาแพง ต้องใช้ระยะเวลาในการผลิตลูก ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมภาครัฐจะต้องช่วยเหลือให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำหรือสนับสนุนการชดเชยดอกเบี้ยเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในช่วงที่การเลี้ยง โคนี้อยังไม่ให้ผลผลิต แหล่งเงินทุนที่สำคัญได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร หรือกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ (กองทุน FTA)

1.12.2 ส่งเสริมการปรับระบบเลี้ยงเป็นแบบประณีต

เพื่อปรับระบบการเลี้ยงเป็นการเลี้ยง โคนี้อของเกษตรกรเป็นการเลี้ยงในฟาร์มที่มีโรงเรือนขนาดพอดีกับจำนวน โคนี้อ และปลูกพืชอาหารสัตว์หรือมีแหล่งพืชอาหารสัตว์เพียงพอกับความต้องการของ โคนี้อแทนการเลี้ยงแบบปล่อยแทะเล็มหญ้าทั่วไป ซึ่งจะทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากมูล โคนี้อได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิเช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และพลังงานทดแทน เป็นรายได้ที่เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งของเกษตรกรนอกเหนือจากการประกอบอาชีพเกษตรกรอื่น และมูล โคนี้อยังช่วยฟื้นฟูปรับปรุงคุณภาพของดิน ทำให้การเพาะปลูกพืชชนิดอื่นของเกษตรกรมีผลผลิตเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านพื้นที่เลี้ยงสัตว์ลดลงและการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร

1.12.3 ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรและเชื่อมโยงเครือข่าย

เพื่อพัฒนาการเลี้ยง โคนี้อให้เกิดความเชื่อมโยง ตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่กลุ่มต้นน้ำ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนี้อต้นน้ำ (เลี้ยงแม่ โคนี้อเพื่อผลิตลูก) กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนี้อกลางน้ำ (เลี้ยง โคนี้อรุ่นหรือ โคนี้อขึ้น โครงสร้าง) และกลุ่มผู้เลี้ยง โคนี้อปลายน้ำ (เลี้ยง โคนี้อขุน) กลุ่มกลางน้ำ ได้แก่ ผู้ประกอบการ โรงฆ่า โรงแปรรูป ผู้ค้าส่ง และกลุ่มปลายน้ำ ได้แก่ ผู้จัดการจำหน่าย ผู้ค้าปลีก การรวมกลุ่มกันจะทำให้การเลี้ยง โคนี้อของเกษตรกรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มอำนาจในการ

ต่อรองทั้งในเรื่องปัจจัยการผลิตและการตลาด นอกจากนี้จะต้องเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มผู้เลี้ยง โคต้นน้ำและโคกลางน้ำ เพื่อเข้าไปเชื่อมกับเครือข่ายโคปลายน้ำที่ทำหน้าที่ส่งโคที่ขุนให้กับ เครือข่ายผู้ทำโรงฆ่าและผู้ที่ทำตลาดเพื่อตัดวงจรของพ่อค้าคนกลาง สร้างระบบการรับรองความปลอดภัยด้านอาหาร ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการวางแผนการผลิตแบบมีตลาดที่แน่นอน มีระบบการบริหารจัดการเครือข่ายที่สร้างความเป็นธรรมในผลตอบแทนที่แต่ละกลุ่มจะได้รับ และมีระบบประกันราคา

1.12.4 ส่งเสริมการลงทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

โดยการใช้หลักวิชาการมาช่วยในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาสายพันธุ์ รวมถึงการปรับรูปแบบในลักษณะของการเลี้ยงที่ทำเป็นอาชีพซึ่งใช้พื้นที่ น้อยลง ประสิทธิภาพของการผลิต (productivity) ต้องสูงขึ้น ใช้แรงงานน้อยลงแต่เลี้ยงโคได้จำนวนมาก ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบอาหารที่ดีมากขึ้นให้พลังงานสูงขึ้น คุณภาพอาหารหยาบที่ดีขึ้น รวมถึงส่งเสริมการบริหารจัดการต้นทุนทางด้าน โลจิสติกส์ของกลุ่มเกษตรกรและเครือข่าย

ข้อเสนอแนะ

1. สนับสนุนเกษตรกรรายย่อยให้รวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคเนื้อเพื่อทำ หน้าที่ด้านการตลาดแทนสมาชิก สร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงด้านการผลิตระหว่างกลุ่มผู้เลี้ยง โคเนื้อต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ รวมถึงผู้ประกอบการ โรงฆ่า โรงแปรรูป ผู้ค้าส่ง กับเครือข่าย ด้านการตลาด ได้แก่ ผู้จัดการจำหน่าย ผู้ค้าปลีก โดยกลุ่มหรือสหกรณ์จะต้องได้รับการพัฒนาจาก ภาครัฐให้มีความเข้มแข็ง มีการดำเนินการในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์อย่างแท้จริง เพื่อลดการนำเข้า และแก้ไขปัญหาการขาดแคลนโคเนื้ออย่างยั่งยืน
2. ศึกษาและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์โคพื้นเมืองสายพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง เหมาะสมกับ สภาพภูมิอากาศ อุณหภูมิ และสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย และขยายผลไปยังกลุ่มเกษตรกรหรือ สหกรณ์ผู้เลี้ยงโคเนื้อเพื่อผลิตในเชิงพาณิชย์
3. เพิ่มปริมาณโคเนื้อพันธุ์ดีของประเทศ โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการ เพิ่มผลผลิตโคเนื้อ และขยายพันธุ์สัตว์ผู้เกษตรกร เช่น การผสมเทียม การย้ายฝากตัวอ่อน การโคลนนิ่ง เป็นต้น รวมไปถึงการนำเข้าสัตว์พันธุ์ดีที่ขาดแคลนและผลิตไม่ทันในช่วง 10 ปี ข้างหน้า ได้แก่ โคเนื้อ โคนม และกระบือ มาใช้ในการส่งเสริมให้เกษตรกรเพื่อเป็นฐานการผลิต ของประเทศ โดยจะต้องเข้มงวดการควบคุมการนำเข้าหรือการเคลื่อนย้ายโคเนื้อตามแนวชายแดน เพื่อป้องกันการนำโรคสัตว์จากต่างประเทศเข้ามาในประเทศ โดยเฉพาะ โรคปากและเท้าเปื่อย

4. ศึกษาวิจัยการผลิตอาหารสัตว์และพืชอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพ ให้ผลผลิตสูง รวมทั้งการเก็บถนอมพืชอาหารสัตว์ไว้ใช้ในยามขาดแคลนหรือในฤดูแล้ง และหาวัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรมเป็นอาหารสัตว์เพื่อลดต้นทุนการผลิตและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รวมไปถึงการส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ผลิตอาหารสัตว์หรือปลูกพืชอาหารสัตว์ จำหน่ายในรูปธุรกิจ

5. ศึกษาและพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเนื้อโค และสนับสนุนการจัดตั้ง โรงงานผลิตอาหารมุสลิม (Halal Food) ป้อนตลาดมุสลิม

6. จัดทะเบียนฟาร์มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อและจัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลสารสนเทศ โคเนื้อที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลในการติดต่อประสานงานระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตโคเนื้อและเกษตรกรที่ ประสงค์จะซื้อโคไปเลี้ยงหรือพ่อค้าที่จะซื้อโคไปเข้าโรงฆ่า เพื่อให้ทราบข้อมูลด้านการผลิตและ ความต้องการของตลาดสินค้าโคเนื้อในประเทศและต่างประเทศ

7. จัดตั้งศูนย์สาธิตต้นแบบการเลี้ยงโคเนื้อครบวงจร เพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษาดูงานของ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตั้งแต่การบริหารจัดการฟาร์ม โรงเรือน การปรับปรุงพันธุ์ การจัดการอาหาร และพืชอาหารสัตว์ ระบบการป้องกันโรค การใช้ประโยชน์จากมูลโคในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และ ก๊าซชีวภาพ รวมไปถึงการบริหารจัดการระบบการตลาด ระบบบัญชีฟาร์ม การคำนวณต้นทุนการ ผลิต และการวางแผนการลงทุน

8. จัดตั้งพื้นที่เลี้ยงโคเนื้อในรูปแบบนิคมสหกรณ์ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ในการผลิต โคเนื้อทุกด้าน (Zoning) เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พัฒนาระบบโลจิสติกส์ให้ เกิดประสิทธิภาพ ยกกระดับคุณภาพสินค้าปลอดภัยและเพื่อการส่งออก

9. รักษาวิถีชีวิตของการทำอาชีพการเกษตรที่ต้องทำร่วมกับการเกษตรอื่น เช่น การทำ นาให้ยังคงอยู่กับการเลี้ยงโคเพราะเป็นวิถีชีวิตที่เกื้อกูลกัน สามารถนำมูลโคใช้ทำปุ๋ยอินทรีย์เพื่อ ปรับปรุงดิน และใช้หญ้าหรือพืชหัวไร่ปลายนาหรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรอื่นๆ เป็นอาหาร เลี้ยงโค สามารถรักษาให้เป็นระบบการผลิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีความแตกต่างกันในแต่ละ บริบทของพื้นที่ โดยมุ่งเน้นความสำคัญของคุณค่าในระบบของการผลิตที่เป็นวิถีชีวิตและเป็น วัฒนธรรมของชุมชนที่ต้องรักษาไว้

10. รัฐควรสนับสนุนโครงการร่วมลงทุนกับนักธุรกิจต่างประเทศที่จะทำให้มีโอกาส ขยายตลาดสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ยุโรป อเมริกา แอฟริกา และ ตะวันออกกลาง

11. รัฐควรมีนโยบายผลักดันการส่งออกเนื้อโคแช่แข็งแทนการส่งออกโคมีชีวิต เนื่องจากการขายโคมีชีวิตทำให้มูลค่าเพิ่มอื่นๆ ที่จะได้ในห่วงโซ่ของการผลิตหายไป นับตั้งแต่หนัง

โค เครื่องในโค ซึ่งมีความต้องการภายในประเทศสูง มีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมฟอกหนัง และลดปัญหาการแพร่กระจายโรคระบาดจากการเคลื่อนย้ายสัตว์

12. ผลักดันให้การพัฒนาโคเนื้อเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นผู้นำการผลิตโคเนื้อของภูมิภาค โดยกำหนดให้มี พ.ร.บ.คณะกรรมการโคเนื้อ-กระบือ และผลิตภัณฑ์แห่งชาติ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเลี้ยงโคเนื้อ-กระบือ การแปรรูป และการตลาดอย่างครบวงจร รวมทั้งมีการตั้งกองทุนโคเนื้อ-กระบือและผลิตภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงโคเนื้อ แก้ไขปัญหาการขาดเงินทุนหมุนเวียนสำหรับใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ ซึ่งเกษตรกรไม่อาจพึ่งพาแหล่งทุนจากสถาบันการเงินได้อย่างทั่วถึงเพราะเหตุต้องจ่ายค่าดอกเบี้ยในอัตราที่สูง การจัดตั้งกองทุนจะสามารถช่วยให้เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพดังกล่าวหมดปัญหาในการขาดเงินทุนหมุนเวียนได้

บรรณานุกรม

- การค้าภายใน, กรม. “ราคาขายส่ง-ขายปลีกสินค้าเกษตรปี 2557”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.dit.go.th/>, 2558.
- กองงานพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ, กรมปศุสัตว์. “รายงานผลการดำเนินงานของธนาคาร โค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ”. กรมปศุสัตว์, 2558.
- กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์, กรมปศุสัตว์. ข้อมูลเศรษฐกิจปศุสัตว์ประจำปี 2557. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์, 2558.
- กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์, กรมปศุสัตว์. “รายงานผลการดำเนินงานโครงการฟาร์ม ต้นแบบภายใต้โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ”. กรมปศุสัตว์, 2558.
- ปศุสัตว์, กรม, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ยุทธศาสตร์โคเนื้อ พ.ศ. 2555 – 2559. กรุงเทพฯ : กรมปศุสัตว์, 2555.
- ปศุสัตว์กรม, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. ข้อมูลจำนวนปศุสัตว์ในประเทศไทย ปี 2557. กรุงเทพฯ : บริษัท ละคร่อม จำกัด, 2558.
- ศุลกากร, กรม. “ข้อมูลสถิติการค้าระหว่างประเทศของไทยปี 2557”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.customs.go.th/>, 2558.
- จุฬารัตน์ เศรษฐกุล. “โคไทย : ความเสี่ยงบนโอกาสทางการตลาด”. รายงานวิจัยชุดโครงการ ขยายโอกาสธุรกิจเนื้อโคไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2557.
- ธีรพงศ์ เมฆโหรา และคณะ. “ห่วงโซ่อุปทานของเนื้อโคไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน”. รายงานวิจัยชุดโครงการขยายโอกาสธุรกิจเนื้อโคไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2555.
- ธีรพงศ์ เมฆโหรา และณัฐนรากร จันทิมาน. “ระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ จังหวัดตาก”. รายงานวิจัยชุดโครงการขยายโอกาสธุรกิจเนื้อโคไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2550.
- นันทนา ช่วยชูวงศ์ และคณะ. “ระบบการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองภาคใต้และโอกาสทางการตลาด: กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี”, เอกสารวิจัย, 2549.
- นฤมล อินตรา และคณะ. “ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคของเกษตรกรในอำเภอแก่งคอยและวังม่วง จังหวัดสระบุรี”. เอกสารวิชาการ, สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์, 2555.
- บัญชา อรุณเขต, ประธานสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรดิตถ์. “แนวทางการส่งเสริมโคเนื้อของไทย”. สัมภาษณ์. 2558.

ประยูร จันทร์โอชา, พลเอก. “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี”. แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 12 กันยายน 2557.

ปรารภณา พุกกะศรี. สาระนำรู้เกี่ยวกับโคเนื้อ ชุดที่ 1 ย้อนรอย...วงการโคเนื้อไทย. กรุงเทพฯ : นีออน บুক มีเดีย, 2548

พงษ์ชัย ภูพิพัฒนา, ผู้จัดการบริษัทนอร์ทเทิร์นฟาร์ม. “แนวทางการส่งเสริมโคเนื้อของไทย”. สัมภาษณ์. 2558.

พัชนี ขนิษฐวงศ์ และ มานะ อ่อนคล้าย. “ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร : กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดระยอง”. เอกสารวิจัย, สำนักสุขศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 2, 2548.

สมปอง สรวมศิริ และคณะ. “ระบบการผลิตและโอกาสทางการตลาดของการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในเขตจังหวัดภาคเหนือ (ลำพูนและลำปาง)”. เอกสารวิจัย, 2549.

สมพร ดวนใหญ่, รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. “การวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตและการตลาดโคเนื้อของเกษตรกรตามแนวชายแดนไทย - ลาว เพื่อเตรียมการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)”. สัมภาษณ์. 2558.

สมพร ดวนใหญ่ และคณะ. “การผลิตเนื้อโคพื้นเมือง : กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดยโสธร”. เอกสารวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

สว่าง อังกูโร. “การผลิตและการตลาดโคเนื้อของประเทศไทย”. เอกสารวิชาการ, สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์, 2550.

สว่าง อังกูโร, ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมและพัฒนาโคเนื้อ. “การวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตและการตลาดโคเนื้อของเกษตรกรตามแนวชายแดนไทย-ลาว และชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อเตรียมการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)”. สัมภาษณ์, 2558.

“สถานการณ์การผลิตและการตลาดปศุสัตว์ของโลกปี 2557”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.fas.usda.gov/>, 2558.

เศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงาน. “ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.oae.go.th/>, 2558.

เศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงาน. สถานการณ์ปศุสัตว์ปี 2557 และแนวโน้มปี 2558. กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2558.

สุพจน์ บินยุชบ, ประธานสหกรณ์โคขุนสระแก้ว นพท. จำกัด. “แนวทางการส่งเสริมโคเนื้อของไทย”. สัมภาษณ์. 2558.

สุรัชย์ ประชาไณย์. “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออุปสงค์และอุปทานโคเนื้อในประเทศไทย”
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2552.

สุเจตน์ ชื่นชม และคณะ. “ระบบการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในเขตภาคตะวันตก (จังหวัดกาญจนบุรี
นครปฐม และราชบุรี)”. เอกสารวิจัย, 2549.

อุทิศ เคณะอ่อน, ส.ต.ท., ประธานสหกรณ์การเลี้ยงปลูสัตว์ ทรป.กลาง โพนยางคำ จำกัด. “แนว
ทางการส่งเสริมโคเนื้อของไทย”. สัมภาษณ์. 2558.

โอภาส พิมพา และคณะ. “สถานภาพการผลิตโคเนื้อและเนื้อโคของจังหวัดสุราษฎร์ธานี”.
รายงานวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายอภิย์ สุทธิสังข์
วัน เดือน ปีเกิด	29 พฤษภาคม 2509
การศึกษา	ปริญญาตรี สัตวแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ประวัติการทำงาน	
โดยย่อ	23 ธ.ค. 52 - 16 ธ.ค. 55 ผู้อำนวยการสำนักเฉพาะด้าน (นายสัตวแพทย์) อำนวยการสูง สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ (กรมปศุสัตว์) 17 ธ.ค. 55 - 7 ธ.ค. 56 รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ 8 ธ.ค. 56 - 7 พ.ย. 57 ผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 8 พ.ย. 57 - ปัจจุบัน รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ตำแหน่งปัจจุบัน	รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการโคเนื้อของประเทศไทย

ผู้วิจัย นายอภัย สุทธิสังข์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 57

ตำแหน่ง รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โคเนื้อในประเทศไทยลดลงเป็นอย่างมากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จาก 8.03 ล้านตัวในปี 2549 คงเหลือ 4.31 ล้านตัว ในปี 2557 เนื่องจากความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์ที่เพิ่มขึ้น ทั้งจากความต้องการของประชากรในประเทศ นักท่องเที่ยวต่างประเทศ และความต้องการของตลาดต่างประเทศ ในขณะที่การผลิตโคเนื้อของประเทศไทยไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยเฉพาะการผลิตโคเนื้อต้นน้ำที่ต้องใช้เงินลงทุน ต่อฟาร์มสูง และระยะเวลาคืนทุนใช้เวลานาน (ใช้เวลาประมาณ 3 ปี ในการให้ผลตอบแทน) ทำให้เกษตรกรหันไปประกอบอาชีพเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่ผลผลิตมีราคาสูง คืนทุนเร็ว หรือรัฐบาลประกันรายได้ส่งผลให้จำนวนโคเนื้อลดลงเป็นอย่างมาก จนในปัจจุบันเกิดปัญหาการขาดแคลนโคเนื้อแม่โคเนื้อราคาแพงเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีกำลังซื้อแม่โคเนื้อมาเลี้ยงได้ส่งผลกระทบต่อระบบการผลิตโคเนื้อของประเทศไทย ซึ่งนับเป็นปัญหาด้านการเศรษฐกิจที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่ง

ที่ผ่านมารัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาการผลิตโคเนื้อ มีการส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อในหลายโครงการ เช่น โครงการอีสานเขียว โครงการโคล้านตัว เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อและพัฒนากระบวนการผลิตโคเนื้อของประเทศไทยแต่โครงการดังกล่าวประสบผลสำเร็จเป็นส่วนน้อยเนื่องจากผลตอบแทนการเลี้ยงโคเนื้อไม่ทันกับภาระหนี้สินที่เกิดขึ้น และนโยบายขาดความต่อเนื่องเมื่อเปลี่ยนรัฐบาลนโยบายก็เปลี่ยนแปลงไป ทำให้อาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรขาดความมั่นคงและยั่งยืน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาแนวนโยบายและการบริหารจัดการโคเนื้อที่ผ่านมาในอดีต สถานการณ์โคเนื้อของประเทศไทยในปัจจุบัน และพยากรณ์แนวโน้มสถานการณ์โคเนื้อของประเทศไทย เพื่อที่จะกำหนดแนวทางการบริหารจัดการโคเนื้อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคของการบริหารจัดการ โคนื้อที่ผ่านมาในอดีตของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ โคนื้อในปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ทำให้จำนวน โคนื้อลดลงอย่างรวดเร็ว
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ โคนื้อในอนาคต และแนวทางการบริหารจัดการ โคนื้อของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาวิจัยเน้น โครงการส่งเสริมการเลี้ยง โคนื้อของรัฐบาล และของกรมปศุสัตว์
2. ศึกษาวิจัยด้านการผลิต โคนื้อ การแปรรูปซาก โคนื้อ และการจำหน่าย โคนื้อและผลิตภัณฑ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากข้อมูลทุติยภูมิของหน่วยงาน และข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ สอบถามผู้ทรงคุณวุฒิทั้งด้านการผลิต โคนื้อ การแปรรูปซาก โคนื้อและการจำหน่าย โคนื้อและผลิตภัณฑ์ โดยมีขั้นตอนและวิธีการศึกษาดังนี้

1.1 ศึกษานโยบายและการบริหารจัดการ โคนื้อในอดีต ได้แก่ โครงการอีสานเขียว และโครงการโคล้านตัว ด้วยวิธีการศึกษาย้อนหลัง (Retrospect Study) เพื่อถอดบทเรียนปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคของนโยบายหรือโครงการดังกล่าว

1.2 ศึกษาสถานการณ์ โคนื้อในปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่เป็นสาเหตุทำให้จำนวน โคนื้อลดลงอย่างรวดเร็ว ด้วยวิธีวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis)

1.3 ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ โคนื้อในอนาคต (Scenario Analysis)

1.3.1 นำปัจจัยตามข้อ 1.2 มาวิเคราะห์สถานการณ์ในอนาคต โดยประเมินแนวโน้มสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น

1.3.2 นำปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคจากการถอดบทเรียนในข้อ 1.1 มากำหนดแนวทางการบริหารจัดการ โคนื้อที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ผลการวิจัย

นโยบายและการบริหารจัดการโคเนื้อในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะตามหน่วยงานเจ้าของโครงการ ได้แก่

1. โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของรัฐบาล ประกอบด้วยโครงการโคเนื้ออีสานเขียว และโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อล้านนาครบครัว ทั้ง 2 โครงการเป็นโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโดยให้เกษตรกรกู้เงินจากสถาบันการเงิน (ช.ก.ส.) และหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้จัดหาโคเนื้อปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความไม่ประสบผลสำเร็จแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านการตลาด สภาวะราคาโคเนื้อตกต่ำ ด้านตัวเกษตรกร ขาดความพร้อมในการเลี้ยงโคเนื้อ และด้านตัวโค เกษตรกรขาดการมีส่วนร่วมในการจัดหาโค

2. โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของกรมปศุสัตว์ ประกอบด้วยโครงการที่สำคัญ 2 โครงการ ได้แก่ โครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ชคก.) และโครงการฟาร์มต้นแบบ ภายใต้โครงการ ชคก. ทั้ง 2 โครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีโค-กระบือเป็นของตนเองและเพิ่มจำนวนประชากรโคของประเทศ โดยโครงการ ชคก. ให้เกษตรกรยืมโค-กระบือเพื่อการผลิตรายละ 1 ตัว ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาให้เกษตรกรยืมโค-กระบือแล้ว ไม่น้อยกว่า 2 แสนราย ในขณะที่โครงการฟาร์มต้นแบบ ซึ่งเป็นโครงการภายใต้โครงการ ชคก. มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนโคเนื้ออันเนื่องมาจากพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้อยลง และการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร โดยมีรายได้ดำเนินการจัดตั้งฟาร์มต้นแบบและให้เกษตรกรยืมโค-กระบือของธนาคาร โค-กระบือ ฟาร์มละ 5 ตัว เพื่อเป็นจุดสาธิตการเรียนรู้ตามโมเดลการผลิตโคและการใช้ประโยชน์อย่างครบวงจร

3. โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของหน่วยงานอื่น ส่วนใหญ่เป็นโครงการที่สหกรณ์และสมาคมโคเนื้อเสนอขอใช้งบประมาณจากกองทุน FTA เพื่อลดผลกระทบจากการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี โดยเป็นโครงการที่แก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องในสถาบันเกษตรกรเฉพาะแห่ง

สำหรับสถานการณ์โคเนื้อในปัจจุบัน ในปี 2557 ประเทศไทยมีโคเนื้อ 4.31 ล้านตัว และผลิตโคเนื้อได้ 1.04 ล้านตัวต่อปี คิดเป็นร้อยละ 0.4 ของโลก โดยการผลิตโคเนื้อของไทยในช่วงที่ผ่านมาลดลงถึงร้อยละ 4.89 ต่อปี เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อบางส่วนได้ขายโคเนื้อออกไปหรือเลิกเลี้ยงหันไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน ส่งผลให้พื้นที่เลี้ยงโคเนื้อลดลงและโคเนื้อที่มีจำนวนน้อยลงตามไปด้วย แม้ราคาโคเนื้อจะปรับตัวสูงขึ้นแต่ก็ยังไม่จูงใจให้เกษตรกรกลับมาเลี้ยง โคเนื้อมากขึ้นเนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่เลี้ยง แรงงาน และเงินทุนในการซื้อแม่พันธุ์ซึ่งมีราคาสูง

สถานการณ์ด้านการตลาด ไทยมีการนำเข้าโคเนื้อที่มีชีวิตโดยเฉลี่ยประมาณปีละ 1.2 แสนตัว และนำเข้าเนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็งประมาณปีละ 8,000 ตัน หรือคิดเป็นโคมีชีวิตประมาณ 0.5 แสนตัวต่อปี ในขณะที่มีการส่งออกโคมีชีวิตไปยังประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉลี่ย 2 แสนตัวต่อปี ซึ่งเท่ากับว่าความต้องการส่งออกมากกว่าการนำเข้าอยู่ 0.3 แสนตัวต่อปี และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรคาดว่าจะมีปริมาณการบริโภคโคเนื้อภายในประเทศ 1.26 ล้านตัว ในขณะที่ผลิตโคเนื้อได้เพียง 1.04 ตัว ซึ่งหมายถึงปริมาณเนื้อโคสำหรับความต้องการบริโภคภายในประเทศยังขาดอยู่ประมาณ 2.2 แสนตัว เมื่อรวมกับความต้องการส่งออกแล้ว จะเห็นได้ว่าการผลิตโคเนื้อของประเทศไทยติดลบ 2.5 แสนตัวต่อปี

ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านราคา สภาวะราคาโคเนื้อที่สูงในปัจจุบันจูงใจให้เกษตรกรเกิดความต้องการเลี้ยง ในขณะที่เดียวกันต้นทุนในการซื้อแม่พันธุ์ก็สูงขึ้นตามไปด้วย ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญของการส่งเสริมในเกษตรกรรายย่อย (2) ปัจจัยเรื่องต้นทุนการผลิต ส่วนใหญ่เป็นต้นทุนค่าอาหาร (ร้อยละ 50 - 60) รองลงมาได้แก่ ค่าแม่พันธุ์ และค่าจ้างแรงงาน (3) ปัจจัยเรื่องพื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ที่มีจำนวนลดลง ส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต เกษตรกรต้องหาซื้ออาหารสัตว์ที่มีราคาแพงหรือลงทุนปลูกพืชอาหารสัตว์สำหรับเลี้ยงโค ทำให้เกษตรกรที่เลี้ยงโคแบบไล่ต้อนเป็นจำนวนมากต้องเลิกเลี้ยงและหันไปประกอบอาชีพเกษตรกรรมอื่น (4) ปัจจัยเรื่องแรงงานและค่าจ้าง แรงงานภาคเกษตรอยู่ในสภาวะขาดแคลน และนโยบายเพิ่มอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเป็น 300 บาทของรัฐบาล ทำให้ต้นทุนการผลิตโคเนื้อสูงขึ้น (5) ปัจจัยเรื่องราคาผลผลิตพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น พบว่า ปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับราคามันสำปะหลังและข้าวโพด และเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาข้าวเปลือกเจ้า ยางพารา และปาล์มน้ำมัน

แนวโน้มปริมาณโคเนื้อและผลผลิตโคเนื้อของไทยในอนาคต 10 ปีข้างหน้า (2558 - 2567) พบว่า หากภาครัฐไม่มีมาตรการหรือโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้ออย่างเป็นทางการและมุ่งแก้ไขปัญหาการขาดแคลนโคเนื้ออย่างจริงจังแล้ว คาดว่าจำนวนโคเนื้อทั้งหมดของประเทศจะลดลงเหลือ 3.6 ล้านตัวในปี 2562 และคงเหลือ 3 ล้านตัวในปี 2567 เนื่องจากแม่โคฐานการผลิตลดจำนวนลงทุกปี ทำให้ผลผลิตโคเนื้อในแต่ละปีลดลงอย่างต่อเนื่องตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิด้านโคเนื้อที่มีความเห็นว่าภาครัฐควรมีการจัดทำแผนงาน/โครงการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตโคเนื้อที่ชัดเจน ต่อเนื่อง อย่างครบวงจร โดยเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ

แนวทางบริหารจัดการโคเนื้อในอนาคตอย่างยั่งยืน สรุปได้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ โดยภาครัฐจะต้องช่วยเหลือให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำหรือสนับสนุนการชดเชยดอกเบี้ยเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในช่วงที่การเลี้ยงโคเนื้อยังไม่ให้ผลผลิต
2. ส่งเสริมการปรับระบบเลี้ยงเป็นแบบประณีต เพื่อปรับระบบการเลี้ยงเป็นการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรเป็นการเลี้ยงในฟาร์มที่มีโรงเรือนขนาดพอดีกับจำนวนโค มีการจัดการด้านอาหารสัตว์ และใช้ประโยชน์จากมูลโคอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่เลี้ยงสัตว์ที่ลดลง และการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร
3. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรและเชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อให้เกิดความเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่กลุ่มผู้เลี้ยงโคต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ กลุ่มผู้ประกอบการกลางน้ำ (โรงฆ่า โรงแปรรูป ผู้ค้าส่ง) และกลุ่มปลายน้ำ (ผู้จัดจำหน่าย ผู้ค้าปลีก) และเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มต่างๆ
4. ส่งเสริมการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยการใช้หลักวิชาการมาช่วยในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาสายพันธุ์ การปรับรูปแบบในลักษณะของการเลี้ยงที่ทำเป็นอาชีพซึ่งใช้พื้นที่น้อยลง รวมถึงส่งเสริมการบริหารจัดการต้นทุนทางด้านโลจิสติกส์ของกลุ่มเกษตรกรและเครือข่าย

ข้อเสนอแนะ

1. สนับสนุนเกษตรกรรายย่อยให้รวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคเนื้อ เพื่อทำหน้าที่ด้านการตลาดแทนสมาชิก และสร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงด้านการผลิตและตลาด
2. ศึกษาและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์โคพื้นเมืองสายพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมของไทย และขยายผลไปยังเกษตรกรเพื่อผลิตในเชิงพาณิชย์
3. เพิ่มปริมาณโคเนื้อพันธุ์ดีขางประเทศ โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการเพิ่มผลผลิตโคเนื้อ รวมถึงการนำเข้าแม่โคพันธุ์ดีเพื่อเป็นฐานการผลิตของประเทศ
4. ศึกษาวิจัยการผลิตอาหารสัตว์และพืชอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพ ให้ผลผลิตสูง และส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ผลิตอาหารสัตว์หรือปลูกพืชอาหารสัตว์จำหน่ายในรูปธุรกิจ
5. ศึกษาและพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเนื้อโค และสนับสนุนการจัดตั้งโรงงานผลิตอาหารมุสลิม (Halal Food) ป้อนตลาดมุสลิม
6. จัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลสารสนเทศโคเนื้อ
7. จัดตั้งศูนย์สาธิตต้นแบบการเลี้ยงโคเนื้อครบวงจร

8. จัดตั้งพื้นที่เลี้ยงโคเนื้อในรูปแบบสหกรณ์ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการผลิตโคเนื้อทุกด้าน (Zoning) เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
9. รักษาวิถีชีวิตของการทำอาชีพการเกษตรกับการเลี้ยงโคที่เป็นวิถีชีวิตที่เกื้อกูลกัน ให้ความสำคัญของคุณค่าในระบบการผลิตที่เป็นวิถีชีวิตและเป็นวัฒนธรรมของชุมชน
10. สนับสนุนโครงการร่วมลงทุนกับนักธุรกิจต่างประเทศ ที่จะให้มีโอกาสขยายตลาดสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ยุโรป อเมริกา แอฟริกา และตะวันออกกลาง
11. กำหนดนโยบายผลักดันการส่งออกเนื้อโคแช่แข็งแทนการส่งออกโคมีชีวิต เพื่อรักษามูลค่าเพิ่มอื่นๆ (หนัง เครื่องในโค) และลดปัญหาแพร่กระจายโรคระบาดจากการเคลื่อนย้ายสัตว์
12. ผลักดันให้การพัฒนาโคเนื้อเป็นวาระแห่งชาติ โดยกำหนดให้มี พ.ร.บ. คณะกรรมการโคเนื้อ-กระบือ และผลิตภัณฑ์แห่งชาติ รวมทั้งจัดตั้งกองทุนโคเนื้อ-กระบือและผลิตภัณฑ์ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดเงินทุนหมุนเวียนของเกษตรกร